

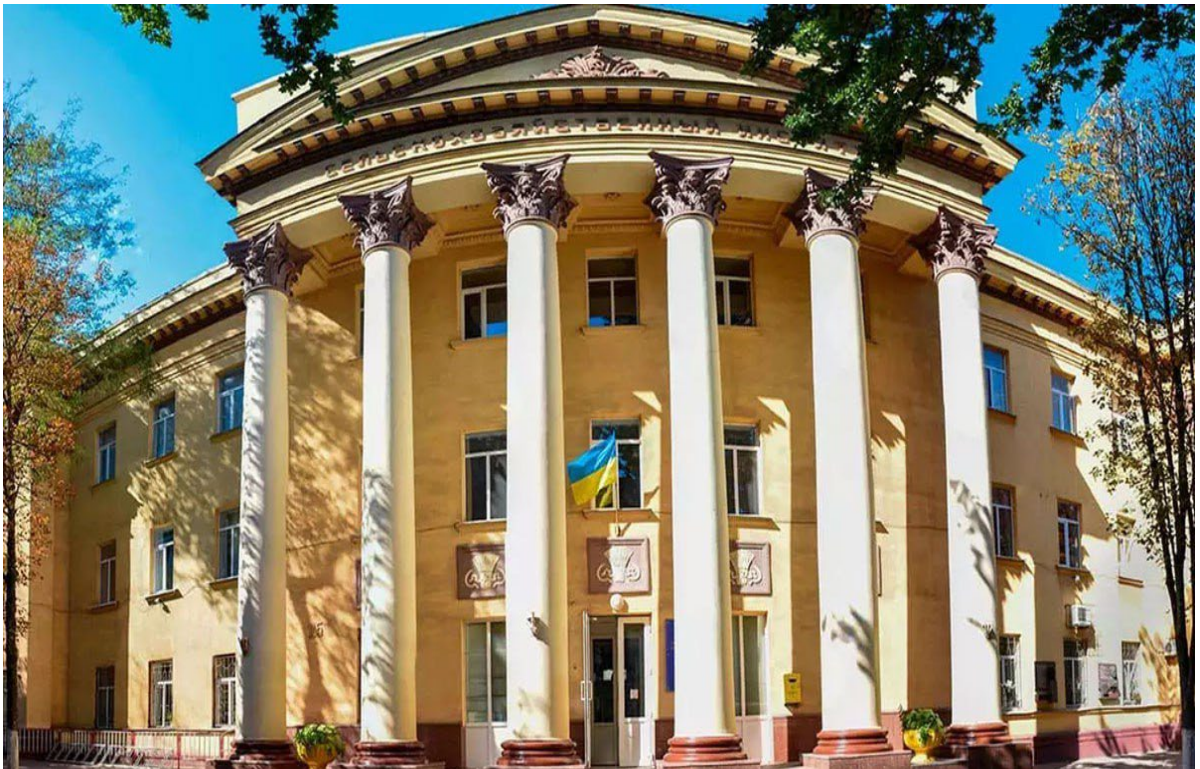
**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ**

МАТЕРІАЛИ

**XIV Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
науковців та здобувачів вищої освіти**

***“ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНО-
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ”***

28-29 квітня 2026 року

м. Дніпро - 2026

УДК 663/664(05)

ББК 36

Економічні проблеми модернізації та інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств: Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції науковців та здобувачів вищої освіти (28-29 квітня 2026 р. м. Дніпро). Дніпро, 2026. 150 с.

У збірнику представлені матеріали доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Економічні проблеми модернізації та інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств», що охоплюють широке коло питань, присвячених теоретико-методологічним і практичним аспектам модернізаційних та інвестиційно-інноваційних трансформацій підприємств аграрної сфери економіки. Дніпро: ДДАЕУ, 2026. 150 с.

(Реєстрація УкрІНТЕІ: посвідчення № 683 від 06 жовтня 2025 р.)

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова та співголова оргкомітету:

Ігор ВІНІЧЕНКО, завідувач кафедри економіки, д.е.н., професор

Оксана ГОНЧАРЕНКО, д.е.н., професор кафедри економіки

Члени оргкомітету:

Лариса КУРБАЦЬКА, декан факультету менеджменту і маркетингу, к.е.н., доцент

Алла СІТКОВСЬКА, д.е.н., професор кафедри економіки

Наталія КОРЖЕНІВСЬКА, завідувач кафедри економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності ЗВО «Подільський державний університет», д.е.н., професор

Оксана БУДЬКО, завідувач кафедри фінансів та обліку Дніпровського державного технічного університету, д.е.н., професор

Алла ЧЕРЕП, завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку Запорізького національного університету, д.е.н., професор, академік НААН України

Наталія ТРУСОВА, д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ	7
<i>Сергій ВАСИЛЬЄВ, Марія ГРИГОРЕНКО</i> РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	7
<i>Олексій ВОВК</i> НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПРІОРИТЕТИ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ	10
<i>Світлана ДМИТРИЮК</i> ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНИХ РЕСУРСІВ	13
<i>Ірина ІВАНЦОВА</i> РОЛЬ СИНТЕТИЧНИХ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА СПОНСОРСТВА В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	16
<i>Ірина КАДИРУС</i> КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ	18
<i>Євгеній КОБЕЦЬ</i> УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	21
<i>Наталія КОРЖЕНІВСЬКА, Ілля ОСАДЧУК</i> МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ	24
<i>Вікторія КРУГОВА</i> ПЕРСОНАЛЬНИЙ ПРОДАЖ ТА ПРЯМИЙ МАРКЕТИНГ, ЯК ВАЖЛИВІ СКЛАДОВІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	27
<i>Олена ПАВЛЕНКО, Ірина ВОЛОВИК</i> ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	30
<i>Поліна ПУСТОВА</i> ЗМІНИ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ	33
<i>Олександр ПУШКА, Нікіта МОСКАЛЕНКО</i> СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ КАРТОПЛІ В УКРАЇНІ	36
<i>Роман СТЕПАНЮК</i> КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ АНТИКРИЗОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	40
<i>Максим ТАГАЧІН</i> ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	42
<i>Катерина ТИМЧАК, Інна ТИМ</i> СТІЙКИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	46
СЕКЦІЯ 2. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	48
<i>Оксана ГОНЧАРЕНКО, Роман САВЛУК</i> ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	48
<i>Данило КАЛАЧНЮК</i> ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	50
<i>Олена КИСІЛЬ, Марія ЗАРВІЙ</i> ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН	53

<i>Олена КИСІЛЬ</i> ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	55
<i>Натяля КУКІНА</i> РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНИХ ЦИКЛІВ ВИРОБНИЦТВА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	60
<i>Валентин МУЛЯР</i> ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	63
<i>Марина ПОЛЕГЕНЬКА, Оксана ПРОКОПИШИН</i> МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА АГРОБІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	66
<i>Алла СІТКОВСЬКА, Зінаїда ПІНЧУК</i> НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	70
<i>Yuliia TESLIUK, Serhii KONDRAKHIN</i> INVESTMENT SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN UKRAINE	72
<i>Юлія ТЕСЛЮК</i> ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ АГРОПІДПРИЄМСТВА	75
<i>Алла ЧЕРЕП</i> ТИПОЛОГІЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВ.....	78
<i>Олексій ЧОРНОВОЛ, Валерій КОВАЛЬ</i> ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ	81
СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ.....	84
<i>Сергій ВАСИЛЬЄВ</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ СФЕРИ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	84
<i>Валерій ГАРКАВИЙ</i> УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ.....	87
<i>Євгенія ДРЕСЬ</i> ФУНКЦІОНАЛЬНО-ВАРТІСНИЙ АНАЛІЗ У МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	89
<i>Ольга КРАВЕЦЬ</i> ЦИФРОВА МОДЕРНІЗАЦІЯ МАРКЕТИНГУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ	92
<i>Микита КРАВЧЕНКО</i> УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	95
<i>Olga MASLIAIEVA, Anastasiia MASLIAIEVA</i> PECULIARITIES OF COMPETITION POLICY IN UKRAINE.....	97
<i>Олександр ГАПОНЬОК</i> ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА МЕХАНІЗМИ ЇХ РОЗВИТКУ	99
<i>Ангеліна СТЕЦЕНКО</i> КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ ЕКОНОМІКИ	102
<i>Віталій ПУШНИЙ</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ АГРОВИРОБНИЦТВА.....	105
<i>Ольга ТКАЛІЧ</i> ЗНИЖЕННЯ РЕСУРСОМІСТКОСТІ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	109

<i>Daria TRENINA</i> THEORETICAL ASPECTS MANAGEMENT OF PRODUCTION CAPACITIES IN THE AGRICULTURAL	112
<i>Анна ФЕДОРЧЕНКО</i> ЦИФРОВА РЕКЛАМА ЯК ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	115
<i>Лілія ЮДІНА</i> АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ ВИСОКОЇ ВОЛАТИЛЬНОСТІ РИНКІВ	117
СЕКЦІЯ 4. МОДЕЛЮВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	120
<i>Данило БЕРЕЗОВСЬКИЙ</i> АДАПТАЦІЯ СИСТЕМ КОМП'ЮТЕРНОГО ЗОРУ НА БАЗІ YOLOV8 ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	120
<i>Ігор ВІНІЧЕНКО</i> РЕГУЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	122
<i>Тетяна ГАЛАГАН</i> РАЦІОНАЛЬНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ.....	125
ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	125
<i>Вероніка ДЕВ'ЯТКІНА</i> МОДЕЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	127
<i>Катерина ДІДУР</i> РОЛЬ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ У ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	130
<i>Софія ЖУМАР</i> ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ	134
<i>Карина КАРМАЗІНА</i> УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	136
<i>Олена ПАВЛЕНКО, Дарія СИПЧЕНКО</i> ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В АГРОБІЗНЕСІ	139
<i>Андрій СІРІНЬОК</i> THE DEVELOPMENT OF AGRIBUSINESS ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF INTEGRATION.....	143
<i>Максим ЯЦИШИН, Володимир СУСЛА</i> МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ.....	147

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Сергій ВАСИЛЬЄВ, к.е.н., доцент кафедри економіки
Марія ГРИГОРЕНКО, здобувачка гр. ЕК-1-25
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Економічний розвиток є важливою умовою добробуту країни, підвищення рівня життя населення та зміцнення конкурентоспроможності національної економіки. У цьому процесі держава відіграє ключову роль, оскільки саме вона формує правила функціонування економіки, створює умови для діяльності підприємств та забезпечує стабільність економічного середовища. Без активної участі держави ринкові механізми не завжди здатні забезпечити ефективний розвиток, особливо в умовах криз, структурних змін або зовнішніх викликів.

Однією з головних функцій держави є створення сприятливих умов для бізнесу. Це включає захист прав власності, забезпечення чесної конкуренції, спрощення регуляторних процедур та підтримку підприємництва. Коли правила зрозумілі та стабільні, підприємства можуть планувати свою діяльність, інвестувати у виробництво та розвивати нові напрями. Таким чином, держава виступає гарантом передбачуваності економічного середовища.

Важливою складовою ролі держави є забезпечення макроекономічної стабільності. Стабільні ціни, контроль інфляції, збалансований бюджет та ефективна монетарна політика створюють умови для довгострокового економічного зростання. За даними Державної служби статистики України, за попередньої оцінки за 2025 рік, реальний ВВП України зріс на 1,8% порівняно з 2024 роком. Це найменше за останні два роки. Зростання реального ВВП України у 2022 році становило -28,8%, у 2023 - 5,5%, а у 2024 - 3,2% [1]. Таке

зростання у 2025 році свідчить про дуже складне відновлення економічної активності в умовах воєнного стану.

Окрему увагу держава приділяє розвитку інфраструктури - доріг, транспортних мереж, енергетики, цифрових технологій. Інфраструктура є основою для ефективної роботи бізнесу та залучення інвестицій. Наприклад, інвестиції держави у відновлення транспортної інфраструктури після руйнувань сприяють зменшенню логістичних витрат підприємств та підвищують їх конкурентоспроможність. Інвестиції в інфраструктуру також створюють нові робочі місця та стимулюють економічну активність.

Важливою сферою відповідальності держави є розвиток людського капіталу. Освіта, наука, охорона здоров'я та професійна підготовка формують основу для продуктивної та інноваційної економіки. Держава забезпечує доступ до якісної освіти, підтримує наукові дослідження та сприяє розвитку сучасних компетентностей. У сучасному світі саме знання та навички працівників визначають конкурентоспроможність економіки, тому інвестиції в людський капітал є стратегічно важливими.

Держава також відіграє важливу роль у підтримці інновацій та технологічного розвитку. Вона може стимулювати інноваційну діяльність через гранти, податкові пільги, розвиток технопарків та інноваційних кластерів. Такі заходи сприяють появі нових технологій, підвищенню продуктивності та модернізації виробництва. За даними Національного банку України, у 2023 році реальне зростання ВВП становило 5,7%, що значною мірою було забезпечено активізацією інвестицій та відновленням виробничих потужностей.

У періоди економічних криз або зовнішніх потрясінь держава виконує стабілізаційну функцію. Вона може підтримувати підприємства, що опинилися у складному становищі, надавати соціальну допомогу населенню, стимулювати попит через державні інвестиції. Такі заходи допомагають уникнути різкого падіння виробництва та зберегти економічну активність.

Для України роль держави у забезпеченні економічного розвитку є особливо значущою. Відновлення інфраструктури, підтримка бізнесу,

залучення інвестицій, розвиток інновацій та інтеграція у європейський економічний простір потребують активної та ефективної державної політики. Важливими завданнями є підвищення прозорості державного управління, боротьба з корупцією, цифровізація державних послуг та створення сприятливого інвестиційного клімату. Саме ці кроки здатні забезпечити стійке економічне зростання та підвищити добробут населення.

Отже, держава відіграє багатогранну та важливу роль у забезпеченні економічного розвитку. Вона формує інституційні умови для функціонування економіки, забезпечує стабільність, розвиває інфраструктуру, підтримує інновації та інвестує в людський капітал. Ефективна державна політика є основою для довгострокового зростання, підвищення конкурентоспроможності та соціального прогресу країни.

Список використаних джерел

1. Найменше за три роки: У Держстаті показали, як зросла економіка України за рік. *Економічна правда*. 12 березня 2026. URL: <https://epravda.com.ua/finances/realniy-vvp-ukrajini-2025-na-skilki-zrosla-ekonomika-za-rik-819139/> (дата звернення: 24.04.2026).

НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПРІОРИТЕТИ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Олексій ВОВК, здобувач вищої освіти
ОС «Доктор філософії» спеціальності 051 «Економіка»
Науковий керівник: **Ігор ВІНІЧЕНКО**, д.е.н., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Vovk_O@i.ua

Надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС кардинально вплинуло на аграрну політику нашої країни. У процесі інтеграції з ЄС та виконання умов вступу, українська політика має усе більше відповідати вимогам Європейського Зеленого курсу та Спільній аграрній політиці ЄС. «Зелена» трансформація агробізнесу України може надати суттєвого поштовху диверсифікації вітчизняного сільськогосподарського виробництва і розвитку переробки аграрної продукції. З «озелененням» бізнес-моделей агробізнесу нові імпульси для розвитку українського сільськогосподарського виробництва вбачаються також у нарощуванні експортних можливостей України на світовому продовольчому ринку за рахунок збільшення продажу органічної продукції, пришвидшенні переходу на інноваційні ресурсозберігаючі технології виробництва, залучення іноземних інвестицій у сферу глибокої переробки аграрної продукції, підвищення ефективності транспортної логістики та покращення стану природних ресурсів аграрного виробництва [1; 2; 3].

Слід відмітити, що розвиток експорту органічної продукції залишається пріоритетом аграрної політики України, про що свідчать дані нарощування обсягів виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні та країнах ЄС. Серед досліджуваних країн найбільший обсяг виробництва органічного м'яса яловичини спостерігається в Чехії, Хорватії та Угорщині. Щодо виробництва органічного молока Чехія в останні роки поступилась позиціями сусідній Румунії. Україна за обсягами виробництва органічного

молока далека від лідерів, проте не остання. До того ж, упродовж періоду дослідження обсяги його виробництва зросли практично в двічі.

Застосування методів математичного моделювання дозволяє визначити прогнозні значення обсягів виробництва органічного м'яса та молока великої рогатої худоби в Україні, враховуючи існуючі тенденції до 2030 р. Обсяги продукції органічних ферм ВРХ характеризуються низкою чинників. Однак таких факторів дуже велика кількість та можливість повного отримання статистичної інформації ускладнена комерційною таємницею агробізнесу. Таким чином, нами зосереджено увагу на двох найбільш вагомих загальних чинниках впливу, які дозволяють опосередковано оцінити цілу низку складних процесів, що відбуваються в аграрному бізнесі.

Кореляційний аналіз засвідчує суттєвий вплив поголів'я худоби та капітальних інвестицій на обсяги виробництва органічного м'яса та молока. Після проведення згладжування динамічних рядів, був проведений оптимізаційний підбір нелінійних функціональних залежностей багатofакторних моделей регресій для найбільшої відповідності початковим даним та запропоновано наступні моделі багатofакторних нелінійних регресій:

$$P_{meat} = -7.5231 + (0.0039 \cdot L)^2 + (0.0011 \cdot I)^{1.5}, \quad (1)$$

$$P_{milk} = 621.1549 + 0.0339 \cdot L^{1.5} + 114.6475 \cdot \ln I, \quad (2)$$

де P_{meat} - обсяги виробництва органічного м'яса великої рогатої худоби на Україні, P_{milk} - обсяги виробництва органічного молока крупної рогатої худоби на Україні, L - поголів'я органічної крупної рогатої худоби на Україні, тис. голів, I - капітальні інвестиції у тваринництво України, млн. дол.

Прогноз на 2030 р. - при зростанні кожного року капітальних інвестицій на 20 %, тобто у 2030 року їх обсяг має становити 77108,79 млн. дол. та збільшення поголів'я за 10 років на 75 %, тобто 3713,63 тис голів - прогноз обсягів виробництва органічної м'ясної продукції за розрахунками за регресією (1) становитиме 981,622 т та органічної молочної продукції 9590,294 т за регресією (2).

Нарощування обсягів виробництва органічної продукції скотарства безперечно сприяє нарощуванню обсягів її експорту, темпи якого характеризуються індексом цін Пааше і Ласпейреса, а також індексами умов торгівлі (Terms of Trade).

Україна взяла курс на інтеграцію до Європейського Союзу, що потребує прозорого розвитку економічної політики, спрямованої на чисту енергію, кліматичну нейтральність, стійку промисловість, зменшення забруднення довкілля та стійку аграрну політику. Оскільки зміни в економічній політиці впливають на розвиток економіки не відразу, а через певний проміжок часу, метою управлінського персоналу аграрних підприємств є отримання необхідної інформації не лише щодо поточної ситуації в економіці, а також щодо прогнозів розвитку, зокрема, зовнішньоекономічної діяльності агробізнесу.

Отже, Україна має значний потенціал і можливості подальшого розвитку експорту органічної продукції скотарства, який може принести додаткові прибутки українським аграріям для розвитку сільськогосподарського виробництва як органічної, так і традиційної продукції, збільшуючи тим самим пропозицію вітчизняних товарів, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Збільшення обсягів інвестуванням капіталу у розвиток органічного виробництва агробізнесу має спрямовуватися на заходи, які забезпечують зниження тиску скотарства на навколишнє середовище, і насамперед, на скорочення викидів метану.

Список використаних джерел

1. Галаган Т.І. Ефект декаплінгу у розвитку «зеленої економіки» сільського господарства. *Агросвіт*. 2024. № 7. С. 46-49
2. Гончаренко О.В., Багорка Д. А., Іванова М. А. Стратегічні імперативи розвитку сільськогосподарських підприємств в контексті реалізації європейського зеленого курсу. *Інноваційна економіка*. № 3. 2023. С. 100-105.
3. Павленко О.С. Сталий розвиток агробізнесу в концепції зеленої економіки. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 39. С.118-123.

ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНИХ РЕСУРСІВ

Світлана ДМИТРИЮК, старша викладачка
кафедри експлуатації машинно-тракторного парку,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
dmitryuksveta60@ukr.net

Сфера безпеки праці в Україні тривалий час розглядалася переважно у нормативно-правовій площині, що зумовило відрив від економічної реальності функціонування підприємств. Виробничий травматизм і професійна захворюваність формують не лише соціальні втрати, але й значні економічні витрати, які проявляються у зниженні продуктивності, втраті робочого часу, збільшенні витрат на компенсації та відновлення трудового потенціалу.

Домінування формального підходу до організації безпеки праці призвело до ситуації, за якої підприємства сприймають відповідні витрати як обтяжливі, а не як інвестиційно доцільні. У результаті формується замкнене коло: низький рівень фінансування породжує високі ризики, які, своєю чергою, генерують ще більші економічні втрати.

Погіршення стану безпеки праці варто розглядати крізь призму кількох економічних підходів. У межах неокласичної теорії наявна ситуація інтерпретується як наслідок зовнішніх ефектів: роботодавець не несе повної вартості ризиків, перекладаючи частину втрат на працівників і суспільство. Така асиметрія стимулів обумовлює недоінвестування у безпеку. Інституціональний підхід акцентує увагу на недосконалому регуляторному середовищі, слабкому контролі та низькій якості правозастосування. Відсутність ефективних механізмів примусу і стимулювання формує ситуацію, за якої економічно раціонально ігнорувати частину вимог. З позицій теорії людського капіталу недостатній рівень підготовки працівників означає втрату потенційної продуктивності, оскільки знання і навички щодо безпечної поведінки безпосередньо впливають на ефективність виробничого процесу.

Системний аналіз дозволяє виділити низку чинників, які знижують ефективність управління безпекою праці:

- скорочення інвестицій у модернізацію виробництва, що підвищує граничні витрати та рівень ризиків;
- формалізація навчання персоналу, яка не забезпечує приросту продуктивності;
- дефіцит якісних засобів захисту, що трансформується у зростання прихованих витрат;
- обмежене використання науково-технічних розробок, що стримує технологічне оновлення [1];
- низький рівень інформаційного забезпечення, який ускладнює прийняття ефективних управлінських рішень. У сукупності зазначені фактори формують структуру витрат, у якій домінують наслідки, а не превентивні заходи.

Переорієнтація системи управління безпекою праці передбачає зміну логіки прийняття рішень - від реактивної до превентивної, заснованої на економічних розрахунках. Першочергового значення набуває інтеграція безпеки праці у стратегічне управління підприємством. Витрати на профілактику слід розглядати як інвестиції, що забезпечують зниження майбутніх втрат. Раціоналізація витрат передбачає: оптимізацію співвідношення між витратами на запобігання ризикам і очікуваними збитками; впровадження систем моніторингу та оцінки ризиків; використання інноваційних технологій для зниження небезпечних факторів; підвищення кваліфікації працівників як ключового елемента підвищення продуктивності.

Заходи, традиційно віднесені до сфери охорони праці, доцільно переосмислювати як елементи економічної політики підприємства. Оновлення посадових інструкцій формує чітку структуру відповідальності, що знижує транзакційні витрати управління. Професійне навчання персоналу підвищує віддачу людського капіталу, зменшуючи імовірність помилок. Атестація робочих місць дозволяє ідентифікувати джерела неефективності та ризиків.

Забезпечення засобами захисту виступає інструментом внутрішнього страхування від виробничих втрат. Медичні огляди та моніторинг умов праці забезпечують раннє виявлення факторів, що впливають на продуктивність. Контроль за дотриманням вимог безпеки формує дисципліну, яка безпосередньо пов'язана з ефективністю виробничих процесів.

Політика у сфері безпеки праці має будуватися на принципах оптимізації, а не мінімізації витрат. Ключовим завданням постає визначення такого рівня інвестицій, який забезпечує максимальну віддачу у вигляді зниження ризиків і підвищення продуктивності [2]. Відповідний підхід передбачає:

- баланс між економічною доцільністю та соціальною відповідальністю;
- інтеграцію показників безпеки у систему оцінки ефективності діяльності;
- персоніфікацію відповідальності за прийняті рішення.

Сучасна система безпеки праці потребує глибокої економічної переоцінки. Зміщення акценту з формального дотримання нормативів на управління витратами та результатами дозволяє сформувати нову модель, у якій безпека виступає фактором підвищення ефективності, а не лише обов'язковою вимогою. Економічна логіка доводить доцільність інвестування у профілактичні заходи, оскільки вони забезпечують скорочення довгострокових витрат і зміцнення конкурентних позицій підприємства. Подальші дослідження варто спрямувати на розроблення кількісних моделей оцінювання ефективності інвестицій у безпеку праці.

Список використаних джерел

1. Бедрій Я. І. Основи охорони праці: навч. посіб. Львів : Магнолія, 2019. 240 с.
2. Яворовський О. П., Шевцова В. М., Зенкіна В. І. та ін. Безпека життєдіяльності та основи охорони праці: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2018. 288 с.

РОЛЬ СИНТЕТИЧНИХ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА СПОНСОРСТВА В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Ірина ІВАНЦОВА, здобувачка гр. МР-2-24
Науковий керівник: **Ольга КРАВЕЦЬ**,
старший викладач кафедри маркетингу
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
11880338@student.dsau.dp.ua

Сучасний маркетинг розвивається в умовах високої конкуренції та інформаційного перевантаження, тому підприємствам і компаніям уже недостатньо використовувати окремі інструменти просування. Саме тому все більшого значення набувають синтетичні маркетингові комунікації, які передбачають поєднання різних способів впливу на споживача в єдину систему. Такий підхід дозволяє досягти більшого ефекту, ніж використання кожного інструменту окремо, оскільки всі елементи комунікації працюють узгоджено та підсилюють один одного [1].

Синтетичні маркетингові комунікації являють собою інтеграцію реклами, зв'язків з громадськістю, стимулювання збуту, особистого продажу та цифрових каналів. Основна їх мета полягає у формуванні цілісного образу бренду та донесенні узгодженого повідомлення до споживача. Завдяки цьому підприємство може більш ефективно впливати на цільову аудиторію, формувати довіру та забезпечувати впізнаваність на ринку. Важливою особливістю таких комунікацій є їх комплексність і гнучкість, що дозволяє швидко реагувати на зміни в поведінці споживачів та ринковому середовищі[3].

Важливу роль у системі синтетичних маркетингових комунікацій відіграє спонсорство. Воно є особливим інструментом маркетингу, який передбачає надання фінансової або матеріальної підтримки певним заходам, організаціям чи окремим особам в обмін на популяризацію бренду. Спонсорство дозволяє підприємству не лише заявити про себе, а й сформувати позитивний імідж, асоціюючи бренд із певними цінностями, подіями або

соціально значущими ініціативами. Це робить комунікацію більш емоційною та близькою до споживача [2].

Спонсорство широко використовується в різних сферах, зокрема у спорті, культурі, освіті та соціальних проєктах. Наприклад, підтримка спортивних команд або великих заходів дозволяє бренду отримати широку аудиторію та підвищити впізнаваність. У культурній сфері спонсорство допомагає створювати позитивний імідж та підкреслювати соціальну відповідальність компанії. У соціальних проєктах воно сприяє формуванню довіри та лояльності з боку споживачів.

Використання спонсорства має як переваги, так і певні обмеження. До основних переваг можна віднести підвищення довіри до бренду, формування позитивного іміджу та створення емоційного зв'язку зі споживачами. Крім того, спонсорство часто має довгостроковий ефект і сприяє закріпленню бренду у свідомості аудиторії. Водночас його недоліками є висока вартість та складність оцінки ефективності, а також залежність результату від репутації заходу або партнера, якого підтримує підприємство або компанія [1].

У сучасних умовах синтетичні маркетингові комунікації разом зі спонсорством стають невід'ємною частиною ефективної маркетингової стратегії. Вони дозволяють підприємствам не лише просувати свої товари та послуги, а й формувати цінності, які поділяє їх аудиторія. Завдяки цьому створюється міцний зв'язок між брендом і споживачем, що є важливим фактором довгострокового успіху на ринку [4].

Отже, синтетичні маркетингові комунікації та спонсорство є потужними інструментами сучасного маркетингу, які забезпечують комплексний вплив на споживача. Вони сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємств, формуванню позитивного іміджу та зміцненню позицій бренду. У поєднанні ці підходи дозволяють досягати значно кращих результатів у комунікації з ринком і забезпечують стабільний розвиток компанії.

Список використаних джерел:

1. Ромат Є.В. Маркетингові комунікації в сучасному мінливому середовищі: монографія; за заг. ред. В. Ф. Іванова та Є. В. Ромата. Київ : Стуццентр, 2022. 216 с.
2. Сафронська І. С 21 Маркетингові комунікації : [навч. посіб.] / І. Сафронська ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, Ф-т екон. та упр. - Київ : [Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля], 2023. - 149 с.
3. Смолич Д.В. Сутність поняття бренд-менеджмент та його роль в діяльності організацій. Економічні науки : збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія «Регіональна економіка». Випуск 19 (75). Редкол.: відп. ред. Л.Л. Ковальська. Луцьк : ВПІ ЛНТУ, 2022. С. 236-247.
4. Слюсарєва Л.А., Костіна О.М. Удосконалення комунікаційної політики підприємства. Економіка і суспільство. 2018. Випуск № 16. С. 484-494.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Ірина КАДИРУС, к.е.н., доцент кафедри маркетингу
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
irinakozhushko@ukr.net

Сучасний розвиток ринкової економіки відбувається під впливом численних дестабілізуючих чинників, серед яких особливе місце займають воєнний стан, втрата частини ринків збуту внаслідок окупації територій, зміни в законодавстві, впровадження новітніх технологій, трансформація ринкової кон'юнктури та зростання рівня конкуренції. У таких умовах підприємства змушені раціонально управляти фінансовими, матеріальними та трудовими ресурсами, а також здійснювати постійний аналіз факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Це обумовлює необхідність безперервної адаптації цілей, функцій і методів управління до змін бізнес-середовища задля підтримки належного рівня конкурентоспроможності.

Досягнення стабільних позицій на ринку можливе за умови формування ефективної системи управління конкурентоспроможністю підприємства, яка включає сукупність взаємопов'язаних заходів, інструментів і стратегічних рішень, спрямованих на забезпечення стійкого розвитку та зміцнення конкурентних переваг.

Важливою складовою такої системи є комплексний аналіз конкурентного середовища, що передбачає використання сучасних аналітичних підходів, зокрема моделі п'яти сил конкуренції, оцінки рівня концентрації ринку, побудови конкурентних карт, а також систематичний моніторинг діяльності конкурентів. Такий підхід дозволяє своєчасно виявляти ринкові можливості й загрози та формувати ефективні управлінські рішення.

Разом із тим, обґрунтований вибір методів аналізу та їх коректне застосування потребують глибокого розуміння сутності конкуренції як економічної категорії. Конкуренція є універсальним явищем, що проявляється у різних сферах - від природничих процесів до соціально-економічних відносин. Усвідомлення її загальної природи сприяє більш точному визначенню особливостей економічної конкуренції.

Конкурентоспроможність підприємства визначається його здатністю до розвитку, ефективного функціонування в умовах ринку, випередження конкурентів і створення цінності для споживачів. Вона формується під впливом стратегічних, операційних та організаційних факторів і проявляється через такі характеристики, як рівень цін, якість продукції чи послуг, прибутковість і досягнення поставлених цілей.

Подальший розвиток конкурентоспроможності підприємства значною мірою залежить від здатності впроваджувати інноваційні підходи в управлінні, маркетинговій діяльності та виробничих процесах. Особливого значення набуває цифровізація бізнес-процесів, використання сучасних інформаційних технологій, автоматизація управлінських рішень та активне застосування інструментів цифрового маркетингу. Це дозволяє підвищити швидкість

реагування на зміни ринкового середовища, покращити якість управлінських рішень та забезпечити більш точне прогнозування ринкових тенденцій.

Важливу роль у зміцненні конкурентних позицій відіграє також стратегічне планування, яке передбачає визначення довгострокових цілей розвитку підприємства, формування оптимальної ринкової поведінки та вибір ефективних інструментів досягнення конкурентних переваг. У цьому контексті особливого значення набуває орієнтація на споживача, дослідження його потреб та формування ціннісної пропозиції, що забезпечує стійкий попит на товари підприємства.

Окремо слід відзначити важливість управління ризиками, яке дозволяє мінімізувати негативний вплив зовнішніх факторів та підвищити стійкість підприємства до кризових явищ. Ефективна система ризик-менеджменту є невід'ємною складовою сучасного механізму забезпечення конкурентоспроможності.

Отже, в умовах нестабільного та динамічного ринкового середовища конкурентоспроможність підприємства виступає ключовою передумовою його успішного функціонування та розвитку. Вона формується під впливом комплексу внутрішніх і зовнішніх чинників та потребує системного підходу до управління. Ефективна система управління конкурентоспроможністю, що ґрунтується на глибокому аналізі ринку, впровадженні інновацій, стратегічному плануванні та постійному моніторингу конкурентного середовища, дозволяє підприємству не лише адаптуватися до змін, а й активно формувати свої конкурентні переваги, забезпечуючи довгострокову стійкість і розвиток.

Список використаних джерел

1. Лук'янчук О. М. Система управління конкурентоспроможністю підприємства: наукові підходи та практичні виклики. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 3-4. С. 110-116. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2024/316-317/pdf/110-116.pdf>.

2. Porter, M. E. *On Competition*. Harvard Business School Press. Boston, 1998.

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Євгеній КОБЕЦЬ, к.е.н., доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
kobets.ye.a@dsau.dp.ua

Прибуток є однією з центральних категорій економічної науки, яка відображає кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства та слугує головним мотивом господарювання в ринковій економіці. Він виступає не лише показником ефективності використання ресурсів, а й джерелом інвестицій, розвитку та підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання. У сучасному менеджменті управління прибутковістю розглядається як комплексна управлінська концепція, спрямована на забезпечення балансу між економічними результатами, ризиками та довгостроковими стратегічними пріоритетами. Це не лише процес фіксації прибутку, а активна діяльність щодо його формування, прогнозування, розподілу та використання. Мета такого управління - не просто досягнення короткострокового прибутку, а створення економічної основи для сталого розвитку підприємства, розширення його інвестиційного потенціалу й підтримання конкурентних позицій на ринку. Сучасна методологія управління прибутковістю базується на поєднанні системного, процесного, ресурсного та ситуаційного підходів.

Системний підхід передбачає розгляд підприємства як відкритої динамічної системи, у межах якої прибутковість формується під впливом взаємодії численних зовнішніх і внутрішніх чинників. До зовнішніх належать ринкова кон'юнктура, державна економічна політика, рівень конкуренції та інституційне середовище, тоді як внутрішніми є виробнича структура, кадровий потенціал, технологічне забезпечення та система управління. Підхід дозволяє розглядати прибутковість не як ізольований фінансовий результат, а як системний наслідок функціонування всіх підсистем підприємства, що забезпечують створення та розподіл доданої вартості.

Процесний підхід акцентує увагу на безперервності управлінського циклу, який охоплює планування, організацію, мотивацію, контроль та аналіз фінансових результатів. У межах цього підходу прибутковість розглядається як результат узгодженого функціонування управлінських процесів, де кожен етап, від формування цілей до контролю виконання, спрямований на забезпечення економічної ефективності та сталого розвитку підприємства.

Ресурсний підхід визначає прибутковість як похідну від ефективності використання наявних ресурсів - землі, праці, капіталу, інформації та інновацій. Він підкреслює необхідність оптимізації структури ресурсного потенціалу, підвищення продуктивності праці, упровадження новітніх технологій і забезпечення раціонального розподілу фінансових потоків. В межах цього підходу рівень прибутковості є показником ефективності трансформації ресурсів у кінцевий результат діяльності підприємства.

Ситуаційний підхід дозволяє враховувати мінливість зовнішнього середовища та адаптувати управлінські рішення до конкретних ринкових умов, ризиків і непередбачуваних факторів. Він передбачає гнучке реагування на зміни кон'юнктури, державного регулювання, попиту та цінових коливань, що особливо важливо для аграрних підприємств, діяльність яких суттєво залежить від природно-кліматичних умов і сезонних факторів. Ситуаційний підхід формує адаптивну модель управління прибутковістю, орієнтовану на досягнення стабільного фінансового результату в умовах невизначеності.

У сучасних умовах розвитку аграрного сектору управління прибутковістю набуває системного та стратегічного значення, оскільки інтегрує економічні, соціальні та екологічні цілі. Підвищення фінансових результатів підприємств досягається завдяки комплексному застосуванню узгоджених управлінських, фінансових, технологічних і маркетингових рішень, що забезпечують довгострокову стабільність, конкурентоспроможність та адаптивність виробництва. В умовах глобалізації ринків і підвищеної волатильності цін саме ефективність управлінських рішень визначає здатність

аграрних підприємств зберігати фінансову стійкість, підвищувати продуктивність та підтримувати продовольчу безпеку держави [1; 2; 3; 4].

Ключовим фактором підвищення ефективності аграрного бізнесу є модернізація інфраструктури, зокрема транспортної та складської, а також впровадження сучасних логістичних систем. Інвестиції у модернізацію доріг, логістичних центрів і технологій зберігання продукції дозволяють знизити операційні витрати, підвищити швидкість постачання та покращити якість продукції на ринку. Одночасно розвиток коопераційних платформ та інтеграція підприємств у національні та міжнародні ланцюги постачання сприяють підвищенню конкурентоспроможності та прибутковості аграрних підприємств.

Науково обґрунтованою стратегією є також стимулювання партнерств між державними органами, бізнесом та науковими інститутами. Така інтеграція дозволяє забезпечити трансфер інноваційних технологій, підвищити ефективність управлінських рішень і створити синергетичний ефект для всіх учасників аграрного ринку. Важливим аспектом є комплексне поєднання фінансових, технологічних та організаційних рішень, що дозволяє створити стабільну платформу для довгострокового підвищення прибутковості та забезпечення економічної та продовольчої безпеки держави.

Отже, управління прибутковістю аграрних підприємств в Україні потребує комплексного та інтеграційного підходу, що об'єднує фінансові, регуляторні, технологічні, інноваційні та логістичні стратегії. Такий підхід дозволяє не лише підвищувати ефективність окремих підприємств, а й забезпечує стійкість аграрного сектору в цілому, створюючи умови для стабільного економічного розвитку та зміцнення продовольчої безпеки держави. Лише системне поєднання теоретичних основ, сучасних досліджень та практичних інструментів здатне подолати наявні бар'єри та гарантувати довгострокову ефективність функціонування аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Андрійчук О. Ресурсний потенціал аграрного виробництва: структура та функції. Київ. Агронаука. 2021. 158 с.
2. Васильєва Т. Управління прибутковістю аграрних підприємств: методологічні підходи та інструменти. Київ. Науковий світ. 2022. 110 с.
3. Державна служба статистики України. Статистичний збірник: Сільське господарство України. Київ. ДССУ. 2023. 210 с.
4. Іваненко С., Гончаренко П. Фінансові механізми забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств. *Вісник аграрної економіки*. 2021. № 2(12). С. 55-69.

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

Наталія КОРЖЕНІВСЬКА, док-р екон. наук, професор
Ілля ОСАДЧУК, аспірант спеціальності 073 «Менеджмент»
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
gusl@ukr.net

У сучасному динамічному бізнес-середовищі управління ризиками посідає важливе місце в системі менеджменту підприємства. Застосування відповідних інструментів дає змогу мінімізувати можливі фінансові втрати та підвищити якість управлінських рішень стратегічного характеру. Водночас виникає необхідність у формуванні чітких методичних підходів, які забезпечать об'єктивну оцінку результативності використання таких інструментів і їхнього впливу на діяльність підприємства.

З метою визначення найбільш ефективних засобів управління ризиками та обґрунтування методичних основ оцінювання їх дієвості доцільно звернутися до базових понять цієї сфери. Ризик у економічному контексті

розглядається як імовірність відхилення фактичних результатів від запланованих під впливом невизначеності в господарській діяльності. Залежно від сфери виникнення розрізняють фінансові, операційні, стратегічні та інші види ризиків.

Ризик-менеджмент являє собою системний процес, що включає виявлення, аналіз, оцінювання та контроль ризиків із метою їх мінімізації. Його головним завданням є зниження негативних наслідків впливу ризиків та використання потенційних можливостей для підвищення ефективності функціонування підприємства. Інструментарій ризик-менеджменту охоплює різноманітні методи, моделі, програмні рішення, організаційні регламенти та страхові механізми, які застосовуються для впливу на ризики.

Процес ідентифікації ризиків передбачає їх виявлення, аналіз і документування, тоді як оцінювання полягає у визначенні ймовірності виникнення та масштабів можливих наслідків. Це дає змогу визначити пріоритетні ризики та обрати оптимальні способи реагування. Управління ризиками, у свою чергу, включає розробку і реалізацію відповідних заходів, а також постійний моніторинг їх ефективності.

Формування підсистеми ризик-менеджменту на підприємстві, зокрема в інтегрованих структурах, передбачає послідовне виконання таких етапів: визначення цілей і завдань, виявлення та моніторинг ризиків, оцінювання їх рівня, розробка стратегічних і антикризових заходів, контроль реалізації та аналіз отриманих результатів.

З огляду на різноманіття інструментів управління ризиками та складність оцінки їх ефективності застосовуються різні методичні підходи. Серед них - кількісні методи, що базуються на використанні математичних моделей і фінансових показників, а також якісні, які передбачають експертні оцінки. Важливе значення має поєднання цих підходів, що дозволяє отримати комплексне уявлення про ризики та обґрунтувати управлінські рішення. Додатково використовуються порівняльний аналіз, оцінка стратегічних

наслідків, аналіз практичних ситуацій, а також застосування відповідних стандартів і нормативів.

На практиці існує широкий спектр способів зниження ризиків. До основних належать уникнення ризику, його розподіл між учасниками, страхування, самострахування, диверсифікація, встановлення обмежень, розробка альтернативних сценаріїв, формування резервів, підвищення кваліфікації персоналу та впровадження гнучких технологічних рішень.

Особливу роль відіграє оцінювання ризиків в інвестиційній діяльності, для якої розроблено спеціалізовані методики, зокрема HAZOP, PNA, FRAP, CRAMM, OCTAVE та інші, що дозволяють комплексно аналізувати загрози та визначати рівень їх впливу.

Проведення детального аналізу та відповідних розрахунків дає змогу обрати варіант, який забезпечує допустимий рівень ризику та оптимальне співвідношення між очікуваними вигодами і можливими втратами. Таким чином, вибір заходів щодо мінімізації ризиків ґрунтується на пошуку найбільш ефективних і економічно обґрунтованих рішень, серед яких - уникнення, зниження, передача або прийняття ризику. Водночас наявність різних методів для кожного виду ризику ускладнює процес визначення їхньої ефективності та вибору найкращого варіанта.

Список використаних джерел

1. Проскура В.Ф., Білак Р.Г. Методологічні підходи до управління ризиками. Економіка і суспільство. Вип. 9. 2017. С. 599-607.
2. Мостенська Т.Л., Скопенко Н.С. Ризик менеджмент як інструмент управління господарським ризиком підприємства. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/8856>.
3. Коваленко О.М., Станіславик О.В. Методичні засади формування системи ризик-менеджменту в інтегрованій промисловій компанії. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. № 1(1). 2017 р. С. 38-45.
4. Ризик-менеджмент будівельних підприємств проектоорієнтованого типу: монографія / О.А. Гавриш, К.О. Кузнєцова, В.А. Мельникова. Під редакцією Лисецької Н.М. К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 211 с.

ПЕРСОНАЛЬНИЙ ПРОДАЖ ТА ПРЯМИЙ МАРКЕТИНГ, ЯК ВАЖЛИВІ СКЛАДОВІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Вікторія КРУГОВА, здобувачка гр. МР-2-24
Науковий керівник: **Ольга КРАВЕЦЬ**,
старший викладач кафедри маркетингу
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
11880274@student.dsau.dp.ua

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки та зростання конкуренції особливого значення набувають ефективні інструменти маркетингових комунікацій. Серед них важливе місце займають персональний продаж і прямий маркетинг, які забезпечують безпосередній вплив на споживача та сприяють формуванню довготривалих відносин із клієнтами.

Персональний продаж є однією з найдавніших форм просування товарів і послуг. Його сутність полягає у безпосередньому контакті продавця з потенційним покупцем з метою виявлення потреб, презентації товару та здійснення продажу. Основною перевагою персонального продажу є індивідуальний підхід до клієнта, що дозволяє враховувати його потреби, уподобання та фінансові можливості. Крім того, у процесі особистого спілкування продавець може оперативно реагувати на заперечення, надавати додаткову інформацію та формувати довіру до бренду або компанії [1].

Процес персонального продажу включає кілька послідовних етапів: пошук і відбір потенційних клієнтів, підготовка до контакту, встановлення взаємодії, виявлення потреб, презентація товару, подолання заперечень, завершення угоди та післяпродажне обслуговування. Кожен із цих етапів є важливим для досягнення кінцевого результату - здійснення продажу та задоволення потреб клієнта.

Водночас персональний продаж має і певні недоліки. Зокрема, він є витратним інструментом, оскільки потребує значних фінансових і часових ресурсів, а також високого рівня професійної підготовки персоналу. Крім того,

охоплення аудиторії при персональному продажі є обмеженим порівняно з іншими засобами просування [3].

Прямий маркетинг, на відміну від персонального продажу, передбачає комунікацію зі споживачем безпосередньо, але за допомогою різних каналів зв'язку, таких як електронна пошта, телефон, соціальні мережі, месенджери та інші цифрові платформи. Його головною особливістю є адресність, тобто орієнтація на конкретного споживача або визначений сегмент ринку. Метою прямого маркетингу є отримання чіткої реакції від клієнта: покупки, замовлення, реєстрації чи іншої дії

Сучасний прямий маркетинг значною мірою базується на використанні цифрових технологій та баз даних клієнтів. Це дозволяє підприємствам персоналізувати свої пропозиції, підвищувати ефективність комунікацій і зменшувати витрати. До основних інструментів прямого маркетингу належать email-розсилки, SMS-повідомлення, телемаркетинг, таргетована реклама в соціальних мережах та персоналізовані пропозиції на сайтах [2].

Перевагами прямого маркетингу є можливість точного визначення цільової аудиторії, швидкість отримання результату, відносно низька вартість порівняно з персональним продажем, а також можливість вимірювання ефективності маркетингових кампаній. Проте існують і певні недоліки, серед яких варто виділити ризик негативного сприйняття з боку споживачів через надмірну кількість повідомлень, а також необхідність дотримання етичних норм і захисту персональних даних.

Порівнюючи персональний продаж і прямий маркетинг, можна зазначити, що обидва інструменти мають спільну мету - вплив на поведінку споживача та стимулювання попиту. Однак вони відрізняються за формою реалізації та сферою застосування. Персональний продаж є більш ефективним у випадках, коли необхідно продати складні або дорогі товари, що потребують детального пояснення. У свою чергу, прямий маркетинг є доцільним для швидкого інформування великої кількості споживачів та підтримання постійного зв'язку з клієнтською базою [4].

Таким чином, персональний продаж і прямий маркетинг є важливими складовими сучасної маркетингової діяльності підприємства. Їх ефективне поєднання дозволяє досягти максимального результату, підвищити рівень задоволеності споживачів і забезпечити конкурентні переваги на ринку. У сучасних умовах підприємствам доцільно інтегрувати ці інструменти, використовуючи їхні сильні сторони залежно від цілей, ресурсів і характеристик цільової аудиторії.

Список використаних джерел:

1. Барабанова В. В., Богатирьова Г. А. Інноваційний маркетинг: навч. посібник. Кривий Ріг : Вид.ДонНУЕТ, 2022. - 145 с.
2. Деділова Т. В., Осьмірко І. В. Актуальні аспекти підвищення ефективності маркетингової діяльності підприємства. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2023. № 30. С. 117-125.
3. Карпенко Н. В., Іваннікова М. М., Білоусько Т. М., Трайно, В. М., Захаренко-Селезньова А. М. Маркетинг в галузях та сферах економіки України. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». 2022. Вип. 2 (106). 96-102.
4. Янчук Т. В., Любінчак К. Р. Прямий маркетинг в Україні: основні проблеми та перспективи розвитку // Економіка та суспільство. - 2022. - № 43. - С. 467-472.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Олена ПАВЛЕНКО, к.е.н., доцентка кафедри економіки
(pavlenko.o.s@dsau.dp.ua)

Ірина ВОЛОВИК, к.е.н., доцентка кафедри
публічного управління та адміністрування
(volovyk.i.a@dsau.dp.ua)

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Цифрова трансформація вищої освіти є одним із ключових глобальних пріоритетів сучасності. За даними ЮНЕСКО (2023), понад 1,5 млрд студентів у світі зазнали безпосереднього впливу пандемійного переходу до дистанційного навчання, що стало потужним каталізатором структурних змін в академічному середовищі. Діджиталізація освіти вже не є опцією - вона перетворилась на умову виживання та конкурентоспроможності університетів. Особливої гостроти проблема діджиталізації вищої освіти набуває в умовах повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну (з лютого 2022 року). Руйнування освітньої інфраструктури, вимушене переміщення мільйонів громадян та постійна загроза ракетних обстрілів унеможливили повноцінне функціонування університетів у традиційному форматі. За даними Міністерства освіти і науки України, станом на 2024 рік понад 3 700 освітніх закладів зазнали пошкоджень або знищення. У цих умовах цифрові технології стали не лише інструментом модернізації, а й механізмом забезпечення академічної неперервності: українські університети були змушені в стислі терміни опанувати дистанційні платформи, хмарні сервіси та асинхронні формати навчання. Таким чином, війна прискорила цифрову трансформацію вітчизняної вищої освіти на роки вперед, водночас оголивши системні проблеми - нерівномірність цифрової готовності закладів, брак стабільного інтернет-з'єднання в прифронтових регіонах та психоемоційне навантаження на учасників освітнього процесу.

Цифрова трансформація освіти розгортається нерівномірно, але невідворотно - від провідних дослідницьких університетів США та Європи до закладів країн, що розвиваються. Попри відмінності в масштабах і темпах, спільні вектори змін чітко простежуються на міжнародному рівні. Аналіз міжнародних досліджень та освітніх практик дозволяє виокремити такі провідні тренди:

- Штучний інтелект та адаптивне навчання. Системи на базі ШІ (ChatGPT, Khanmigo, Coursera Coach) персоналізують освітні траєкторії, автоматизують оцінювання та забезпечують миттєвий зворотній зв'язок. За прогнозами HolonIQ, ринок EdTech досягне \$400 млрд до 2025 року.

- Гібридні та змішані моделі навчання (Hybrid Learning). Формат поєднання очної та онлайн-компонент став домінуючою моделлю для 70% провідних університетів світу (Times Higher Education, 2024). Це потребує переосмислення ролі аудиторії як простору для взаємодії, а не трансляції знань.

- Мікрокреденціали та модульна освіта. Короткострокові сертифікаційні програми (micro-credentials) набувають ваги як гнучка відповідь на запити ринку праці. Провідні платформи - Coursera, edX, FutureLearn - формують нову екосистему навчання впродовж життя.

- Іммерсивні технології (AR/VR/XR). Доповнена та віртуальна реальність трансформують практичну підготовку в медицині, інженерії, архітектурі. Університети Стенфорду, MIT та KU Leuven активно впроваджують XR-симуляції в навчальний процес.

- Learning Analytics та Data-Driven освіта. Аналіз великих даних дозволяє прогнозувати академічний ризик відрахування, оптимізувати навчальні плани та підвищувати ретенцію студентів до 20-30% (Educause Review, 2023).

- Відкриті освітні ресурси (OER) та платформізація. Масові відкриті онлайн-курси (МООС) стирають географічні бар'єри доступу до якісної освіти та стимулюють конкуренцію між університетами на глобальному рівні.

Однак технологічний прогрес не є панацеєю. Впровадження цифрових інструментів у вищу освіту супроводжується низкою суперечностей, що

потребують осмисленої інституційної відповіді. Поряд із можливостями, діджиталізація генерує системні виклики:

- Цифрова нерівність (digital divide) - нерівномірний доступ до технологій серед студентів та регіонів;

- Академічна доброчесність в умовах ШІ - зростання ризиків академічного плагіату та необхідність переосмислення форм оцінювання;

- Цифрова компетентність викладачів - недостатній рівень готовності академічного персоналу до роботи з новими технологіями;

- Кібербезпека та захист персональних даних студентів в умовах масового переходу до хмарних платформ.

На основі аналізу міжнародного досвіду пропонуються такі пріоритети для вітчизняних закладів вищої освіти: (1) розроблення інституційних стратегій цифрової трансформації з чіткими KPI; (2) впровадження систем управління навчанням (LMS: Moodle, Canvas, Blackboard) як єдиної екосистеми; (3) системне підвищення цифрової компетентності науково-педагогічних працівників відповідно до DigComp 2.2 (European Commission); (4) інтеграція штучного інтелекту в адміністративні та педагогічні процеси за принципом «людина в центрі» (human-in-the-loop); (5) формування культури навчання впродовж усього життя (Lifelong Learning) через мікроформати та відкриті освітні ресурси.

Діджиталізація вищої освіти - це не технологічний проєкт, а трансформація освітньої філософії, інституційної культури та педагогічної практики. Успіх цифрової трансформації університету визначається не кількістю впроваджених платформ, а якістю освітнього досвіду студента та здатністю закладу адаптуватись до мінливих вимог суспільства знань. Подальші дослідження мають зосереджуватись на розробці вимірювальних моделей ефективності цифрової трансформації у вищій освіті України.

Список використаних джерел

1. UNESCO (2023). Digital Education Outlook: Spotting Future Trends. Paris: UNESCO Publishing.
2. European Commission (2022). DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens.
3. HolonIQ (2024). Global EdTech Market Intelligence Report 2024.
4. Educause Review (2023). Learning Analytics in Higher Education: Trends and Challenges.

ЗМІНИ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

Поліна ПУСТОВА, здобувачка групи ЕК-1-25

Науковий керівник: **Сергій ВАСИЛЬЄВ**,

к.е.н., доцент кафедри економіки

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

[\(pustovapolina632@gmail.com\)](mailto:pustovapolina632@gmail.com)

Попит і пропозиція становлять базові елементи функціонування сучасної економіки. Вони перебувають у тісному взаємозв'язку: обсяг попиту впливає на формування пропозиції, і навпаки. Попит визначається як кількість товарів або послуг, яку споживачі готові та здатні придбати упродовж певного періоду часу. Пропозиція, своєю чергою, відображає обсяг продукції чи послуг, який виробники готові запропонувати на ринку в цей самий період.

Зміни у співвідношенні попиту та пропозиції зумовлюють відповідні трансформації в економіці країни. Зокрема, у разі зростання попиту на певний товар виробники реагують збільшенням обсягів його виробництва та розширенням пропозиції. Такі процеси особливо яскраво проявляються в умовах суспільних потрясінь, зокрема революцій і воєн. У подібних ситуаціях зростає рівень невизначеності та панічних настроїв, що спонукає населення концентруватися насамперед на придбанні товарів першої необхідності.

Водночас виробники змушені оперативно реагувати на нові виклики, ухвалюючи рішення щодо забезпечення безперебійного постачання та задоволення базових потреб споживачів.

На попит і пропозицію здійснюють вплив дві основні групи чинників - цінові та нецінові. До цінових належать ефект доходу та ефект заміщення, які безпосередньо залежать від рівня ціни товару. Нецінові чинники охоплюють ширший спектр впливів, зокрема споживчі вподобання та смаки, вартість економічних ресурсів, кількість покупців на ринку, рівень розвитку технологій і організації виробництва, доходи населення, державну політику, ціни на взаємопов'язані товари, а також очікування продавців щодо майбутніх змін цін. За звичайних умов попит і пропозиція змінюються поступово та достатньо прогнозовано, що забезпечує можливість ринковому механізму самостійно досягати стану рівноваги.

З початком війни в усіх секторах економіки, відбувається трансформація попиту і пропозиції залежно від галузі господарства.

Значний акцент розвитку зосереджено на сфері державного управління, зокрема оборонній діяльності, питома вага якої в структурі ВВП стрімко зросла вже у 2022 р. (з 6.17% у 2021 р. до 21.7%) і кінцеві споживчі витрати якого зросли лише за рік на 31% і продовжують зростати дотепер [1]. Ці процеси спричинили відповідні зміни в сукупному попиті, зокрема різке зростання потреби у широкому спектрі товарів і послуг, пов'язаних із забезпеченням обороноздатності держави. Водночас в умовах війни значно підвищився попит на термінове усунення наслідків руйнування інфраструктури, передусім критичної.

У секторі споживчі товари, війна провокує психіку на здійснення панічних покупок і запасів речей першої необхідності, які на думку людей швидко зникнуть з продажу, а нові не з'являтимуться через високий попит. Одночасно через проблеми з логістикою зменшується пропозиція цих товарів на ринку.

Через обстріли та нестачу електроенергії споживачі шукають альтернативну електроенергію, у вигляді генераторів, павербанків, зарядних станцій, приладів працюючих від сонячного світла тощо. В умовах дефіциту не зважаючи на страждання споживачів, виробники піднімають ціну пропозиції, підвищуючи свої доходи вони започатковують ріст свого бізнесу.

Щодо сукупної пропозиції, ключовим чинником падіння промислового виробництва та виникнення дефіциту широкого спектра споживчих і проміжних товарів стало руйнування або захоплення окупаційними силами активів промислових, аграрних, транспортних та інших інфраструктурних підприємств. З часом пропозиція української промисловості поступово пристосовується до умов воєнного періоду та потреб оборони. Значну кількість підприємств було передислоковано із зон активних бойових дій до безпечніших регіонів, де вони змогли відновити діяльність. Частина виробників військової техніки та озброєння не лише зберегла виробничі потужності, а й наростила обсяги виробництва. Попри це, внутрішня пропозиція залишається недостатньою для повного забезпечення потреб оборонного сектору, що компенсується зростанням імпорту [1].

Унаслідок міграційних процесів і мобілізації скорочується пропозиція робочої сили, водночас підвищується попит на окремі актуальні професії, зокрема у військовій сфері, ІТ та логістиці. Зростання заробітної плати та розширення системи пільг виступають інструментами стимулювання залучення працівників, що додатково підсилює попит на трудові ресурси.

Воєнні дії також суттєво впливають на аграрний сектор: ускладнюються експортні операції через бойові дії, пошкодження складів, транспортної інфраструктури та інші ризики. Водночас внутрішній попит залишається стабільним або навіть зростає щодо окремих товарів, тоді як пропозиція частини продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках скорочується. Це призводить до дисбалансу між попитом і пропозицією та спричиняє структурні зміни у виробництві, оскільки підприємства змушені адаптуватися до нових ринкових умов.

Отже, під час війни попит і пропозиція, втрачаючи свою стабільність, зазнають значних змін. У споживачів з'являється зміна поведінки в умовах невизначеності, віддаючи перевагу базовим товарам. Змінюється діяльність виробників, які у свою чергу змушені адаптуватися до нових економічних реалій.

Список використаних джерел

1. Кузнецова Л. Наслідки воєнних дій для сукупного попиту та пропозиції України. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. №4. URL: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/174/150> (дата звернення: 24.04.2026).

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ КАРТОПЛІ В УКРАЇНІ

Олександр ПУШКА, к. т. н., проректор з науково-педагогічної роботи та розвитку інфраструктури, доцент кафедри агроінженерії,
Уманський національний університет,

Нікіта МОСКАЛЕНКО, здобувач групи АІз-1-21
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Картопля в Україні традиційно залишається однією з найважливіших продовольчих культур. Її значення визначається універсальністю використання, високою поживною цінністю, широкими можливостями переробки та стабільним попитом як у домогосподарствах, так і в промисловому секторі. Водночас сучасне картоплярство вже не може базуватися лише на традиційних підходах до обробітку ґрунту, садіння, догляду за посівами та збирання врожаю. Підвищення цін на паливо, добрива, засоби захисту рослин, дефіцит трудових ресурсів, нестабільні погодні умови та потреба в одержанні конкурентоспроможної продукції зумовлюють перехід до

більш технологічних, ресурсощадних і науково обґрунтованих систем вирощування картоплі.

Сучасні технології вирощування картоплі в Україні передбачають комплексне поєднання агротехнічних, технічних, організаційних і економічних рішень. Їхня основна мета полягає у формуванні високого і якісного врожаю при одночасному зменшенні виробничих витрат на одиницю продукції. Такий підхід охоплює добір адаптованих сортів, використання здорового насінневого матеріалу, раціональну систему удобрення, оптимізацію основного та передпосівного обробітку ґрунту, механізоване або комбіноване садіння, ефективний захист рослин, застосування сучасних способів зрошення, а також механізоване збирання з мінімальним травмуванням бульб (табл.1).

Таблиця 1

Основні елементи сучасної технології вирощування картоплі

Елемент технології	Сучасний підхід	Очікуваний ефект
Добір сорту	Використання адаптованих високопродуктивних сортів	Підвищення врожайності та якості продукції
Насіннєвий матеріал	Сертифіковане, відкаліброване і протруєне насіння	Дружні сходи, менше ураження хворобами
Обробіток ґрунту	Диференційований, енергоощадний, з формуванням якісного насінневого ложа	Кращий розвиток рослин і бульб
Удобрення	Збалансоване, локальне, з урахуванням родючості ґрунту	Раціональне використання добрив
Садіння	Точне механізоване садіння з одночасним внесенням добрив і препаратів	Менше пропусків, вища продуктивність
Захист рослин	Інтегрована система боротьби з бур'янами, хворобами та шкідниками	Зниження втрат урожаю
Зрошення	Краплинне або дощувальне з урахуванням вологості ґрунту	Стабілізація врожаю в посушливих умовах
Збирання	Сучасні картоплезбиральні машини з мінімальним травмуванням бульб	Зменшення втрат і підвищення товарності

У процесі догляду за посівами особливе значення мають міжрядний обробіток, підгортання, боротьба з бур'янами, шкідниками і хворобами. Сучасна технологія не обмежується окремими механічними або хімічними заходами, а спирається на інтегровану систему захисту рослин. Вона передбачає поєднання агротехнічних прийомів, профілактичних заходів, використання стійких сортів і раціонального застосування пестицидів. Для картоплі особливо небезпечними є фітофтороз, альтернаріоз, ризоктоніоз, колорадський жук, дротяники та низка інших шкідливих організмів. Ефективність захисту визначається не лише вибором препаратів, а й своєчасністю їх застосування, правильним налаштуванням обприскувальної техніки та дотриманням регламентів (табл.2).

Таблиця 2

Порівняльна характеристика традиційного і сучасного підходів до вирощування картоплі

Показник	Традиційний підхід	Сучасний підхід
Насіннєвий матеріал	Часто неоднорідний, без достатньої підготовки	Сертифікований, відкалібрований, протрусений
Система обробітку ґрунту	Переважно стандартна, без урахування конкретних умов	Гнучка, адаптована до типу ґрунту і попередника
Внесення добрив	Переважно суцільне	Локальне, збалансоване, інколи диференційоване
Садіння	Менш точне, з більшими втратами часу	Точне механізоване, з високою рівномірністю
Захист рослин	Реактивний, за фактом ураження	Інтегрований, профілактичний і контрольований
Полив	Часто відсутній	Керований, з урахуванням потреб рослин
Механізація збирання	Частково застаріла техніка	Продуктивні машини з меншим травмуванням бульб
Економічний результат	Вищі питомі витрати	Краща окупність ресурсів і вища товарність

Збирання врожаю є завершальним, але надзвичайно відповідальним етапом технології. Саме в цей період можуть виникати значні втрати від механічного пошкодження бульб, забруднення продукції ґрунтом, неповного вибирання врожаю та порушення строків збирання. Сучасні картоплезбиральні машини дозволяють зменшити травмування бульб завдяки вдосконаленим системам сепарації, очищення та транспортування маси. Разом із цим важливим завданням є правильне післязбиральне дороблення продукції: очищення, сортування, калібрування та закладання на зберігання. Якісне зберігання картоплі неможливе без підтримання належного температурного режиму, вентиляції та контролю вологості.

Отже, сучасні технології вирощування картоплі в Україні базуються на комплексному підході, який охоплює вдосконалення всіх етапів виробництва - від підготовки ґрунту і насіннєвого матеріалу до збирання, зберігання та реалізації продукції. Їхнє впровадження дозволяє підвищити врожайність і якість бульб, знизити собівартість виробництва, забезпечити стабільність результатів у змінних погодних умовах та підвищити конкурентоспроможність вітчизняного картоплярства. Саме тому розвиток сучасних технологій у цій галузі є важливою умовою ефективного функціонування аграрного виробництва України.

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ АНТИКРИЗОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Роман СТЕПАНЮК, аспірант
Науковий керівник: **Наталя ТРУСОВА**, д.е.н., професор
*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*
virtooso@gmail.com

Нестабільність глобальних продовольчих ринків і спад ділової активності у сфері торгівлі аграрною сировиною змушують сільськогосподарські підприємства приділяти особливу увагу формуванню власного антикризового потенціалу. Його наявність дає можливість не лише зменшити негативні наслідки коливань ринкової кон'юнктури, а й забезпечити довгострокову економічну стійкість. Важливою передумовою розвитку аграрних підприємств виступає достатній рівень ресурсного забезпечення, що сприяє досягненню прийнятної рентабельності діяльності. Водночас вплив зовнішніх чинників невизначеності, а також загострення воєнної ситуації в Україні посилюють ризики виникнення кризових процесів, у тому числі пов'язаних із трансформацією конкурентного середовища.

Посилення зовнішнього тиску виявляє слабкі сторони у системі формування антикризового потенціалу, зокрема її недостатню адаптивність до змін. Це негативно відображається на відтворювальних процесах, організації виробництва та рівні мотивації працівників. У зв'язку з цим антикризовий потенціал слід розглядати як один із ключових чинників підвищення вартості аграрних підприємств, особливо за умов активізації інноваційної політики. Стабільність його формування можлива лише за умови комплексного захисту всіх стадій діяльності підприємства від дестабілізуючих впливів, які стримують впровадження сучасних технологій. Для нейтралізації таких ризиків доцільно застосовувати підходи, орієнтовані на зростання вартості, що забезпечують

накопичення внутрішніх фінансових ресурсів та підтримують інноваційний розвиток.

У структурному аспекті антикризовий потенціал являє собою цілісну систему взаємопов'язаних елементів, серед яких ключове місце займають виробнича, фінансова, маркетингова, інформаційна та кадрова складові. Сукупність цих компонентів формує ресурсну основу, що забезпечує реалізацію антикризових рішень та відновлення активів підприємства в умовах змінного середовища. Відтворення ресурсного потенціалу має циклічний характер і здійснюється протягом тривалого періоду, що визначається специфікою галузі та обраною стратегією розвитку.

З урахуванням вартісно-орієнтованого підходу антикризовий потенціал можна описати через модель, яка враховує взаємозв'язок між дохідністю активів, рівнем фінансової спроможності підприємства та впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Така модель дозволяє оцінити ефективність інвестування як власного, так і залученого капіталу в інноваційні технології, а також визначити очікувані результати за різних умов ризику. До її ключових параметрів належать показники дохідності активів, альтернативна безризикова ставка, співвідношення між власним і позиковим капіталом, а також коефіцієнти, що відображають чутливість результатів до змін окремих факторів.

Застосування подібної моделі створює можливості для більш точного аналізу чинників, що формують антикризову стійкість підприємства, зокрема в частині інноваційної діяльності. Вона дає змогу враховувати як специфічні ризики, притаманні окремому підприємству, так і загальноекономічні загрози. Крім того, адаптація моделі до галузевих особливостей дозволяє визначати оптимальні обсяги інвестицій, прогнозувати фінансові результати та оцінювати рівень стійкості підприємств різних груп - від малих до середніх. У підсумку це сприяє прийняттю більш обґрунтованих управлінських рішень та забезпеченню стабільного розвитку аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Taffler R. Empirical models for the monitoring of UK corporations. *Journal of Banking and Finance*. 1984. 8(2). P. 199-227.
2. Trusova N.V., Hryvkivska O.V., Yavorska T.I., Prystemskyi O.S., Kepko V.N., Prus Yu.A. Innovative development and competitiveness of agribusiness subjects in the system of ensuring of economic security of the regions of Ukraine. *Rivista di Studi sulla Sostenibilita*. 2020. 2. P. 141-156.
3. Zahoretska O., Vorobec S., Kozyk V. Simulation Model of Planning Financial and Economic Indicators of an Enterprise on the Basis of Business Model Formalization. *Data-Centric Business and Applications Evolvments in Business Information Processing and Management*. 2020. 2. P. 299-319.

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Максим ТАГАЧІН, магістрант

Науковий керівник: **Ольга МАСЛЯЄВА**, к.е.н., доцентка
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У сучасних умовах розвитку національної економіки діяльність будь-якого підприємства нерозривно пов'язана із впливом зовнішнього середовища, яке формує умови його функціонування та визначає можливості подальшого розвитку [4]. Особливої актуальності це питання набуває для підприємств харчової промисловості, зокрема борошномельної галузі, оскільки їх діяльність залежить від багатьох чинників, що перебувають поза межами прямого контролю підприємства.

Зовнішнє середовище підприємства характеризується складністю, динамічністю та високим рівнем невизначеності [3]. У сучасних умовах, що супроводжуються економічною нестабільністю, інфляційними процесами, змінами законодавства та впливом військових факторів, значення зовнішніх

чинників суттєво зростає. Це обумовлює необхідність їх глибокого аналізу та врахування при прийнятті управлінських рішень.

Зовнішнє середовище підприємства являє собою сукупність умов, факторів та обставин, які формуються поза межами підприємства, але здійснюють безпосередній або опосередкований вплив на його діяльність [4]. Воно включає економічні, політичні, соціальні, технологічні, екологічні та конкурентні чинники, кожен з яких по-своєму впливає на ефективність функціонування підприємства.

Одним із ключових елементів зовнішнього середовища є економічні фактори, до яких відносяться рівень інфляції, валютний курс, загальний стан економіки країни, рівень доходів населення, а також ціни на сировину [6]. Для підприємств борошномельної галузі особливе значення має вартість зерна, оскільки саме вона формує основну частину собівартості продукції. Зростання цін на сировину автоматично призводить до збільшення витрат підприємства, що, у свою чергу, може негативно позначитися на його фінансових результатах [5]. Крім того, інфляційні процеси спричиняють подорожчання енергоносіїв, транспортних послуг та інших складових витрат, що також впливає на загальну економічну ефективність діяльності.

Важливу роль відіграють політичні та правові фактори, які визначають правила ведення господарської діяльності [2]. До них належать податкова політика держави, законодавче регулювання підприємницької діяльності, митні обмеження, державні програми підтримки або, навпаки, обмеження окремих галузей. Часті зміни нормативно-правової бази створюють додаткові труднощі для підприємств, оскільки ускладнюють процес планування та прогнозування їх діяльності. В умовах воєнного стану вплив цих факторів ще більше посилюється, адже підприємства змушені працювати в умовах підвищеної невизначеності та ризику.

Соціальні фактори також мають значний вплив на діяльність підприємства. Вони включають рівень доходів населення, демографічні зміни, рівень зайнятості, а також споживчі уподобання. Зміна структури споживання,

зниження купівельної спроможності населення або міграційні процеси можуть призвести до зменшення попиту на продукцію підприємства. У той же час, зростання попиту на якісну та безпечну продукцію стимулює підприємства до підвищення стандартів виробництва.

Не менш важливими є технологічні фактори, які визначають рівень розвитку виробництва [3]. Впровадження новітніх технологій дозволяє підприємствам підвищувати продуктивність праці, знижувати витрати та покращувати якість продукції. Однак такі зміни потребують значних інвестицій, що може бути складним для підприємств у нестабільних економічних умовах.

Екологічні фактори мають особливе значення для підприємств, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів. Кліматичні умови, рівень врожайності зернових культур, екологічні обмеження та вимоги безпосередньо впливають на діяльність підприємств борошномельної галузі. Неприятливі погодні умови можуть призвести до дефіциту сировини або значного зростання її вартості, що негативно впливає на виробничий процес.

Окрім зазначених факторів, значний вплив має конкурентне середовище [4]. Наявність великої кількості конкурентів змушує підприємства постійно вдосконалювати свою продукцію, оптимізувати витрати та шукати нові підходи до ведення бізнесу. Конкуренція стимулює розвиток підприємства, але водночас створює додаткові ризики, пов'язані з можливістю втрати ринкових позицій.

Слід зазначити, що всі перелічені фактори взаємопов'язані між собою і можуть посилювати або послаблювати вплив один одного. Саме тому підприємство повинно здійснювати комплексний аналіз зовнішнього середовища, враховуючи всі можливі зміни та їх наслідки [5]. У сучасних умовах господарювання важливо не лише реагувати на зміни зовнішнього середовища, але й передбачати їх.

Отже, зовнішні фактори мають визначальний вплив на діяльність підприємства та значною мірою формують результати його господарювання.

Вони можуть як створювати додаткові можливості для розвитку, так і виступати джерелом ризиків та загроз. У сучасних умовах підприємства повинні приділяти особливу увагу аналізу зовнішнього середовища та своєчасно адаптуватися до його змін.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами та доповненнями станом на 2024 рік). - Київ: Верховна Рада України, 2024. - 256 с.
2. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент: підручник. - 2-ге вид., перероб. і доп. - Київ: Ніка-Центр, 2016. - 656 с.
3. Савицька Г.В. Аналіз господарської діяльності підприємства: навч. посібник. - 3-тє вид., перероб. і доп. - Київ: Знання, 2017. - 686 с.
4. Державна служба статистики України. Статистичний щорічник України за 2023 рік. - Київ: Держстат України, 2024. - 482 с.
5. Пилипенко А.А. Економіка підприємства: теорія і практика: навчальний посібник. - Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. - 312 с.

СТІЙКИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Катерина ТИМЧАК, Інна ТІМ,
здобувачки гр. МГЕКз-1-25
Науковий керівник: **Алла СІТКОВСЬКА**
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Стратегія сталого розвитку спрямована на формування довгострокової рівноваги між економічним зростанням, соціальним добробутом і збереженням довкілля. Її ключовим завданням є досягнення стабільних темпів економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору та комплексне вирішення соціально-економічних, виробничо-технологічних і природно-екологічних проблем. Це передбачає раціональне використання науково-технічного та інноваційного потенціалу, модернізацію матеріально-технічної бази, впровадження сучасних технологій, а також активне освоєння нових ринків збуту як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях.

Важливим аспектом забезпечення сталого розвитку є не лише стимулювання інноваційно-технологічних факторів, а й формування умов для системної трансформації економіки. Одним із пріоритетних напрямів у цьому контексті виступає розвиток цифрової економіки, яка відкриває нові можливості для підвищення ефективності господарської діяльності. Цифровізація сприяє оптимізації управлінських процесів, підвищенню прозорості ринку, скороченню витрат і покращенню якості продукції, що в сукупності формує сприятливе середовище для сталого функціонування підприємств.

Ще донедавна впровадження цифрових технологій у сільському господарстві було досить обмеженим і зводилося переважно до використання комп'ютерної техніки та спеціалізованого програмного забезпечення у фінансовому менеджменті та здійсненні комерційних операцій. Однак сучасні тенденції свідчать про стрімке розширення ролі цифрових інструментів у

виробничих процесах. Сьогодні йдеться вже про застосування технологій точного землеробства, автоматизованих систем управління, аналітики великих даних, безпілотних літальних апаратів та інтернету речей, що дозволяє значно підвищити продуктивність, ефективність використання ресурсів і екологічну безпеку аграрного виробництва.

Поєднання інноваційного розвитку з цифровою трансформацією стає основою формування стійкої, конкурентоспроможної та адаптивної аграрної економіки, здатної ефективно реагувати на сучасні виклики та забезпечувати продовольчу безпеку в довгостроковій перспективі.

Цифровізація діяльності аграрних підприємств має різноспрямований вплив на його результати. Так, негативно впливають на даний процес територіальна розосередженість виробництва та структурних підрозділів аграрних підприємств; розрізненість товаровиробників, що посилює зростання рівня конкуренції на ринках сільськогосподарської сировини та продовольства; обмежена диверсифікація продукції сільського господарства; низький рівень технічної оснащеності, тощо.

Відносно позитивного впливу, то його дія проявляється в удосконаленні системи управління шляхом розробки та реалізації виробниками власних стратегічних планів та багатоваріантності розвитку аграрного виробництва; оновлення економічного потенціалу та більш ефективного його використання; оцінка умов та факторів підвищення результативності процесів управління та виробництва; важливість прогнозування обсягів виробництва та реалізації продукції тощо.

Головну роль в аграрній галузі грає рівень освоєння товаровиробниками власних коштів, що впливає на зміну суми прибутку, ефективність використання економічного потенціалу та фінансових вкладень, зокрема коштів фінансування інвестицій.

Цифровізація у сільському господарстві допомагає вирішити проблему з якістю, точністю та наявністю даних у керівників, що необхідно для прийняття максимально точних та ефективних рішень, що допоможе в галузі впоратися з проблемами підвищення продуктивності праці та сталого розвитку.

СЕКЦІЯ 2. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Оксана ГОНЧАРЕНКО, д.е.н., професор кафедри економіки
e-mail: Oksana_goncharenko@ukr.net

Роман САВЛУК, аспірант кафедри економіки,
e-mail: kuaaktivinvest@gmail.com

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Досвід провідних економік, які реалізували інноваційний шлях розвитку доводить існування стійкої тенденції до посилення інституціональної ролі держави в забезпеченні економічної динаміки, що знайшло прояв у реалізації нових інструментів та елементів стратегічного планування; кооперації держави, експертного співтовариства та бізнесу; гармонізації процесів стратегічного планування й бюджетування; підвищенні ефективності проєктного управління; розвитку стратегічного аудиту.

В сфері стратегічного планування економічного та соціального розвитку країни, заходи інституціональної системності виявляють себе в розробці та реалізації ієрархічної і узгодженої сукупності цільових, комплексних й регіональних програм і відповідних проєктів в межах їх виконання, що надає процесу державного управління послідовності, передбачуваності, публічних гарантій, надійності для інвесторів [1, с.464]. Відсутність ефективних інститутів навіть при наявних технологіях або запозичених інноваціях, як свідчить досвід автократій й перехідних економік, не сприяє довгостроковому зростанню та реалізації інноваційного розвитку.

В основі інституціональної ієрархії знаходиться сукупність базисних інститутів, які регламентують фундамент господарювання. В даному аспекті важливу роль також відіграють інституції й інститути політичної

відповідальності, які не завжди є дієвими за умов відсутності системи стратегічного планування [1, с.544-545]. Низькі місця України в інноваційних світових рейтингах також підтверджують відсутність інноваційної динаміки та її ключового фактору, який за твердженням Й. Шумпетера детермінує даний процес - науково-технологічної інноваційної активності [2, с.60]. Відсутність інноваційної активності в економіці, в значній мірі, пов'язана з неефективними інститутами, які регламентують сам процес. В умовах зростання глобальних впливів і ризиків та цифровізації до впливу інститутів, сформованих в національній економіці додається вплив екзогенних інститутів. Внутрішні суперечності глобального середовища впливають на функціонал економічних інституцій та інститутів, які не завжди здатні гарантувати стабільність, передбачуваність й прогрес. Цифровізація, яка мала б сприяти зміцненню функціоналу й ефективності інститутів (завдяки алгоритмізації і прозорості), іноді виявляється в процесах дестабілізації, процедурах дезінформації або знищенні політичної відповідальності, що робить побудований на прозорості та відкритості світ вразливим до найгірших форматів маніпуляцій.

Національна економіка включена у глобальні процеси, а війна каталізувала потребу у прискоренні трансформації, детермінантами якої постають потреби мобілізації, структурної фрагментації, технологічної модернізації та соціальної втоми. В подібній ситуації наявні інституції виявили слабкість, кризу довіри і неієздатність інструментів прогнозування, що призвело до фактичної неспроможності швидкого реагування на виклики та забезпечення стратегічних пріоритетів [2, с.95]. Ключовими проблемами для інституціонального вирішення залишаються: неефективна ресурсна орієнтація економіки, її висока енергоємність, нерозвиненість моделі інноваційного процесу, і як наслідок, відсутність інноваційної динаміки в умовах глобальних ризиків і викликів та структурної розбалансованості економіки.

Список використаних джерел

1. Формування засад національно укоріненої стійкості та безпеки економічного розвитку України в умовах гібридної системи «мир - війна»: монографія / за ред. акад. НАН України Гриценка А. А. ; НАН України, Державна установа «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України». Електр. дані. Київ, 2025. 572 с.

2. Сучасні трансформації світового економічного порядку. Виклики і можливості для України. / за ред. Якименко Ю., Юрчишина В.; Центр Разумкова. К., 2025. 112 с.

ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Данило КАЛАЧНЮК, здобувач групи ЕКС-1-24
Науковий керівник: Юлія ТЕСЛЮК, к.е.н.,
доцентка кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
(theb1@ua.fm)

Сучасний розвиток аграрного сектору доцільно розглядати не стільки як еволюцію окремої галузі, скільки як функціонування системи, що функціонує в умовах постійної невизначеності. Важливо, що така невизначеність уже не має епізодичного характеру. Вона відтворюється з року в рік і, судячи з наявних тенденцій, поступово стає базовою умовою функціонування аграрного виробництва.

Ще відносно нещодавно ефективність підприємств пояснювалася досить прямолінійно - через доступ до ресурсів і рівень технологічного оснащення. Така логіка частково зберігає актуальність, однак її пояснювальної здатності вже недостатньо. Практичні результати останніх років виглядають суперечливо: підприємства з подібним ресурсним потенціалом демонструють

суттєво різні фінансові результати. Це опосередковано вказує на зростання ролі факторів, які не контролюються на рівні окремого господарства.

Насамперед йдеться про поєднання кількох процесів - нестабільність цін, погодні коливання, ускладнення логістики. У реальних умовах вони рідко проявляються ізольовано. Наприклад, зниження врожайності може збігатися у часі зі зростанням витрат і водночас із обмеженнями збуту. Саме така комбінація факторів, а не кожен із них окремо, створює найбільші труднощі для планування.

Динаміка аграрного виробництва в Україні в останні роки загалом узгоджується з цими спостереженнями. Зниження валового збору та врожайності у 2024 році виглядає достатньо очевидним фактом, однак його інтерпретація не є однозначною. Пояснення виключно через кліматичні умови виглядає спрощеним. Принаймні, не менший вплив мають зміни у структурі виробництва, обмеження фінансування, війна та рішення, що приймаються безпосередньо на рівні підприємств.

Водночас, попри всі ці обмеження, аграрний сектор не демонструє ознак різкого спаду. Його експортна роль залишається визначальною. Це дозволяє припустити, що поточна стійкість галузі є результатом не стабільності середовища, а радше накопиченого досвіду адаптації. Іншими словами, підприємства продовжують функціонувати в умовах, які складно назвати сприятливими, але до яких вони частково пристосувалися.

За таких обставин інвестиційні рішення перестають бути суто інструментом розширення. Фактично вони виконують іншу функцію - обмеження вразливості підприємства до зовнішніх шоків. Відповідно змінюється і логіка їх обґрунтування.

У межах цього дослідження зроблено спробу формалізувати зазначену проблему через спрощену модель формування фінансового результату. Прибуток інвестиційного проекту може бути представлений як:

$$\Pi = (P \times Y \times \alpha) - C - F,$$

де Π - прибуток від реалізації інвестиційного проекту; P - ціна реалізації продукції; Y - врожайність; α - коефіцієнт реалізації (відображає втрати, логістичні обмеження, обсяг фактично проданої продукції); C - змінні витрати виробництва; F - постійні витрати, пов'язані з інвестицією.

Особливу увагу варто звернути на коефіцієнт α , який відображає не лише технічні втрати, а й фактичну можливість реалізації продукції. У сучасних умовах цей параметр, ймовірно, є недооціненим, хоча саме він акумулює значну частину логістичних ризиків.

Ключовим є припущення про те, що всі змінні моделі не є фіксованими. Врожайність, ціни та навіть коефіцієнт реалізації можуть суттєво коливатися. У такій постановці задача інвестора змінюється: замість пошуку максимального значення прибутку доцільніше оцінювати діапазон можливих результатів.

Найпростішим інструментом у цьому випадку є сценарний підхід. Навіть елементарний поділ на три сценарії (сприятливий, базовий, несприятливий) дозволяє отримати більш реалістичне уявлення про проект. Практичне значення має не стільки саме середнє значення прибутку, скільки його розкид.

Це, своєю чергою, частково пояснює, чому в аграрному секторі зростає інтерес до диверсифікації. Розподіл інвестицій між різними культурами або напрямками діяльності дозволяє згладжувати негативні відхилення. Аналогічну логіку має і поетапне інвестування, яке фактично перетворює великий проект на послідовність менших рішень.

Технологічні інновації, зокрема елементи точного землеробства, також варто розглядати в цьому контексті. Їх ефект не обов'язково проявляється у зростанні середніх показників, проте вони можуть зменшувати їх варіативність. З точки зору моделі це означає стабілізацію параметра Y , що в умовах невизначеності може мати не менше значення, ніж його збільшення.

Дещо іншу природу має вертикальна інтеграція. У цьому випадку основний ефект пов'язаний із контролем над каналами збуту, тобто з параметром α . Водночас таке рішення неминуче супроводжується зростанням постійних витрат, що робить його доцільним далеко не для всіх підприємств.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що в умовах нестабільності інвестиційні рішення доцільно оцінювати не лише за критерієм очікуваної дохідності. Не менш важливим є питання меж можливих втрат. Саме в цьому аспекті проявляється відмінність між формально ефективними та фактично стійкими проектами.

Таким чином, інвестиційна стратегія аграрного підприємства має формуватися як комбінація інструментів, кожен із яких виконує власну функцію - від зниження варіативності результатів до обмеження системних ризиків. Повністю усунути невизначеність неможливо, однак її можна зробити більш передбачуваною в управлінському сенсі.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Олена КИСІЛЬ, здобувачка гр. МгЕКз-1-25
e-mail: 12877755@student.dsau.dp.ua

Марія ЗАРВІЙ, здобувачка гр. МгЕКз-1-25
e-mail: 12877754@student.dsau.dp.ua

Науковий керівник: **Оксана ГОНЧАРЕНКО**, д.е.н., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Гостра конкуренція і ресурсне протистояння, фрагментація та регіоналізація світової торгівлі, інфляційні процеси, низький темп економічного розвитку провідних країн світу, технологічні зміни виробничого базису, вказують на те, що неефективні і неінноваційні економіки поступово деградуватимуть. Подібний шанс має й національна економіка, адже системні проблеми в її структурі й відтворювальних процесах вказують на гостру потребу в модернізації як економіки, так і державних інститутів.

Модернізація національної економіки ускладнена фінансовими і фіскальними проблемами, структурною розбалансованістю, слабкими інститутами й інституціями, відсутністю політичних зобов'язань у підтримці

інноваційного шляху економічного розвитку. Сформувати сприятливе інноваційне середовище неможливо без зацікавленості і наявності наукового товариства, висококваліфікованих кадрів, технологічних інновацій, які б відповідали вищому технологічному рівню. Так інноваційні розробки в національному господарстві сконцентровані переважно у секторах третього й четвертого технологічних укладів, інвестиції в наукові дослідження і розробки незначні, бізнес та приватний сектор не зацікавлені у вітчизняних інноваційних розробках, а співпраця з вітчизняними університетами майже відсутня. Державні наукові установи та приватні підприємства, які включені в інноваційний процес і займаються інноваційними розробками працюють фактично ізольовано. Разом із тим, у провідних економіках світу інноваційний вектор є ключовим при розробці національних стратегій розвитку, які в останній час будують на засадах технонаціоналізму й пов'язують власний технологічний потенціал із самодостатністю нації, державною безпекою, важливістю досягнень економічного процвітання і соціальної стабільності. Результатом подібного підходу стала поява досягнень шостого покоління моделі інноваційного процесу, опанування технологічних досягнень індустрії 4.0 та структурна модернізація економічних систем.

Структурна модернізація має спрямовуватися на відмежування залежності від зовнішньої кон'юнктури й підсилення внутрішніх факторів і ресурсів розвитку, які б спрямовувалися на використання сучасних технологій для розвитку пріоритетних високотехнологічних галузей і виробництв національної промисловості, агропромислового виробництва й сфери послуг з акцентуванням на внутрішні процеси глибокої переробки, збільшені обсяги виробництв з високою часткою доданої вартості [1, с.388]. Подібні імперативи дозволять поступово змістити акцент із переважання сировинної аграрної та імпортозалежної економіки й спрямувати її повоєнне відновлення на засадах сучасних розробок фундаментальної науки, високих технологій та нового технологічного укладу.

Інноваційна динаміка потребує ефективних базисних інститутів економіки, дієвого інструментарію впливу на інноваційний процес, його завершеного циклу та сучасної моделі, розвинутої науки та інноваційно активного підприємницького середовища, що у своєму поєднанні забезпечуватимуть розробку інноваційних товарів, послуг, конкурентних на вітчизняному і світовому ринках

Список використаних джерел

1. Формування засад національно укоріненої стійкості та безпеки економічного розвитку України в умовах гібридної системи «мир - війна»: монографія / за ред. акад. НАН України Гриценка А. А.; НАН України, Державна установа «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України». Київ, 2025. 572 с.

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Олена КИСІЛЬ, здобувачка освіти,
Науковий керівник: **Оксана ГОНЧАРЕНКО**,
д.е.н., професор кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
e-mail 12877755@student.dsau.dp.ua

Сучасний стан аграрного сектору України характеризується високою динамічністю зовнішнього середовища, що зумовлює необхідність переходу до нової парадигми господарювання. Умовами забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств на міжнародному ринку стає активізація інвестиційно-інноваційної діяльності.

Модернізація аграрного виробництва сьогодні неможлива без впровадження технологій «точного землеробства», використання безпілотних літальних апаратів для моніторингу посівів та автоматизації систем зрошення.

Однак, незважаючи на очевидні переваги, рівень інноваційної активності залишається недостатнім через обмеженість доступу до «довгих» інвестиційних ресурсів.

Для розуміння пріоритетів модернізації варто порівняти традиційний та інноваційний підходи до управління господарством табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз підходів до розвитку аграрного підприємства

Характеристика	Традиційний підхід	Інноваційний підхід
Управління ресурсами	Екстенсивне використання	Точне землеробство (IoT)
Аналітика даних	Інтуїтивний підхід	Базується на Big Data
Енергоефективність	Низька (викопне паливо)	Висока (відновлювальні джерела)
Екологічний вплив	Високий рівень навантаження	Екологічно сталий розвиток

Впровадження систем моніторингу стану ґрунту в режимі реального часу дозволяє знизити витрати на добрива на 15-20% [1]. Ключовим фактором успіху є інтеграція цифрових платформ у виробничі процеси, це показано на рис. 1.

Рис. 1. Модель взаємодії суб'єктів в інноваційній системі АПК.

Таким чином, для стимулювання інвестиційно-інноваційного розвитку необхідно: забезпечити державну підтримку через механізми пільгового кредитування для проєктів цифровізації, активізувати співпрацю між аграрними вишами та виробниками для впровадження ефективних рішень, створити кластерні структури для спільного використання дороговартісного інноваційного обладнання.

Інноваційні технології та економічне обґрунтування модернізації

Для підвищення ефективності аграрного виробництва ключовими є такі технологічні рішення:

1. Диференційоване внесення добрив: дозволяє оптимізувати використання добрив залежно від потреб окремих зон поля, що зменшує витрати на 15-25%.
2. Телематичні системи моніторингу техніки: контроль палива та дотримання технологічних карт (GPS-моніторинг), що скорочує операційні витрати на 10-12%.
3. ІТ-датчики вологості та температури ґрунту: інтеграція з автоматизованими системами зрошення, що забезпечує економію водних ресурсів до 30%.

Для демонстрації ефективності розглянемо показники впровадження системи точного землеробства на підприємстві із земельним банком 1000 га табл.2.

Таблиця 2

Розрахунок показників ефективності інноваційного проєкту (за 1 рік)

Показник	Значення
Зниження витрат на мінеральні добрива, грн/га	1200
Збільшення врожайності зернових, ц/га	4
Вартість інноваційного обладнання (на 1 га), грн	2500
Економічний ефект від оптимізації (на 1 га), грн	3800
Термін окупності інвестицій, років	0,65

Як свідчать показники, розраховані на основі аналізу показників ефективності використання технологій точного землеробства, наведених у працях [2, 3], впровадження інновацій дозволяє не лише скоротити використання ресурсів, а й значно підвищити маржинальність виробництва. Високий показник прибутковості 3800 грн/га підтверджує доцільність залучення інвестицій у модернізацію навіть за умови короткострокових періодів планування.

Економічне обґрунтування впровадження технологій точного землеробства

Для забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств критично важливим є впровадження технологій, які забезпечують швидкий економічний ефект за умов обмеженого доступу до капіталу [4]. Одним із таких напрямів є точне землеробство.

Економічна ефективність інноваційного проекту з точного землеробства базується на двох ключових факторах:

1. Пряма економія ресурсів: за рахунок диференційованого внесення добрив, засобів захисту рослин (ЗЗР) та оптимізації маршрутів техніки.

2. Підвищення врожайності: завдяки більш раціональному використанню потенціалу поля. За даними практичних досліджень, проведених в межах ініціатив з цифровізації АПК, господарства, що впроваджують елементи точного землеробства, отримують середню економію на добривах та ЗЗР на рівні 10-25% [2; 3]. Для демонстрації ефективності модернізації розглянемо показники впровадження системи точного землеробства (елементи диференційованого внесення добрив та GPS-навігація) на підприємстві із земельним банком 1000 га табл. 3. Розрахунок показників ефективності виконано на основі аналізу емпіричних даних щодо впливу технологій точного землеробства на продуктивність агровиробництва, наведених у фахових джерелах [2, 3].

Таблиця 3

Розрахунок показників ефективності інноваційного проекту точного землеробства (на 1 га)

Показник	Значення (за даними [2])
Середнє зниження витрат на мінеральні добрива, грн/га	1 150 - 1 400
Середнє збільшення врожайності зернових, %	4 - 6
Орієнтовні капітальні інвестиції на впровадження, грн/га	2 800 - 3 200
Економічний ефект від оптимізації (на 1 га), грн	3 900 - 4 500
Термін окупності інвестицій (Payback Period), років	0,7 - 0,9

Проведені розрахунки табл. 3 підтверджують високу інвестиційну привабливість технологій точного землеробства. При річному економічному ефекті в 3900-4500 грн на один гектар, термін окупності капітальних інвестицій не перевищує одного виробничого сезону 0,7-0,9 року. Це робить модернізацію парку техніки та впровадження цифрових рішень пріоритетним напрямом для аграрних підприємств у сучасних економічних умовах.

Список використаних джерел

1. Косенко А.В. Удосконалення управління бізнес-процесами на підприємствах України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2024.
2. Шевченко О. Точне землеробство по-українськи: як досвід великих агрохолдингів змінює підхід малих господарств. https://24tv.ua/agro24/yak-tochne-zemlerobstvo-dopomagaye-malim-fermeram-zbilshiti-pributok_n3000905 .
3. Точне землеробство в Україні: визначення та перспективи. *WEAGRO: агропромисловий портал*. 2024. <https://weagro.ua/blog/tochne-zemlerobstvo-v-ukrayini-vyznachennya-ta-perspektyvy/> .
4. Економічна ефективність цифрових технологій в рослинництві: досвід аграрних підприємств центрального регіону України. *Економіка АПК*. 2025. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4897>

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНИХ ЦИКЛІВ ВИРОБНИЦТВА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Натяля КУКІНА, к.е.н., доцент кафедри економіки та бізнесу
*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*
kukinanatala81@gmail.com

Сучасне глобальне економічне середовище характеризується високою динамічністю та нестабільністю, що спричиняє швидку зміну ключових факторів розвитку світових ринків. Особливий вплив на ці процеси має військова агресія Росії, яка спрямована на дестабілізацію економіки України, зокрема аграрного сектору. Незважаючи на значні виклики, аграрні підприємства зберігають вагомий інвестиційний потенціал, що підтримується завдяки цілеспрямованій державній політиці. Така підтримка орієнтована на забезпечення економічної стабільності, підвищення рівня життя населення та гарантування продовольчої безпеки держави.

Активна діяльність учасників українського ринку, як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях, сприяє ефективному використанню інвестиційних ресурсів на інноваційній основі. Це створює передумови для оновлення матеріально-технічної бази аграрних підприємств за рахунок поєднання приватного капіталу та державної підтримки.

Інновації відіграють ключову роль у розвитку аграрного виробництва, виступаючи рушійною силою впровадження наукомістких технологій та сучасних організаційних рішень. Завдяки цьому забезпечується підвищення конкурентоспроможності продукції як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Значення інноваційних процесів особливо зростає в умовах необхідності адаптації аграрного сектору України до стандартів Європейського Союзу та узгодження стратегічних пріоритетів аграрної політики.

Інвестиційний потенціал, що формується на основі інноваційних виробничих циклів, є важливим фактором забезпечення продовольчої безпеки країни. Це питання набуває особливої актуальності на тлі зростання імпорту продукції сумнівної якості, яка часто підтримується за рахунок зовнішнього субсидування. В умовах жорсткої конкуренції інвестиційний потенціал дозволяє аграрним підприємствам виконувати свої основні функції: реалізовувати продукцію, формувати обігові кошти, забезпечувати оплату праці, виконувати фінансові зобов'язання та отримувати прибуток.

Таким чином, інноваційний розвиток аграрних підприємств безпосередньо пов'язаний із необхідністю визначення оптимальних параметрів інвестиційного потенціалу, що забезпечують розширене відтворення ресурсів і стимулювання їх ефективного використання відповідно до визначених інноваційних пріоритетів.

Критерії оцінювання інвестиційного потенціалу формуються на основі сукупності джерел фінансування та визначають напрями використання інвестиційних ресурсів. Вони спрямовуються на впровадження наукових розробок, нових технологій, інноваційних продуктів і технічних рішень з метою отримання економічного ефекту. Водночас ці критерії дозволяють оцінити терміни окупності інвестицій, рівномірність надходження доходів та ефективність взаємодії інноваційних і інвестиційних процесів.

Основними джерелами формування інвестиційного потенціалу залишаються власні кошти підприємств та залучені кредитні ресурси. Впровадження інноваційних циклів сприяє зростанню продуктивності праці, раціональному використанню ресурсів, зниженню витрат і підвищенню ефективності виробництва. Це, у свою чергу, стимулює залучення додаткових інвестицій із зовнішнього середовища та підвищує стійкість підприємств до кризових явищ.

Аналіз структури інвестиційного потенціалу свідчить про його нерівномірний розподіл між підприємствами різного розміру. Найбільша частка припадає на великі аграрні підприємства, де переважають технологічні

інновації. У середніх і малих підприємствах більша увага приділяється маркетинговим інноваціям, що відображає специфіку їх розвитку та можливостей.

Отже, визначення оптимальних критеріїв інвестиційного потенціалу є необхідною умовою ефективного функціонування аграрних підприємств. Це дозволяє формувати обґрунтовану стратегію розвитку, підвищувати рівень конкурентоспроможності та забезпечувати стабільність аграрного сектору. Стратегічна орієнтація на інноваційний розвиток і ефективне використання інвестиційних ресурсів свідчить про поступовий перехід від хаотичних ринкових трансформацій до системного та прогнозованого економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Петруня Ю. Є., Разживін В. М. Індикатори стану інвестиційно-інноваційної діяльності: методичні підходи до визначення в контексті забезпечення регуляторної діяльності. *Бізнес-Інформ*. 2019. № 7. С. 66-70.
2. Мазнієв Г.І. Управління інноваційним розвитком сільськогосподарських підприємств. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2017. № 2. С. 32-41.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Валентин МУЛЯР, здобувач гр. АспЕК-23

Науковий керівник: **Сергій ВАСИЛЬЄВ**,

к.е.н., доцент кафедри економіки

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Інвестиційна привабливість аграрного сектору України є ключовим чинником формування конкурентоспроможності підприємств, оскільки визначає можливості модернізації виробництва, впровадження інновацій, підвищення продуктивності та розширення експортного потенціалу. В умовах трансформації економіки, посилення глобальної конкуренції та впливу воєнних ризиків саме здатність залучати інвестиції стає критичною передумовою стійкого розвитку аграрних виробників. Аграрний сектор традиційно відіграє системоутворюючу роль в економіці України, забезпечуючи значну частку валютних надходжень, зайнятості та формування валової доданої вартості. У 2023 році частка сільського господарства у ВВП України становила 7,4%, що підтверджує його стратегічне значення для національної економіки.

Інвестиційна привабливість аграрного сектору формується під впливом комплексу факторів, серед яких ключовими є ресурсний потенціал, рівень технологічного розвитку, доступ до ринків збуту, інституційне середовище та державна підтримка. Україна володіє унікальними природно-кліматичними умовами, що забезпечують високу врожайність основних культур і створюють передумови для ефективного ведення агробізнесу. Водночас сучасні виклики - руйнування логістичної інфраструктури, зростання виробничих ризиків, зміна структури світового попиту - актуалізують потребу у залученні інвестицій, спрямованих на підвищення стійкості та адаптивності підприємств.

Важливим індикатором інвестиційної привабливості є обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Станом на 2024 рік обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у сільськогосподарському секторі становив 3,3 млрд доларів

США, що становить 6% від усіх ПІ в Україні. Найбільші частки були спрямовані на вирощування однорічних та дворічних культур, тваринництво, післязбиральну обробку та допоміжну діяльність у сільському господарстві [1]. Це демонструє орієнтацію інвесторів на сегменти з високою доданою вартістю та експортним потенціалом.

Інвестиційна активність підприємств значною мірою залежить від їх фінансового стану. Дослідження українських науковців підтверджують, що ключовими детермінантами інвестиційної привабливості є рентабельність, ліквідність, рівень фінансової стійкості та доступ до кредитних ресурсів. У післявоєнний період особливої ваги набуватиме здатність підприємств забезпечувати достатній рівень власного капіталу для реалізації інноваційних проєктів. Водночас державні програми підтримки - компенсація відсоткових ставок, грантові програми, інвестиційні стимули - створюють додаткові можливості для модернізації виробництва.

Суттєвим чинником підвищення інвестиційної привабливості є технологічна модернізація. Впровадження точного землеробства, цифрових систем моніторингу, автоматизації виробничих процесів та інноваційних агротехнологій дозволяє зменшити витрати, підвищити продуктивність і забезпечити стабільність виробництва в умовах кліматичних та логістичних ризиків. Інвестори дедалі частіше оцінюють підприємства не лише за традиційними фінансовими показниками, а й за рівнем інноваційності, екологічної відповідальності та інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості.

Експортна орієнтація аграрного сектору також є важливим фактором його інвестиційної привабливості. У 2024 році експорт с/г продукції склав \$24,5 млрд, забезпечивши 59% загального товарного експорту України (проти 40% у 2021 році). Це підкреслює його зростаючу важливість на тлі скорочення експорту в інших галузях, зокрема металургії [2, с. 5]. Високий експортний потенціал підвищує довіру інвесторів, оскільки забезпечує стабільний попит на українську продукцію та можливість диверсифікації ринків збуту.

Разом із тим інвестиційна привабливість аграрного сектору стримується низкою ризиків. Серед них - пошкодження інфраструктури, мінна небезпека, зростання логістичних витрат, нестабільність регуляторного середовища та обмежений доступ до фінансування. Вирішення цих проблем потребує комплексної державної політики, спрямованої на відновлення інфраструктури, розвиток експортних коридорів, удосконалення земельних відносин та стимулювання інновацій.

Отже, інвестиційна привабливість аграрного сектору є визначальним чинником конкурентоспроможності підприємств, оскільки забезпечує їх здатність до модернізації, інноваційного розвитку та ефективної інтеграції у глобальні ринки. Реальні статистичні дані свідчать про збереження інтересу інвесторів до українського аграрного сектору, що створює підґрунтя для його подальшого розвитку. Підвищення інвестиційної привабливості потребує системних заходів державної підтримки, розвитку інфраструктури, цифровізації та формування сприятливого інституційного середовища. Саме ці фактори визначатимуть конкурентні позиції аграрних підприємств у середньостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Інвестиційні можливості сектору агропереробки. UkraineInvest. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/en/industries/agrifood/> (дата звернення: 25.04.2026).
2. Сікачина О., Гагалюк Т. Аналітичний огляд структури аграрного сектора України в контексті Європейської інтеграції. Німецько-український агрополітичний звіт. Київ. 2025. 64 с.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА АГРОБІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Марина ПОЛЕГЕНЬКА, к.е.н., доцент кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Оксана ПРОКОПИШИН, к.е.н., доцент кафедри
обліку та оподаткування,
*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького*

Сучасні умови функціонування аграрного сектору України формуються під впливом масштабних воєнних викликів, що призвели до значних втрат виробничого потенціалу, руйнування інфраструктури, порушення логістичних зв'язків і зростання ризиків ведення господарської діяльності. Унаслідок цього суттєво погіршилося інвестиційне середовище агробізнесу, що обмежило можливості залучення капіталу та реалізації довгострокових інвестиційних проєктів. Водночас аграрна галузь продовжує відігравати ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки як на національному, так і на глобальному рівнях, демонструючи здатність до адаптації та збереження економічної стабільності.

За таких умов особливої актуальності набуває модернізація інвестиційного середовища агробізнесу, яка має здійснюватися з урахуванням принципів сталого розвитку. Це передбачає формування такої моделі інвестування, яка поєднує економічну ефективність із екологічною відповідальністю та соціальною орієнтацією. Інвестиційне середовище аграрного сектору визначається сукупністю факторів, серед яких ключове значення мають доступ до фінансових ресурсів, рівень інституційної підтримки, стабільність нормативно-правового поля та рівень ризиків. Саме ці складові формують основу для підвищення конкурентоспроможності підприємств і забезпечення їх довгострокового розвитку.

Воєнні дії суттєво ускладнили інвестиційні процеси в аграрному секторі, спричинивши скорочення обсягів виробництва, втрати матеріально-технічної

бази та підвищення невизначеності. Особливо гостро ці проблеми відчули малі та середні виробники, які значною мірою залежать від зовнішнього фінансування та не мають достатніх ресурсів для самостійного відновлення. У таких умовах модернізація інвестиційного середовища передбачає комплексне поєднання внутрішніх реформ і зовнішньої підтримки, зокрема залучення міжнародних фінансових інституцій і донорських програм.

Одним із ключових напрямів модернізації є вдосконалення інституційного забезпечення аграрного сектору. Йдеться про підвищення ефективності державної політики у сфері оподаткування, земельних відносин, екологічного регулювання та підтримки агровиробників. Важливим інструментом є також розвиток механізмів державно-приватного партнерства та створення сприятливих умов для інвесторів. У цьому контексті особливого значення набуває міжнародна підтримка, яка сприяє не лише відновленню галузі, а й її структурній трансформації на основі сучасних підходів до управління та інвестування [3].

Технологічна модернізація виступає важливою складовою оновлення інвестиційного середовища. Впровадження інноваційних технологій, таких як точне землеробство, цифрові системи моніторингу, автоматизація виробництва та модернізація зрошувальних систем, дозволяє підвищити продуктивність і ефективність використання ресурсів. Крім того, цифровізація аграрного виробництва сприяє зниженню витрат, покращенню управління ризиками та підвищенню прозорості бізнес-процесів, що є важливим чинником для інвесторів.

Важливим напрямом модернізації є зміна структури аграрного виробництва шляхом переходу від сировинної орієнтації до розвитку переробки та створення продукції з високою доданою вартістю. Розвиток харчової промисловості, тваринництва, птахівництва та інтегрованих агропродовольчих ланцюгів сприяє підвищенню економічної ефективності галузі та зміцненню її позицій на міжнародних ринках. Такий підхід дозволяє диверсифікувати

ризиками, збільшити зайнятість у сільській місцевості та забезпечити стабільні джерела доходу.

Значну роль у формуванні сучасного інвестиційного середовища відіграє екологічна складова. Зокрема, впровадження принципів циркулярної економіки та розвиток біоенергетики відкривають нові можливості для аграрного бізнесу. Використання відходів виробництва для генерації енергії, виробництва органічних добрив та інших ресурсів сприяє зменшенню витрат і підвищенню екологічної ефективності. Біогазові комплекси, наприклад, дозволяють не лише скоротити залежність від традиційних енергоресурсів, а й створити додаткові джерела доходу та підвищити інвестиційну привабливість підприємств [2].

Паралельно зростає значення розвитку органічного виробництва та нішевих сегментів агробізнесу. Збільшення попиту на органічну продукцію на світових ринках створює передумови для розширення експорту українських товарів із високою доданою вартістю. Однак розвиток цього напрямку потребує значних інвестицій у сертифікацію, інфраструктуру та забезпечення відповідності міжнародним стандартам. Незважаючи на це, органічне виробництво є перспективним сегментом, який забезпечує стабільні ринки збуту та вищий рівень рентабельності.

Важливою умовою модернізації інвестиційного середовища є підвищення ефективності управління на рівні аграрних підприємств. Впровадження сучасних методів стратегічного планування, управління ризиками, фінансового контролю та логістичного менеджменту сприяє підвищенню прозорості діяльності та довіри з боку інвесторів. Це, у свою чергу, полегшує доступ до фінансових ресурсів і стимулює інвестиційну активність [1].

Регіональний вимір модернізації також є важливим фактором формування інвестиційного середовища. Рівень розвитку інфраструктури, доступ до ринків збуту, наявність логістичних центрів і кластерів суттєво впливають на інвестиційну привабливість окремих територій. У цьому контексті особливу роль відіграє створення аграрних кластерів, які забезпечують кооперацію між підприємствами, органами влади та науковими установами. Кластерний підхід

дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів, знизити ризики та залучити додаткові інвестиції.

В контексті сталого розвитку модернізація інвестиційного середовища агробізнесу повинна забезпечувати баланс між економічними, екологічними та соціальними цілями. Інвестиції мають бути спрямовані не лише на збільшення обсягів виробництва, а й на підвищення енергоефективності, раціональне використання природних ресурсів, зменшення негативного впливу на довкілля та розвиток сільських територій. Зростає значення інструментів «зеленого» фінансування, які сприяють реалізації екологічно орієнтованих проєктів і підтримують досягнення цілей сталого розвитку [1].

Отже, модернізація інвестиційного середовища агробізнесу України є складним і багатогранним процесом, що потребує системного підходу. Вона передбачає поєднання інституційних реформ, технологічного оновлення, розвитку переробки, впровадження екологічних інновацій та активного залучення міжнародної підтримки. Реалізація цих напрямів сприятиме формуванню ефективної, стійкої та конкурентоспроможної моделі аграрного сектору, здатної забезпечити довгостроковий економічний розвиток і відповідати принципам сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Трусова Н. В. Залучення іноземних інвестицій в агробізнес на засадах ESG-інтеграції. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2025 .№ 2 (55). С. 58-66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2519-884X-2025-55-7>.

2. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/526-2019-%D1%80>

3. Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Булавка О.Г. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2030 року. Київ: ННЦ "ІАЕ", 2020. 60 с.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Алла СІТКОВСЬКА, д.е.н., професор кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Зінаїда ПІНЧУК, к.с.-г.н., зав. технологічним відділенням
ВСП «Новомосковський фаховий коледж ДДАЕУ»

У сучасних умовах для ефективної діяльності аграрних підприємств особливо актуальною є проблема мобілізації та ефективного використання інвестицій. Інвестиційна привабливість є невід'ємною частиною підприємницької діяльності підприємств, що включає виробничу, інноваційну, ринкову, маркетингову та іншу діяльність. Вона визначається комплексом різноманітних факторів, перелік та вплив яких можуть відрізнятися та змінюватись залежно від складу інвесторів; техніко-технологічних особливостей виробництва, що інвестується; тощо. Основна класифікація факторів впливу на інвестиційну привабливість передбачає їх розподіл на зовнішні і внутрішні.

Групу зовнішніх факторів формують ті з них, які впливають на рівень привабливості аграрних підприємств для інвестора і на які підприємство не може прямо впливати: демографічна ситуація; політична та економічна стабільність у країні; інституціональне середовище; система оподаткування; ринкова кон'юнктура тощо. Внутрішні фактори (ті, на які аграрне підприємство має можливість впливати безпосередньо) представлені: фінансовими факторами; економічними факторами; кадрові фактори; інформаційні фактори; фактори ділової репутації.

Ключовим чинником підвищення інвестиційної привабливості та забезпечення ефективного, конкурентного розвитку підприємства є формування чіткої стратегії. Стратегічний підхід до розвитку інвестиційної привабливості передбачає застосування управлінських методів, які максимально сприяють досягненню запланованих результатів і розширенню

можливостей підприємства. Серед основних умов зростання інвестиційної привабливості варто виокремити: нарощення потенціалу підприємства, підвищення інтенсивності виробництва за рахунок скорочення матеріальних витрат, оптимізацію процесів розвитку. Крім того, ефективність діяльності може бути підвищена через раціональне використання раніше недозадіяних ресурсів і збільшення обсягів реалізації продукції.

Заходи щодо підвищення інвестиційної привабливості в рамках стратегії розвитку аграрного підприємства завжди спрямовані на аналіз ефективності діяльності підприємства, враховують зміни в зовнішньому і внутрішньому середовищі, що передбачають: проникнення на ринок і забезпечення виживання при збитковій діяльності; істотне розширення свого сегмента на ринку і забезпечення систематичного зростання прибутку з виходом на оптимальний рівень; диверсифікацію діяльності та забезпечення збалансованого зростання прибутку на оптимальному рівні; тощо.

Заходами, які направлені на підвищення інвестиційної привабливості є:

1. оптимізація структури управління: створення та подальше впровадження елементів структури в тому вигляді, в якому вона буде задовольняти стратегію розвитку підприємства, посилить інвестиційну привабливість і забезпечить виконання всіх поставлених цілей і завдань.

2. оптимізація структури капіталу - оновлення активів, оптимізація витрат, підвищення прибутковості вкладень.

3. модернізація виробництва та оновлення продукції, що випускається - підвищення конкурентоспроможності продукції аграрного підприємства, цифровізація, скорочення собівартості, збільшення асортименту продукції, що в результаті посилить інвестиційну привабливість аграрного підприємства.

До найбільш інвестиційно-привабливих аграрних підприємств належать ті, що знаходяться на першій стадії розвитку. Стадія зрілості також передбачає ситуації, коли підприємство може потребувати інвестування, і в змозі повною мірою його отримати, при цьому обсяг надходять інвестицій залежить від таких факторів, як швидкість окупності підприємства.

Отже, інвестиційна привабливість є одним з основних факторів ефективного функціонування аграрного підприємства, оскільки від її рівня безпосередньо залежить залучення додаткових фінансових ресурсів у його діяльність. Виходячи з цього, підприємству шляхом врахування зовнішніх факторів інвестиційної привабливості та впливу на внутрішні необхідно оптимізувати даний показник, що дозволить збільшити обсяг виробництва, поліпшити якісні показники діяльності, розширити ринки збуту, впровадити у виробництво інноваційні технології, що в кінцевому рахунку призведе до зростання чистого прибутку.

INVESTMENT SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN UKRAINE

Yuliia TESLIUK, PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Economics,
Dnipro State Agrarian and Economic University
Serhii KONDRAKHIN, student of group EKC-1-24
Dnipro State Agrarian and Economic University

The agricultural sector is one of the key components of Ukraine's economy, as it ensures the country's food security, forms a significant share of its export potential, and creates jobs in rural areas. At the same time, the effective development of agricultural enterprises is impossible without proper investment support. It is investment that makes it possible to renew machinery, introduce modern technologies, increase labour productivity, reduce production costs, and strengthen the competitiveness of Ukrainian producers in both domestic and foreign markets.

Investment support for agricultural enterprises is a system of financial, material, and organizational resources directed toward the development of production, modernization of fixed assets, implementation of innovations, construction of production facilities, renewal of the machine and tractor fleet,

development of logistics, storage, and processing of agricultural products. For the agricultural sector, investment is of particular importance, since agriculture depends on seasonality, natural and climatic conditions, price instability, and the cost of fuel, fertilizers, plant protection products, and seeds.

The main sources of investment for agricultural enterprises in Ukraine are enterprises' own funds, bank loans, state support, grant programs, investors' funds, leasing of agricultural machinery, and international technical assistance. The largest share is usually made up of enterprises' own funds, since access to credit resources for many farmers remains limited due to high interest rates, wartime risks, and an insufficient collateral base. For small and medium-sized farms, programs for partial compensation of machinery costs, preferential lending, and grants for the development of horticulture, greenhouse farming, processing, and livestock production are especially important (table 1).

Table 1

Capital investments by sources of financing of agricultural enterprises of Ukraine,
UAH million

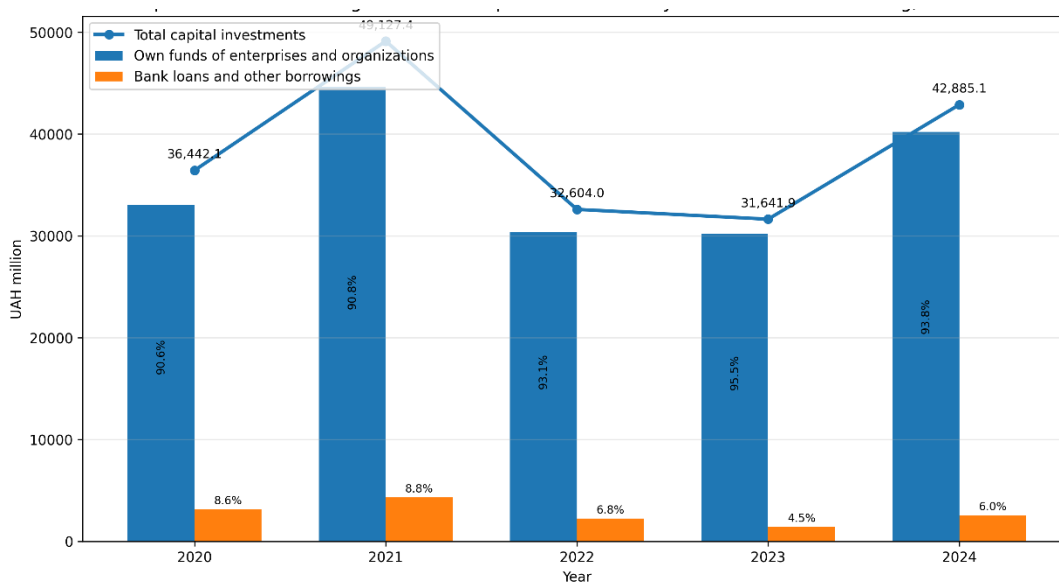
Source of financing	2020	2021	2022	2023	2024
Total capital investments	36,442.1	49,127.4	32,604.0	31,641.9	42,885.1
State budget funds	103.7	96.8	c	c	c
Local budget funds	31.1	67.5	24.9	c	c
Own funds of enterprises and organizations	33,033.9	44,627.3	30,345.2	30,203.0	40,221.0
Bank loans and other borrowings	3,138.9	4,310.7	2,224.3	1,420.1	2,572.3
Funds of investment companies, funds, etc.	20.5	0.2	-	-	44.5
Funds of non-resident investors	c	-	-	-	c
Household funds for housing construction	-	-	-	-	-
Other sources of financing	c	25.0	c	8.1	-

According to the data for 2020-2024, the main source of financing for capital investments of agricultural enterprises in Ukraine remains the own funds of

enterprises and organizations. Their share during the analyzed period exceeded 90%. It was the highest in 2023 - approximately 95.5%, which indicates a significant dependence of agricultural enterprises on their own financial resources.

The share of bank loans and other borrowings is much smaller. In 2020-2021, it amounted to about 8.6-8.8%; however, in 2023 it decreased to 4.5%. In 2024, this indicator increased slightly to 6.0%, but still remained low. This indicates limited access of agricultural enterprises to borrowed capital, which may be related to high interest rates, wartime risks, and the difficulty of attracting long-term financing.

The total volume of capital investments in agricultural enterprises in 2024 amounted to UAH 42,885.1 million, which is higher than in 2023, when it amounted to UAH 31,641.9 million. Thus, in 2024 there was a certain recovery of investment activity after the decline observed in 2022-2023 (figure 1).

Note: Percentages show the share of each source in total capital investments. Source: data from the table based on State Statistics Service of Ukraine indicators.

Figure 1. Capital Investments of Agricultural Enterprises in Ukraine by Main Sources of Financing, 2020-2024

To improve investment support for agricultural enterprises, it is necessary to develop state support programs, stimulate bank lending, expand the opportunities for agricultural leasing, and attract international investment and grants. The development of agricultural product processing is also important, since selling not only raw materials but also finished products with higher added value enables enterprises to earn higher profits and recover invested funds more quickly.

Thus, investment support is the basis for the stable development of agricultural enterprises in Ukraine. Without a sufficient volume of investment, it is impossible to ensure technical renewal, the introduction of innovations, increased productivity, and the competitiveness of agricultural production. In modern conditions, it is especially important to direct investment not only toward maintaining current production but also toward long-term development: modernization of machinery, digitalization, energy-saving technologies, storage, logistics, and product processing. This will allow agricultural enterprises in Ukraine to adapt to new challenges and ensure sustainable development in the future.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ АГРОПІДПРИЄМСТВА

Юлія ТЕСЛЮК, к.е.н., доцентка кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
tesl_@ukr.net

Сучасний етап розвитку аграрного сектору характеризується високим рівнем невизначеності, що обумовлено впливом глобальних і національних чинників, зокрема військовими подіями, кліматичними змінами, трансформацією світових ринків та зростанням конкуренції. У цих умовах формування ефективної стратегії сільськогосподарського підприємства потребує застосування інноваційних підходів, які забезпечують адаптивність, стійкість та конкурентоспроможність агробізнесу.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що аграрний сектор України є ключовою складовою економіки та важливим джерелом валютних надходжень. Зокрема, у 2025 році частка аграрної продукції становила понад 59% валютних надходжень від експорту, що підкреслює стратегічне значення галузі. Водночас агропідприємства зазнають значних втрат через війну, логістичні труднощі та

нестабільність ринків, що вимагає впровадження нових управлінських і технологічних рішень.

Одним із ключових напрямів інноваційного розвитку є цифровізація аграрного виробництва. За даними досліджень, обсяг інвестицій у цифрові технології в агросекторі України зріс у 5,8 рази - з 1,2 млрд грн у 2018 році до 9,5 млрд грн у 2024 році, а рівень цифровізації досяг близько 50%. Це свідчить про активний перехід агропідприємств до концепції «Agriculture 4.0», що передбачає використання штучного інтелекту, IoT, GPS-навігації та безпілотних технологій.

Інноваційні підходи до формування стратегії агропідприємства базуються на інтеграції технологічних, організаційних та економічних інструментів. Серед них ключову роль відіграють:

1. цифрові платформи управління виробництвом;
2. технології точного землеробства;
3. автоматизація бізнес-процесів;
4. використання великих даних (Big Data);
5. екологічно орієнтовані технології виробництва.

Впровадження таких інструментів дозволяє значно підвищити ефективність використання ресурсів, зменшити витрати та мінімізувати ризики. Зокрема, застосування технологій точного землеробства забезпечує оптимізацію використання добрив і засобів захисту рослин, що позитивно впливає як на економічні показники, так і на екологічну безпеку.

Важливим аспектом формування інноваційної стратегії є врахування сучасних викликів. Серед основних проблем агросектору виділяють: логістичні обмеження; дефіцит кваліфікованих кадрів; кліматичні ризики; фінансові обмеження; нерівномірний доступ до технологій.

Ці фактори зумовлюють необхідність переходу від традиційних моделей управління до гнучких стратегічних систем, орієнтованих на швидку адаптацію до змін.

Особливу роль у стратегічному розвитку агропідприємств відіграють інновації у сфері управління. Сучасні агрокомпанії активно використовують цифрові канали взаємодії, автоматизовані системи обліку та аналітики, що дозволяє підвищити прозорість і ефективність управлінських рішень. Крім того, інтеграція інформаційних систем сприяє оптимізації логістики, збуту та фінансового планування.

Значну увагу слід приділяти екологічній складовій стратегії. Світові тенденції свідчать про зростання попиту на органічну продукцію та екологічно чисті технології виробництва. Впровадження сталих практик дозволяє не лише підвищити конкурентоспроможність підприємства, а й забезпечити довгострокову ефективність його діяльності.

Порівняння традиційного та інноваційного підходів до формування стратегії підприємства наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Інноваційна трансформація стратегій аграрних підприємств

Критерій	Традиційний підхід	Інноваційний підхід
Управління	Ієрархічне	Гнучке, адаптивне
Технології	Мінімальне використання	Цифровізація, AI, IoT
Прийняття рішень	Інтуїтивне	На основі даних (Big Data)
Витрати	Високі	Оптимізовані
Ризики	Високі	Керовані
Екологічність	Низька	Орієнтація на сталий розвиток

Важливим інноваційним напрямом є використання штучного інтелекту та аналітики даних у стратегічному плануванні. Це дозволяє прогнозувати врожайність, оцінювати ризики, оптимізувати структуру посівів і приймати більш обґрунтовані управлінські рішення. Крім того, використання супутникового моніторингу та дронів забезпечує контроль за станом посівів у реальному часі.

Не менш важливою є інтеграція інновацій у систему ризик-менеджменту. У сучасних умовах агропідприємства повинні враховувати широкий спектр ризиків - від кліматичних до геополітичних. Використання інноваційних інструментів дозволяє зменшити їхній вплив та підвищити стійкість бізнесу.

Отже, інноваційні підходи до формування стратегії агропідприємства є ключовим чинником забезпечення його конкурентоспроможності та стійкого розвитку. В умовах сучасних викликів аграрні підприємства повинні орієнтуватися на цифровізацію, впровадження новітніх технологій, розвиток людського капіталу та екологізацію виробництва.

У перспективі подальший розвиток агросектору буде визначатися рівнем впровадження інновацій, ефективністю державної підтримки та здатністю підприємств адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Таким чином, формування інноваційної стратегії є не лише необхідністю, а й ключовою умовою довгострокового успіху агропідприємства.

ТИПОЛОГІЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВ

Алла ЧЕРЕП, д.е.н., професор, завідувач
кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку
Запорізький національний університет

У сучасних умовах господарювання інноваційна діяльність виступає ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності підприємства, що зумовлює необхідність формування ефективних стратегій її розвитку. Проведений аналіз наукових підходів дозволив узагальнити існуючі підходи до класифікації інноваційних стратегій та сформуванню альтернативну систему їх групування, яка більш повно враховує особливості функціонування підприємств у динамічному середовищі.

Більшість науковців розглядають інноваційні стратегії через призму цілей розвитку, рівня ресурсного забезпечення та ринкової позиції підприємства.

Водночас у сучасних умовах важливим є також врахування рівня технологічної зрілості, адаптивності до змін та здатності до інтеграції інновацій у бізнес-процеси.

Запропонована класифікація базується на поєднанні стратегічних, економічних та організаційних критеріїв, що дозволяє більш комплексно оцінити напрями інноваційного розвитку підприємства.

Таблиця 1

Сучасна класифікація стратегій інноваційної діяльності підприємства

№	Класифікаційна ознака	Вид інноваційної стратегії	Характеристика
1	Рівень інноваційної активності	активна; помірна; пасивна	Визначає інтенсивність впровадження інновацій та ступінь залучення підприємства до інноваційних процесів
2	Орієнтація на ринок	орієнтована на споживача; орієнтована на конкуренцію; змішана	Відображає напрям стратегічного фокусу підприємства при впровадженні інновацій
3	Технологічний рівень	високотехнологічна; середньотехнологічна; базова	Характеризує рівень складності та новизни використовуваних технологій
4	Джерело інновацій	внутрішня; зовнішня; комбінована	Визначає походження інновацій (власні розробки чи залучені ззовні)
5	Тривалість реалізації	короткострокова; середньострокова; довгострокова	Вказує на часовий горизонт впровадження інноваційної стратегії
6	Рівень гнучкості	адаптивна; стабільна; реактивна	Відображає здатність підприємства швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища
7	Напрямок інновацій	продуктові; процесні; організаційні; маркетингові	Характеризує сферу впровадження інновацій
8	Рівень ризику	високий; середній; низький	Дає змогу оцінити можливі втрати та невизначеність результатів
9	Очікуваний результат	економічний; соціальний; екологічний; комплексний	Визначає основний ефект від впровадження інновацій
10	Ресурсне забезпечення	ресурсозабезпечена; обмежена; оптимізована	Відображає рівень доступних ресурсів для реалізації стратегії

Запропонована класифікація дозволяє більш гнучко підходити до вибору інноваційної стратегії з урахуванням індивідуальних особливостей

підприємства. Її використання сприяє визначенню найбільш доцільних напрямів інноваційної діяльності, оцінці потенційних результатів та ефективному розподілу ресурсів.

Крім того, така система класифікації дає змогу врахувати вплив зовнішнього середовища, рівень технологічного розвитку та стратегічні цілі підприємства. Це, у свою чергу, підвищує обґрунтованість управлінських рішень та сприяє формуванню довгострокових конкурентних переваг.

Таким чином, запропонований підхід до класифікації інноваційних стратегій створює передумови для комплексного розвитку підприємства, забезпечує підвищення ефективності інноваційної діяльності та дозволяє адаптуватися до сучасних викликів ринку.

Список використаних джерел

1. Ковтун, О.І., 2013. Інноваційні стратегії підприємств: теоретико-методологічні засади. *Економіка України*, № 4(617), с. 44-56.
2. Хаустова, К.М., 2013. Методика моделювання інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства. *Інноваційна економіка*, № 9 (47), с. 62-69.
3. Хаустова, К.М., 2015. Інвестиційно-інноваційна стратегія підприємства та підходи до її класифікації. *Фінансовий простір*, № 4(20), с. 183-187.
4. Чубай, В.М., 2007. Формування та реалізація інноваційної стратегії машинобудівного підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Нац. ун-т «Львівська політехніка», Львів, 24 с.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ

Олексій ЧОРНОВОЛ, аспірант кафедри економіки,
e-mail: Oleksii.chornovol@uf.ua

Валерій КОВАЛЬ, здобувач гр. МГЕКз-1-25
e-mail: 12877706@student.dsau.dp.ua

Науковий керівник: **Оксана ГОНЧАРЕНКО**, д.е.н., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Реалізація інноваційного типу відтворення потребує оптимізації ресурсного потенціалу економіки та дієвих базисних і спеціалізованих інститутів для технологічного оновлення виробництва, забезпечення мобільності капіталів і ресурсів. Для активізації інноваційної динаміки у вітчизняній економіці важливо врахувати глобальні тренди і процеси, які властиві світовій економіці.

Глобальні тренди на цифровізацію та цифрові інновації поступово трансформують взаємодію ключових економічних суб'єктів і статус базових економічних ресурсів. Драйверами становлення цифрової економіки є інноваційні технології, освіта, людський капітал, глобальні економічні операції й торгівля, інвестиційна активність. Для активізації детермінант інноваційної динаміки потрібно запровадити відповідні інструменти інституціонального регулювання і сформувавши сприятливе для інноваційного розвитку інституціональне середовище.

Експертні оцінки глобальних тенденцій розвитку ІТ-сфери свідчать про швидкі темпи цифровізації й зростання обсягу інвестицій в цифрову сферу. В національній економіці даний напрям розвитку є надзвичайно важливим для повоєнної макроекономічної стабілізації, зниження технологічної залежності та активізації інтеграційних процесів до світового цифрового середовища. В даному контексті економікою опановано фрагментарну цифровізацію із прогресом розвитку державних цифрових технологій і сервісів, цифрової

ідентифікації, цифровізації банківської, і, частково, освітньої сфери. Обсяги послуг сфери ІТ зростали протягом останніх довоєнних років і навіть у складний період війни [1, с.139-140]. Частка комп'ютерних послуг у загальній структурі експортних надходжень поступово зростала, а на кінець 2024 р. питома вага даної сфери у ВВП досягла майже 5 %. ІТ-галузь за результатами 2022 року сформувала понад 45% загального експорту послуг і майже 13 % обсягу експорту товарів та послуг, що дозволило отримати у 2022 році понад 7,3 млрд. дол.

У вітчизняній економіці ключовими проблемами економічної динаміки постають інституціональна незабезпеченість інноваційної діяльності товаровиробників, суперечливість існуючої моделі інноваційного процесу, складнощі із фіскальним адмініструванням результатів інноваційної активності та низька частка інвестицій в інновації виробників. Практична відсутність ефективного інструментарію інституціонального регулювання інноваційної динаміки потребує прогнозування та проектування формальних і неформальних інституцій, які були б сприятливими для поширення інновацій в економіці. Відсутність сформованого стимулюючого інноваційного середовища в не дозволяє отримати позитивний ефект від запровадження елементів інноваційної інфраструктури, а формальний підхід до створення інноваційних парків й інноваційних кластерів в країні не активізували інноваційний процес.

Процес цифрової індустріалізації відкриває нові перспективи для вітчизняних виробників, вони пов'язані із можливістю конкурувати на глобальному рівні за ринки збуту і споживачів та реалізувати сучасні бізнес-моделі й продукувати нові форми й ланцюги створення доданої вартості.

Драйвером процесу цифровізації, виходячи із макроекономічних індикаторів впливу на формування ВВП та обсяги експорту, виступає ІТ-сфера. Активізація і підтримка інноваційного розвитку галузі потребує системного інституціонального впливу з боку держави, а запровадження нових інституцій та оптимізація діючих має виходити із врахування й узгодження структурних змін економіки, глобальних векторів і особливостей інноваційної динаміки в

умовах діджиталізації, що обумовлює реалізацію поступового переходу суб'єктів економіки у цифрове середовище із поширенням роботи в форматі онлайн та спрощеним обліком й веденням економічних операцій, змінами діючих норм господарювання; поширенням в економічних процесах інструментів штучного інтелекту і машинного навчання, які інтегровані у бізнес-процеси, що супроводжується ІТ-консалтингом, ІТ-аутсорсингом та збільшеними обсягами і контентом технічної підтримки; зростанням обсягу AI-рішень у середовищі корпоративного бізнесу; поширенням хмарних технологій і впровадженням хмарних рішень.

Відтак, процес цифрової індустріалізації обумовлює потребу в запровадженні системних заходів, які мають стати результатом синергії взаємодій урядових інституцій, бізнес-структур, суспільства. Інституціональний вплив та інструменти економічної політики мають бути спрямовані на формування сприятливого інноваційного середовища, яке стимулюватиме зростання масштабів високотехнологічної вітчизняної промисловості. Бізнес потребує стимулів до інвестицій в інновації й формування дієвої інфраструктури для підтримки процесу системної цифровізації. Суспільство й громади здатні підтримати готовність до процесу цифрової індустріалізації за допомогою інформальної й неформальної освіти за сприяння та фінансування спеціальних програм, які дозволяють отримувати цифрові компетентності.

Список використаних джерел

1. Формування засад національно укоріненої стійкості та безпеки економічного розвитку України в умовах гібридної системи «мир - війна»: монографія / за ред. акад. НАН України Гриценка А. А. ; НАН України, Державна установа «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України». Київ, 2025. 572 с.

СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

ТРАНСФОРМАЦІЯ СФЕРИ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сергій ВАСИЛЬЄВ, к.е.н., доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Сфера послуг у сучасних умовах стає ключовим драйвером соціально-економічного розвитку, а її трансформація під впливом цифрової економіки визначає нові моделі функціонування підприємств, поведінку споживачів та механізми створення доданої вартості. Цифровізація не лише змінює технологічні основи надання послуг, а й формує нові ринки, трансформує конкурентне середовище, прискорює появу інноваційних бізнес-моделей і підвищує вимоги до якості сервісу. У цих умовах підприємства сфери послуг вимушені адаптуватися до високої динаміки технологічних змін, інтегрувати цифрові інструменти у всі етапи взаємодії зі споживачами та формувати нові підходи до управління ресурсами, персоналом і клієнтським досвідом.

В Україні спостерігається нерівномірний розвиток сфери послуг. Найбільші частки в структурі сервісних підприємств за 2015-2023 рр. припадають на організації оптової та роздрібною торгівлі, а також ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів (41,6%), підприємства, що займаються операціями з нерухомим майном (14,5%), та організації, що здійснюють професійну, наукову та технічну діяльність (13,2%) [1, с. 14].

Цифрова економіка створює принципово нові можливості для розвитку сервісної діяльності. По-перше, цифрові технології забезпечують автоматизацію операційних процесів, що дозволяє підприємствам знижувати витрати, підвищувати продуктивність і забезпечувати стабільну якість послуг. По-друге, цифрові платформи та онлайн-сервіси відкривають доступ до

глобальних ринків, розширюють аудиторію споживачів і дозволяють підприємствам працювати поза географічними обмеженнями. По-третє, цифрові інструменти аналітики та обробки даних забезпечують можливість глибокого розуміння потреб клієнтів, персоналізації пропозицій і формування індивідуальних сервісних рішень. У результаті цифровізація стає не просто технологічним трендом, а стратегічним фактором конкурентоспроможності підприємств сфери послуг.

Водночас цифрова трансформація змінює саму природу послуги як економічної категорії. Якщо раніше послуга була нерозривно пов'язана з фізичною взаємодією між виконавцем і споживачем, то сьогодні значна частина сервісів може надаватися дистанційно, автоматизовано або навіть без участі людини. Це стосується фінансових, освітніх, медичних, логістичних, консультаційних та багатьох інших послуг. Віртуалізація сервісів сприяє появі нових форм зайнятості, нових моделей споживання та нових форматів взаємодії між учасниками ринку.

Цифрова трансформація також сприяє появі нових бізнес-моделей у сфері послуг. Поширення отримали платформи спільного доступу, маркетплейси, моделі підписки, гібридні формати сервісів, що поєднують онлайн і офлайн взаємодію. Такі моделі дозволяють підприємствам оптимізувати витрати, підвищувати гнучкість, швидко масштабувати діяльність і створювати нові джерела доходів. Водночас цифровізація посилює конкуренцію, оскільки знижує бар'єри входу на ринок і дозволяє новим учасникам швидко пропонувати інноваційні рішення.

Окремої уваги потребує питання цифрової інфраструктури, яка є основою для розвитку сервісної економіки. Доступ до високошвидкісного інтернету, розвиток хмарних технологій, впровадження систем електронної ідентифікації, цифрових платежів і кіберзахисту створюють умови для ефективного функціонування підприємств сфери послуг. У країнах, де цифрова інфраструктура розвинена недостатньо, темпи трансформації сервісної економіки значно нижчі, що формує нерівномірність розвитку ринку.

Важливим аспектом є також державна політика у сфері цифровізації. Регуляторні механізми, програми підтримки цифрових інновацій, розвиток електронного урядування, стимулювання цифрової грамотності населення та підтримка малого бізнесу у впровадженні цифрових технологій сприяють формуванню сприятливого середовища для розвитку сфери послуг. У країнах, де держава активно підтримує цифрову трансформацію, сервісна економіка демонструє вищі темпи зростання, а підприємства швидше адаптуються до глобальних технологічних змін. Так, за даними дослідження E-Government Development Index за 2024 рік, Україна посідає п'яте місце у світі за рівнем розвитку цифрових державних послуг. Цей міжнародний рейтинг, який розробляє ООН, оцінює рівень електронного урядування та залученість громадян до взаємодії з державою через електронні сервіси. За час роботи Мінцифри Україна піднялася зі 102-го місця на 5-те за рейтингом Online services Index [2].

Підсумовуючи, трансформація сфери послуг в умовах цифрової економіки є комплексним процесом, що охоплює технологічні, організаційні, управлінські та соціальні зміни. Цифровізація стає ключовим фактором розвитку сервісної економіки, формує нові моделі взаємодії між підприємствами та споживачами, підвищує ефективність бізнес-процесів і створює умови для інноваційного зростання. Підприємства, які здатні адаптуватися до цифрових змін, отримують стратегічні переваги, зміцнюють конкурентні позиції та забезпечують стійкий розвиток у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Кириленко С.В., Вовк В.А. Трансформаційні зміни сфери послуг в Україні: цифрова економіка та інклюзія. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2025. №3. С. 12-20.

2. Радіонов Ю.Д. Сутність та стан сучасного розвитку цифровізації економіки. *Економіка та суспільство*. 2025. Випуск №71. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5506/5444> (дата звернення 25.04.2026).

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

Валерій ГАРКАВИЙ, к.е.н., доцент кафедри МПУА
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
(garvaleriy@gmail.com)

Основні складові управління розвитком:

- Встановлення стратегічної мети: Формування чіткого бачення і місії компанії з подальшим вибором оптимальних шляхів розвитку - інтенсивного, екстенсивного або диверсифікаційного характеру.

- Організаційний розвиток: Удосконалення внутрішньої структури підприємства, раціоналізація бізнес-процесів і запровадження сучасних моделей управління.

- Управління інноваціями: Використання новітніх технологій та цифрових рішень, що є ключем до виживання та процвітання в умовах зростаючої конкуренції чи кризових періодів.

- Розвиток людських ресурсів: Акцент на інвестиції в навчання персоналу, наставництво і розкриття лідерського потенціалу, адже компетентність кадрів стає важливим джерелом конкурентних переваг.

Процес управління розвитком складається з таких етапів:

1. Діагностика і аналіз: Проведення оцінки поточної ситуації в підприємстві, аналіз бізнес-середовища за допомогою інструментів на кшталт SWOT чи PEST.

2. Розробка стратегії: Визначення шляхів досягнення цілей через обрання методів, механізмів і ресурсів.

3. Реалізація: Перенесення стратегії у формат конкретних дій, оперативних планів і проектів.

4. Контроль і оцінка: Відслідковування результатів та своєчасна реакція на можливі відхилення.

Для ефективного розвитку критично важливим є донесення стратегічних цілей до всіх працівників підприємства. Це сприяє об'єднанню їх зусиль та забезпечує високий рівень результативності у спільній діяльності.

Управління розвитком підприємства є стратегічним процесом, зосередженим на забезпеченні адаптивності, зростання та довгострокової стійкості в умовах динамічного середовища (VUCA/BANI). Цей підхід охоплює визначення цілей, налаштування оптимальної організаційної структури та ефективне використання ресурсів для управління змінами. Основним завданням є гармонізація внутрішніх бізнес-процесів із зовнішніми факторами та викликами [1].

Основні складові управління розвитком включають такі напрями:

- Стратегічне планування: Розробка довгострокової стратегії розвитку, яка враховує сучасні тренди і майбутні виклики.

- Адаптація до зовнішнього середовища: Забезпечення гнучкості організації через здатність ефективно реагувати на постійні зміни в технологічній, культурній та політичній сферах.

- Оптимізація організаційної структури: Впровадження такої структури управління, яка сприятиме ефективному досягненню поставлених завдань.

- Розвиток персоналу: Максимальне розкриття потенціалу співробітників, їх мотивація та підвищення кваліфікації для забезпечення успіху компанії.

Цілісний підхід до управління розвитком перетворює підприємство на відкриту й гнучку систему, яка підтримує свою життєздатність і адаптується до мінливого середовища для досягнення стійкого зростання [2].

Список використаних джерел

1. Заїка О.В., Ткаченко В.В. (2022). Управління розвитком підприємства. *Економіка та суспільство*. Випуск 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-55>

2. Бужимська К. О., Царук І. М. (2020). Механізми управління розвитком підприємства: сутність і структура. *Бізнес Інформ*. №7. С. 278-287. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-7-278-287>

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ВАРТІСНИЙ АНАЛІЗ У МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Євгенія ДРЕСЬ, здобувачка гр. МР-1-24
Науковий керівник: **Ольга КРАВЕЦЬ**,
старший викладач кафедри маркетингу
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
dresevgenia@gmail.com

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки підприємства змушені працювати в умовах постійної конкуренції, швидких змін попиту та зростання вимог споживачів до якості продукції. У таких умовах важливого значення набуває не лише виробництво якісної продукції, але й здатність підприємства ефективно управляти витратами та формувати привабливу ціннісну пропозицію для споживачів. Саме тому особливої актуальності набуває використання сучасних методів економічного та маркетингового аналізу [2].

Одним із ефективних методів дослідження продукції підприємств є функціонально-вартісний аналіз. Даний метод дозволяє оцінити продукцію з точки зору її функціонального призначення та витрат, необхідних для забезпечення цих функцій. Його використання дає можливість виявити невиправдані витрати, визначити напрями вдосконалення продукції та підвищити ефективність використання ресурсів. Функціонально-вартісний аналіз передбачає дослідження товару не лише як фізичного об'єкта, але як сукупності функцій, які він виконує для задоволення потреб споживача. Основна увага приділяється тому, наскільки витрати на реалізацію певних функцій є доцільними та чи формують вони реальну цінність для покупця [4].

Основною метою функціонально-вартісного аналізу є досягнення оптимального співвідношення між споживчою цінністю продукції та витратами на її створення. Це дозволяє підприємствам підвищувати економічну ефективність своєї діяльності та одночасно зміцнювати свої позиції на ринку. Серед ключових завдань функціонально-вартісного аналізу можна виділити

визначення функцій товару, оцінку їх значущості для споживача, аналіз витрат на їх реалізацію, пошук можливостей зниження витрат без втрати якості, а також розробку пропозицій щодо вдосконалення продукції. Важливим завданням також є виявлення характеристик товару, які не мають істотного впливу на рішення про купівлю, але збільшують його собівартість. У межах функціонально-вартісного аналізу функції продукції поділяють на основні та допоміжні. Основні функції забезпечують виконання головного призначення товару. Допоміжні функції створюють додаткову споживчу цінність та можуть формувати конкурентні переваги. Метод базується на системному підході. Це означає, що продукція розглядається як єдина система взаємопов'язаних елементів. Зміна одного елемента може впливати на інші характеристики товару, тому всі рішення повинні прийматися комплексно. Важливою особливістю функціонально-вартісного аналізу є його тісний зв'язок із маркетингом [3].

Процес проведення функціонально-вартісного аналізу складається з кількох етапів. Спочатку здійснюється збір інформації щодо продукції, технології її виробництва та структури витрат. Далі визначаються функції товару та оцінюється їх значущість. Наступним етапом є аналіз витрат та визначення можливостей їх скорочення. Завершальним етапом є впровадження запропонованих змін та оцінка їх ефективності. Одним із відомих прикладів є зміна підходу до комплектації смартфонів iPhone. У попередніх моделях до стандартного комплекту входили зарядний пристрій, кабель, дротові навушники та інші аксесуари. Згодом компанія переглянула свою політику комплектації продукції. Аналіз показав, що більшість користувачів уже мають зарядні пристрої від попередніх моделей або використовують бездротові навушники. У результаті було прийнято рішення залишити у комплекті лише кабель для заряджання. Завдяки такому рішення, вдалося скоротити витрати на виробництво комплектуючих та зменшити витрати на логістику, а через зменшення розміру упаковки з'явилася можливість транспортувати більшу кількість продукції, що також позитивно вплинуло на економічні показники[1].

Функціонально-вартісний аналіз також може використовуватися при розробці нових товарів. Його застосування дозволяє ще на етапі проектування визначити, які характеристики продукції є найбільш важливими для споживача, а які можна спростити або замінити більш економічними рішеннями. Важливе значення цей метод має і для формування цінової політики підприємства.

Отже, функціонально-вартісний аналіз залишається одним із найбільш ефективних методів дослідження продукції, який дозволяє поєднати контроль витрат із орієнтацією на потреби споживача. Для маркетингової діяльності цей метод має особливу цінність, оскільки допомагає визначити, які саме характеристики формують цінність товару в очах споживача.

Список використаних джерел:

1. Іваненко С.О., Методи управління витратами підприємств: теорія та практика. Київ: Видавничий дім «Економіка», 2022. 256 с.
2. Литвиненко Ю.О., Використання функціонально-вартісного аналізу для оптимізації виробництва. Вісник економіки та управління. 2022. № 4. С. 55-62.
3. Романов А.П., Функціонально-вартісний аналіз у виробничих системах. Економіка та управління підприємствами. 2021. № 3. С. 88-95.
4. Шевченко Н.В., Оптимізація продукції та ресурсів підприємства. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 192 с.

ЦИФРОВА МОДЕРНІЗАЦІЯ МАРКЕТИНГУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Ольга КРАВЕЦЬ, ст. викладач кафедри маркетингу
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
kravets.o.v@dsau.dp.ua

Аграрний сектор України, попри складні умови воєнного часу, залишається однією з ключових складових національної економіки та забезпечує значну частку експортних надходжень. Водночас підприємства галузі функціонують в умовах підвищеної нестабільності, що проявляється у логістичних труднощах, дефіциті трудових ресурсів, фінансових ризиках та необхідності адаптації до міжнародних стандартів .

За таких обставин особливого значення набуває цифрова трансформація маркетингової діяльності. Вона виступає ефективним інструментом підвищення конкурентоспроможності, оптимізації витрат і вдосконалення управлінських процесів. Активний розвиток технологій штучного інтелекту відкриває нові можливості для аналізу ринку, прогнозування попиту та підвищення якості прийняття рішень [2].

Особливістю сучасного етапу розвитку бізнесу є те, що воєнні умови, попри негативний вплив, стимулювали активніше впровадження цифрових інструментів. При цьому зберігається значна різниця між великими агрокомпаніями та підприємствами малого і середнього бізнесу щодо доступу до інноваційних технологій.

Світовий ринок штучного інтелекту в аграрному секторі демонструє активне зростання, що зумовлено потребою підвищення ефективності управління та прийняття рішень. Особливе значення мають технології машинного навчання, які дозволяють обробляти великі обсяги даних і формувати точні прогнози [4].

Серед основних напрямів використання штучного інтелекту в маркетинговій діяльності аграрних підприємств можна виділити: аналіз ринкових тенденцій; прогнозування попиту; персоналізацію взаємодії зі споживачами; автоматизацію створення контенту; оптимізацію управлінських рішень.

Практика провідних міжнародних і українських компаній підтверджує, що використання таких технологій дозволяє підвищити ефективність маркетингових заходів та зменшити витрати [3].

В Україні впровадження AI-технологій відбувається нерівномірно. Великі агрохолдинги активно використовують цифрові інструменти, створюють власні IT-підрозділи та розробляють інноваційні рішення. Натомість малий і середній бізнес стикається з обмеженими фінансовими можливостями та нестачею кваліфікованих кадрів [1].

Додатковими труднощами є наслідки війни: порушення логістики, кадровий дефіцит, нестабільність економічного середовища. Проте ці ж фактори стимулюють підприємства до пошуку нових рішень та впровадження цифрових технологій. Разом із тим цифрові технології відкривають нові можливості для розвитку. Використання хмарних сервісів та доступних AI-інструментів дозволяє підприємствам поступово інтегрувати інновації у свою діяльність, навіть за обмежених ресурсів.

Особливо ефективними в таких умовах є AI-інструменти, які дозволяють автоматизувати маркетингові процеси, покращити комунікацію з клієнтами та зменшити залежність від людського фактору [2].

Отже, цифрова модернізація маркетингової діяльності аграрних підприємств є важливим напрямом розвитку в сучасних умовах. Використання штучного інтелекту сприяє підвищенню ефективності управління, оптимізації витрат і зміцненню конкурентних позицій.

Незважаючи на складні умови, аграрний сектор України має значний потенціал для впровадження інновацій. Особливо актуальним є забезпечення доступності цифрових технологій для підприємств різного масштабу.

Тому подальші дослідження в даному напрямку мають бути спрямовані на удосконалення розробки практичних рекомендацій щодо ефективного впровадження AI-технологій у діяльність аграрних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Іванова І. В., Боровик Т.М., Залозна Т.Г., Руденко А.Ю. Використання штучного інтелекту в маркетингу. Маркетинг і цифрові технології. 2023. Т. 7, № 2. С. 32-42. DOI: 10.15276/mdt.7.2.2023.3
2. Кобернюк С. О., Крючко Л.С, Кравець О.В., Цифрова трансформація маркетингу аграрних підприємств засобами штучного інтелекту: виклики та можливості в умовах воєнного часу. Ефективна економіка. 2026. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.118>
3. Kravets O., Korolova U., Nosachenko O., Vasiltsova O., Koberniuk S. AI-Powered Digital Marketing: Enhancing Customer Behaviour Predictions. European Journal of Sustainable Development. 2025. Vol. 14, No. 2. P. 84. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2025.v14n2p84>
4. Olga GONCHAR, Lesia BUIAK, Larysa PTASHCHENKO, Iryna MURENETS, Olha KRAVETS. Digital-environmental convergence in innovation marketing: new approaches to sustainable development *Nativa*, Cuiabá, v. 14, n. 1, e20593, 2026. *Pesquisas Agrárias e Ambientais* DOI: <https://doi.org/10.31413/nat.v14i1.20593>

УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Микита КРАВЧЕНКО, здобувач групи МТз-1-21

Науковий керівник: **Валерій ГАРКАВИЙ**,

к.е.н., доцент кафедри МПУА

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У сучасних умовах функціонування підприємств особлива увага приділяється задоволенню економічних потреб із максимально можливим урахуванням інтересів усіх учасників економічного процесу, при цьому мінімізуючи витрати ресурсів. Для оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу багато економістів-теоретиків пропонують зосередитися на показниках економічного потенціалу господарських систем, які враховують не лише обсяг накопичених ресурсів, але й рівень їх залучення до реалізації потенційних можливостей.

При аналізі успішності діяльності підприємств на ринках виділяють кілька ключових факторів:

- коректний вибір виду діяльності підприємства, чітке формулювання місії та стратегічних цілей;
- забезпеченість необхідними ресурсами у достатній кількості;
- здатність швидко адаптуватися до мінливих умов ринкової економіки;
- підходи до ефективного управління підприємством [1].

На тлі сучасних викликів все більшої ваги набуває питання ефективного управління. Цей процес розглядається як багатокомпонентний соціально-економічний механізм. У широкому розумінні управління передбачає вплив на процеси, об'єкти чи системи з метою підтримання їх стабільності або керованого переходу з одного стану в інший згідно зі встановленими цілями. У вузькому значенні управління означає набір конкретних методів і підходів, спрямованих на досягнення визначених результатів стосовно конкретного об'єкта управління.

Усі перелічені чинники в сукупності формують потенційні можливості підприємства, що складають його економічний потенціал. Економічний потенціал підприємства виступає основою для:

- 1) ухвалення стратегічних рішень;
- 2) визначення напрямків розвитку відповідно до ринкових умов;
- 3) створення конкретних програм дій на майбутнє;
- 4) використання як ключового критерію для управління сучасним підприємством.

Станом на сьогодні немає єдиного підходу до чіткого визначення цього поняття. Термін "потенціал" набув широкого використання в науковій сфері наприкінці 1970-х та на початку 1980-х років. Його етимологія походить від латинського слова "potentia", що означає "могутність, сила, приховані можливості". З філософської та політичної перспективи потенціал розуміють як ресурси, запаси й джерела, які можуть бути задіяні чи мобілізовані для досягнення цілей, реалізації планів або вирішення певних задач. Окрім того, потенціал трактується як здатності індивіда, суспільства або держави в тій чи іншій сфері діяльності.

Поняття «виробничий потенціал» набуло досить широкого поширення в економічній науці. При цьому головним чином виділяють дві основні концепції, які визначають підходи до його розуміння:

1. Потенціал як сукупність ресурсів без урахування їх взаємозв'язків і без аналізу їхньої участі в процесі виробництва.
2. Потенціал як сукупність ресурсів, здатних забезпечувати виробництво конкретного обсягу матеріальних цінностей.

Окрім ресурсного підходу до визначення сутності виробничого потенціалу підприємства, існують й інші теорії. Зокрема, інколи цей термін ототожнюють із поняттям «виробнича потужність».

Враховуючи різні підходи, можна дійти висновку, що в сучасних умовах більшість дослідників схильні вважати найузагальненішим показником

економічний потенціал. Він включає в себе взаємопов'язані складові можливості економічної системи, серед яких особливо виокремлюються:

- природні ресурси;
- виробничі ресурси;
- науково-технічний потенціал;
- соціально-культурні аспекти.

Список використаних джерел

1. Управління потенціалом підприємства: навчальний посібник для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти / укладачі : Є. О. Підгора, О. О. Шевченко, С. В. Касьянюк, О. В. Латишева, Т. П. Гітіс. Краматорськ-Тернопіль : ДДМА, 2023. 205 с.

PECULIARITIES OF COMPETITION POLICY IN UKRAINE

Olga MASLIAIEVA, Ph.D. in Economics,
Associate Professor of the Department of Economics,
Dnipro State Agrarian and Economic University
Anastasiia MASLIAIEVA, Bachelor's degree student,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

The effective functioning of a market economy in Ukraine necessitates a systematic analysis of competition policy as a fundamental mechanism governing the interaction among economic entities. Under the conditions of full-scale war and the resulting economic challenges-such as the disruption of supply chains, relocation of enterprises, and shortages of goods and labor-the protection of economic competition becomes strategically important for ensuring national resilience and preventing abuses of monopoly power.

One of the theoretical approaches to understanding the essence of competition is its manifestation as a force that organizes relations between producers and consumers by regulating market equilibrium. Another approach emphasizes competition as a struggle for new opportunities and the emergence of modernized

products. The structural approach focuses on determining a firm's market share. Competition performs several key functions, including a regulatory function that directs factors of production toward more profitable sectors, a distributive function, and a stimulating function that encourages product diversification and innovation.

Competition policy encompasses a system of state intervention measures aimed at the development and protection of competition in commodity markets. It integrates legal, economic, and organizational instruments designed to prevent market monopolization, restrictions of competition, and unfair practices by business entities.

In this context, state competition policy is transformed into a comprehensive instrument of macroeconomic regulation aimed at developing the institutional environment and enhancing national competitiveness.

The main objectives of competition policy are as follows: ensuring the efficient functioning of the market economy, which involves creating conditions for free competition among economic entities and preventing market monopolization, thereby promoting the rational allocation of resources, reducing production costs, and increasing overall economic efficiency; stimulating innovative activity of enterprises by fostering an environment in which firms are compelled to adopt new technologies and enhance their level of innovation in order to maintain their market positions, thus contributing to scientific and technological progress and strengthening the competitiveness of the national economy; improving the quality of goods and services, as competitive pressures encourage producers to enhance product quality and better satisfy consumer needs, leading to higher quality standards and a broader product range; and protecting consumer interests by ensuring access to a variety of goods and services at reasonable prices, as well as preventing unfair competition and abuses by producers, thereby guaranteeing an adequate level of consumer protection.

The priorities of competition policy under martial law have shifted toward prompt responses to unjustified price increases for socially significant goods. The regulator applies strict criteria for assessing the economic justification of product pricing, whereby any increase that does not correspond to actual costs is considered a violation. An important factor in the transformation of local markets has been

business relocation, which intensifies competition in safer regions through the emergence of new market participants, while simultaneously creating risks of temporary monopolization in the sectors of logistics and commercial real estate.

Thus, competition policy in Ukraine serves as a key instrument for ensuring the effective functioning of the market economy and supporting the balanced development of the economic system. In the context of wartime challenges, its importance significantly increases, as it is aimed at minimizing the risks of monopolization, stabilizing markets, and protecting the economic interests of the state and society. The systematic combination of legal, economic, and organizational mechanisms enables the formation of a competitive environment that stimulates innovation, improves product quality, and enhances business efficiency. At the same time, ongoing economic transformations require the adaptation of competition policy instruments to new business conditions, particularly in terms of price control and the regulation of structural market changes. Further improvement of competition policy should be directed toward strengthening the institutional capacity of the state and increasing the competitiveness of the national economy in the long term.

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА МЕХАНІЗМИ ЇХ РОЗВИТКУ

Олександр ГАПОНЮК, магістрант
Науковий керівник: **Ольга МАСЛЯЄВА**, к.е.н., доцентка
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Діяльність аграрних підприємств в умовах економічних реформ зумовлює необхідність системного визначення ключових чинників, що формують їх здатність ефективно конкурувати як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках. Сукупність таких чинників доцільно розглядати крізь призму макроекономічного, мікроекономічного та галузевого рівнів, що дозволяє комплексно оцінити умови функціонування підприємств та обґрунтувати напрями підвищення їх конкурентоспроможності.

На макроекономічному рівні визначальний вплив мають стабільність економічного середовища, яка характеризується рівнем інфляції, валютного курсу, процентних ставок і темпами економічного зростання, оскільки її нестійкість суттєво обмежує інвестиційну активність та можливості довгострокового планування. Важливу роль відіграє якість інституційного середовища, що охоплює ефективність державного управління, рівень захисту прав власності та функціонування судової системи, адже недосконалі інститути створюють бар'єри для розвитку бізнесу та знижують його конкурентні позиції. Не менш значущими є рівень розвитку транспортної та енергетичної інфраструктури, а також державна політика, яка включає податкову систему, регуляторне середовище, інструменти підтримки підприємництва і зовнішньоторговельну стратегію, формуючи загальні умови для реалізації конкурентних переваг підприємств.

Мікроекономічні чинники, що діють на рівні підприємства, безпосередньо визначають його конкурентний потенціал. Передусім, це інноваційність та технологічний рівень виробництва, що проявляються у здатності впроваджувати нові продукти, технології та бізнес-процеси, забезпечуючи стійкі переваги в умовах глобальної конкуренції. Вагомим фактором є якість управління, яка визначається ефективністю стратегічного і операційного планування, маркетингової діяльності та фінансового менеджменту, оскільки саме управлінські рішення забезпечують раціональне використання ресурсів і адаптивність до змін. Особливе значення має людський капітал, що включає рівень кваліфікації, продуктивність і мотивацію персоналу, формуючи основу інноваційного розвитку підприємства. Водночас фінансовий стан, який характеризується ліквідністю, платоспроможністю та фінансовою стійкістю, визначає можливості залучення інвестицій і розширення діяльності. Ефективність виробництва, що відображається через продуктивність праці, рівень собівартості та якість продукції, безпосередньо впливає на цінову конкурентоспроможність, тоді як маркетингові можливості забезпечують

просування продукції, освоєння нових ринків і формування довгострокових відносин зі споживачами.

Галузевий рівень формування конкурентоспроможності охоплює специфічні умови функціонування підприємств у межах певного сектору. Зокрема, важливим є рівень конкуренції, що визначається кількістю учасників ринку, інтенсивністю конкурентної боротьби та бар'єрами входу і виходу, оскільки високий рівень конкуренції стимулює підвищення ефективності діяльності. Значення має структура галузі, яка відображає ступінь монополізації, наявність кластерів та коопераційних зв'язків, адже розвиток кластерних об'єднань сприяє зростанню конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і галузі в цілому. Крім того, визначальним є рівень доступності ресурсів, включаючи сировину, матеріали та енергоносії, оскільки їх наявність і вартість безпосередньо впливають на ефективність виробництва.

Урахування зазначених чинників дозволяє визначити стратегічні напрями підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах реформування економіки. До них належать формування стабільного макроекономічного середовища через стримування інфляції та підтримку валютної стабільності; удосконалення інституційного середовища шляхом підвищення ефективності державного управління, розвиток сучасної інфраструктури на основі інвестицій у транспортну, енергетичну системи; активізація інноваційної діяльності через підтримку наукових досліджень, комерціалізацію технологій та створення сприятливого інвестиційного клімату. Важливими є також підвищення якості управління за рахунок розвитку управлінських компетенцій і впровадження сучасних методів менеджменту, розвиток людського капіталу через інвестиції в освіту та професійну підготовку, розширення доступу до фінансових ресурсів, модернізація виробництва з використанням енергоефективних технологій, а також підтримка експортної діяльності й розвиток галузевих кластерів і коопераційних зв'язків.

Отже, конкурентоспроможність аграрних підприємств формується під впливом взаємопов'язаних факторів різного рівня, а її підвищення потребує

реалізації комплексних механізмів розвитку, що базуються на узгодженій взаємодії держави, бізнесу та наукової спільноти з метою забезпечення стійкого економічного зростання та зміцнення позицій національної економіки.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ ЕКОНОМІКИ

Ангеліна СТЕЦЕНКО, магістрантка
Науковий керівник: **Ольга МАСЛЯЄВА**, к.е.н., доцентка
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У сучасних умовах розвитку економіки питання забезпечення конкурентоспроможності підприємств набуває особливої актуальності, зокрема в періоди кризових явищ. Економічні кризи, військові дії, інфляційні процеси та нестабільність фінансових ринків суттєво впливають на діяльність підприємств, змушуючи їх адаптуватися до нових умов господарювання та шукати ефективні механізми збереження і зміцнення конкурентних позицій.

Конкурентоспроможність підприємства в умовах кризи визначається його здатністю ефективно функціонувати, зберігати фінансову стійкість, утримувати ринкові позиції та швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища. В умовах нестабільності значно зростає роль адаптивності, гнучкості управління та інноваційного розвитку. Підприємства, які здатні оперативно змінювати стратегії діяльності, оптимізувати витрати та впроваджувати нові підходи до ведення бізнесу, мають вищі шанси на збереження конкурентних переваг.

Кризові умови суттєво трансформують вплив факторів конкурентоспроможності. Зовнішні фактори, такі як макроекономічна нестабільність, коливання валютного курсу, зниження платоспроможності споживачів та порушення логістичних ланцюгів, створюють додаткові ризики

для підприємств. У таких умовах особливого значення набуває державна політика, спрямована на підтримку бізнесу, стабілізацію економічного середовища та стимулювання підприємницької активності.

Водночас внутрішні фактори набувають вирішального значення для забезпечення конкурентоспроможності. До них належать ефективність управління, рівень фінансової стійкості, інноваційний потенціал, якість продукції та рівень використання ресурсів. В умовах кризи підприємства змушені переглядати свої бізнес-моделі, зосереджуючи увагу на підвищенні ефективності діяльності, скороченні витрат і пошуку нових джерел доходів.

Одним із ключових напрямів забезпечення конкурентоспроможності є впровадження інновацій. Інноваційна діяльність дозволяє підприємствам адаптуватися до змін, підвищувати продуктивність та створювати унікальні конкурентні переваги. У сучасних умовах важливу роль відіграє цифровізація бізнес-процесів, яка сприяє оптимізації управління, підвищенню ефективності комунікацій та розширенню ринків збуту.

Не менш важливим фактором є розвиток людського капіталу. Кваліфікований персонал, здатний швидко реагувати на зміни та впроваджувати нові рішення, є важливою передумовою успішного функціонування підприємства в кризових умовах. Інвестиції у навчання та підвищення кваліфікації працівників сприяють підвищенню продуктивності праці та інноваційної активності.

Фінансова стійкість підприємства також є визначальним чинником його конкурентоспроможності. У періоди кризи зростає значення ефективного фінансового менеджменту, управління грошовими потоками та забезпечення ліквідності. Підприємства повинні оптимізувати структуру капіталу, знижувати фінансові ризики та забезпечувати доступ до фінансових ресурсів.

Важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності відіграє маркетингова діяльність. В умовах зниження попиту підприємства повинні активно працювати над утриманням клієнтів, пошуком нових ринків збуту та формуванням конкурентних пропозицій. Використання сучасних

маркетингових інструментів, зокрема цифрового маркетингу, дозволяє підвищити ефективність взаємодії зі споживачами.

Серед механізмів підвищення конкурентоспроможності підприємств у кризових умовах доцільно виділити: диверсифікацію діяльності, що дозволяє зменшити залежність від окремих ринків або продуктів; оптимізацію витрат і підвищення ефективності використання ресурсів; впровадження інновацій та цифрових технологій; удосконалення системи управління; розвиток партнерських зв'язків і кооперації; а також активізацію експортної діяльності.

Отже, конкурентоспроможність підприємств у кризових умовах економіки формується під впливом комплексу взаємопов'язаних факторів, серед яких ключову роль відіграють адаптивність, інноваційність та ефективне управління ресурсами. Забезпечення стійкого розвитку підприємств у період кризових трансформацій потребує впровадження сучасних механізмів управління та активної взаємодії держави і бізнесу. Саме комплексний підхід до формування конкурентних переваг дозволяє підприємствам не лише виживати в умовах кризи, але й створювати передумови для подальшого розвитку.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ АГРОВИРОБНИЦТВА

Віталій ПУШНИЙ, здобувач вищої освіти
ОС «Доктор філософії» спеціальності 051 «Економіка»
Науковий керівник: **Лариса КУРБАЦЬКА**, к.е.н., доцентка
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
V Pushnyi@i.ua

Аграрний сектор історично формує один із базових каркасів національної економіки України, поєднуючи функції внутрішнього забезпечення продовольством, формування експортних доходів та участі у підтриманні рівноваги світового продовольчого ринку. Значення агропромислового виробництва виходить далеко за межі галузевого виміру, оскільки функціонування аграрної сфери безпосередньо впливає на стан платіжного балансу, валютні надходження, зайнятість у сільських територіях і динаміку розвитку суміжних секторів економіки. Упродовж десятиліття, що передувало повномасштабному військовому вторгненню, агропромисловий комплекс стабільно формував близько п'ятої частини валового внутрішнього продукту України та понад дві п'ятих товарного експорту держави, виконуючи роль одного з ключових джерел макроекономічної стійкості [1; 2].

Міжнародна спеціалізація українського аграрного виробництва характеризувалася високою концентрацією у сегменті базових зернових та олійних культур. Вагома частка світового експорту пшениці та кукурудзи припадала на українських виробників: приблизно десята частина глобальної торгівлі пшеницею та близько п'ятнадцяти відсотків ринку кукурудзи. Подібна позиція у системі світового агропродовольчого обміну надавала Україні стратегічного значення у підтриманні продовольчої стабільності для країн Близького Сходу, Північної Африки та окремих держав Азії, де імпорт зернових виступає одним із визначальних чинників національної продовольчої безпеки.

Початок повномасштабної військової агресії російської федерації докорінно змінив умови функціонування аграрної економіки. Воєнні дії спричинили значні втрати виробничого потенціалу, руйнування елементів інфраструктури аграрного виробництва, часткову окупацію сільськогосподарських територій, ускладнення логістичних маршрутів експорту та різке зростання витрат на виробничі ресурси. Поєднання зазначених факторів сформувало комплексну кризу функціонування агропродовольчого сектору, яка охопила як первинне виробництво, так і переробну промисловість, транспортно-логістичні системи та внутрішні ринки продовольства.

Послаблення виробничого потенціалу аграрного сектору пов'язане з комплексом взаємопов'язаних чинників. Значних втрат зазнала матеріально-технічна база аграрних підприємств: унаслідок бойових дій пошкоджено або знищено сільськогосподарську техніку, елеваторні комплекси, зерносховища, складські приміщення та транспортну інфраструктуру. Руйнування таких об'єктів обмежує не лише безпосередні можливості виробництва, але й функціонування логістичних ланцюгів зберігання та реалізації аграрної продукції. У результаті агропродовольча система держави опинилася перед необхідністю адаптації до нових умов функціонування, які характеризуються підвищеним рівнем виробничих ризиків, логістичних обмежень та ресурсних дисбалансів.

Трансформаційні процеси, що відбулися у виробництві аграрної продукції, безпосередньо позначилися і на функціонуванні переробної промисловості агропромислового комплексу. Харчова та переробна галузі в Україні історично формувалися у безпосередній близькості до сировинної бази, тому значна частина підприємств розташована у регіонах із високою концентрацією аграрного виробництва. Просторове накладання виробничих потужностей і зон активних бойових дій суттєво підвищило вразливість переробних підприємств до воєнних ризиків.

Руйнування виробничих об'єктів, пошкодження складських приміщень, знищення або переміщення частини логістичної інфраструктури призвели до зниження рівня завантаження переробних підприємств. Додатковим обмеженням стали перебої в енергопостачанні, що виникали внаслідок масованих атак на енергетичну інфраструктуру держави. Для багатьох підприємств харчової промисловості енергетичний фактор став одним із ключових обмежень безперервності виробничого процесу, оскільки технологічні цикли переробки сільськогосподарської сировини потребують стабільного постачання електроенергії та теплових ресурсів.

Складна ситуація у переробній галузі поглиблювалася логістичними обмеженнями. Порушення транспортних зв'язків між регіонами, блокування частини автомобільних і залізничних маршрутів, а також руйнування інфраструктури зберігання і перевалки продукції ускладнили доставку сировини на переробні підприємства та подальше транспортування готової продукції. У результаті, частина підприємств була змушена працювати з неповним завантаженням, або тимчасово призупиняти виробництво.

Проведений аналіз засвідчує, що повномасштабна війна стала потужним дестабілізуючим фактором функціонування агропродовольчої системи України. Воєнні дії спричинили скорочення виробництва основних видів сільськогосподарської продукції, зменшення посівних площ, порушення логістичних маршрутів експорту та зниження рівня завантаження підприємств переробної промисловості. Порівняння показників з довоєнним періодом демонструє помітне падіння обсягів виробництва зернових культур і зміну структури аграрного виробництва, що пов'язано з втратою частини сільськогосподарських територій, руйнуванням інфраструктури та зростанням виробничих ризиків.

Війна, водночас, спричинила трансформацію експортної географії аграрної продукції, посилення ролі сухопутних логістичних маршрутів та поступову інтеграцію українського аграрного сектору до європейських агропродовольчих ланцюгів. Поряд із виробничими втратами, військові дії поглибили соціально-

економічні проблеми розвитку сільських територій, зокрема скорочення трудового потенціалу та руйнування елементів соціальної інфраструктури [3; 4].

У ширшому економічному контексті, сформовані процеси свідчать про структурну перебудову аграрної економіки України. Подальший розвиток галузі визначатиметься масштабами відновлення виробничої та логістичної інфраструктури, розвитком внутрішньої переробки сільськогосподарської продукції, технологічною модернізацією виробництва та поглибленням інтеграції до європейського економічного простору. Здатність агропродовольчої системи адаптуватися до зовнішніх шоків і забезпечувати стабільність продовольчого забезпечення населення набуває ключового значення у формуванні довгострокової економічної стійкості держави.

Список використаних джерел

1. Негрей М. В., Тараненко А. А., Костенко І. С. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40.
2. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods. Rome: FAO, 2023.
3. USDA Foreign Agricultural Service. Ukraine Grain and Feed Annual Report. Washington, DC: United States Department of Agriculture, 2023.
4. World Bank; Government of Ukraine; European Commission; United Nations. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3). Washington, DC: World Bank, 2024.

ЗНИЖЕННЯ РЕСУРСОМІСТКОСТІ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ольга ТКАЛІЧ, к.е.н., доцентка кафедри економіки
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

В умовах сучасної аграрної науки існує декілька напрямів зниження ресурсомісткості продукції і основний з них - це застосування інновацій на всіх стадіях створення продукції аграрної сфери.

Основними цілями впровадження новацій визначено збереження і підвищення рівня ефективності використання ресурсів агровиробництва. Основними видами прогресивних технологій, що впроваджуються у вітчизняному сільгоспвиробництві, зокрема, є: ґрунтозахисні системи обробітку, насіннєвий матеріал (нові сорти, гібриди тощо), органічне землеробство, технології землеробства No-till (система "прямої сівби"), використання біопестицидів, біодобрив та ін. Високий потенціал впровадження на ринку має в основному насіння озимої пшениці вітчизняної селекції. Це, зокрема, надсильні сорти озимої пшениці (Панна, Селянка, Пошана), які мають потенційну врожайність 90-115 ц/га і займають практично кожний другий гектар посівів цієї культури.

Основними характеристиками нинішнього етапу інноваційного процесу в сільськогосподарських підприємствах є такі.

- достатньо високий рівень інноваційної активності підприємств (57% у рослинництві).

- обмежене використання сільгосппідприємствами власних інноваційних розробок (як щодо ресурсів, так і технологій). Українські агровиробники нині переважно виступають користувачами або адаптують до власних умов розробки спеціалізованих організацій. - диверсифікація напрямів інноваційної діяльності ефективних підприємств. Так, з підприємств, які спеціалізувалися на вирощуванні зернових і технічних культур, 50% використовували нові породи тварин (як вітчизняні, так і зарубіжні) та закупували спеціалізовану техніку

для тваринництва, переважно вітчизняного виробництва (те ж робила і третина підприємств, що займалися овочівництвом), а 33% використовували прогресивні технології (як вітчизняного, так і зарубіжного походження) виробництва молока й відгодівлі худоби. Отже, ефективні інноваційно-активні підприємства здійснюють інноваційну діяльність не лише за основною спеціалізацією, а є інноваційно-активними в цілому. До того ж щодо таких підприємств існує висока ймовірність впливу управлінського ресурсу, який складно оцінити кількісно [1].

- абсолютне переважання власних коштів підприємств серед джерел фінансування інновацій. Так, у рослинництві підприємства з чистим доходом понад 50 млн. грн. фінансували інноваційну діяльність виключно власним коштом, підприємства ж з нижчим доходом додатково залучали кошти державного бюджету (2%) та кредити (5%). При цьому основну частку коштів підприємства спрямовували на придбання основних засобів - машин, обладнання, установок, поголів'я тварин (67% у рослинництві та 100% - у тваринництві), а також оборотних засобів - насіння, біодобрив тощо (28%). Решта коштів у рослинництві витрачалася на фінансування досліджень та розробок [2].

- низький рівень використання сільськогосподарськими підприємствами інституційних джерел інформації щодо інноваційних розробок та можливостей їх впровадження - насамперед від університетів і державних академічних та галузевих НДІ, а також від приватних НДІ і комерційних лабораторій.

- різноспрямованість інноваційної діяльності рослинницьких підприємств за її видами. Так, в рослинництві інновації продукту (ресурсні інновації) впроваджували 88% інноваційно-активних підприємств. Водночас організаційні та маркетингові інновації набули достатнього поширення на рослинницьких - 62%. У цьому контексті підприємства переважно займалися навчанням кадрів та вдосконалювали організацію управління.

- інновації для довкілля. Сільськогосподарські підприємства отримують певних вигод, які приносять для довкілля впроваджені ними інновації. Серед

найбільш поширених - скорочення використання матеріалів на одиницю продукції, зниження енергоспоживання на одиницю продукції, зменшення рівня забруднення ґрунту, води чи повітря. Основною причиною, що спонукала виробників до запровадження природоохоронних інновацій, необхідність відповідати чинним екологічним нормам. В рослинницьких підприємствах переважно використовувалися такі інноваційні технології, як No-till, Mini-till, точне, органічне землеробство; GPS-моніторинг сільськогосподарської техніки; крапельне зрошення; чизельна обробка ґрунту; механізоване збирання огірків, томатів, моркви, картоплі; використання обприскувача фенного типу при внесенні засобів захисту рослин.

Основними перешкодами розвитку інноваційної діяльності на українських сільгоспідприємствах для рослинницьких підприємств - цінові чинники.

Основними цілями впровадження новацій в сільськогосподарських підприємствах доцільно оновлення застарілих ресурсів або процесів, вихід на нові ринки чи збільшення частки ринку, зменшення витрат праці, матеріалів та енергії на одиницю продукції.

Список використаних джерел

1. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д. М. Черваньов, Л. І. Нейкова. К.: Знання, КОО, 2022. С. 316.
2. Терещенко В.К., Ткачук В.А., Балановська Т.І., Вакараш В.М., Ярема Л.В., Морозюк Н.В., Ярковий А.О., Ланченко Є.О. Соціально-економічний розвиток сільських територій: Навчальний посібник / За ред. В.К.Терещенка. - Київ-Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2021. - 348с.

THEORETICAL ASPECTS MANAGEMENT OF PRODUCTION CAPACITIES IN THE AGRICULTURAL

Daria TRENINA, Student, Specialty 073 Management
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine
(e-mail: 9875313@student.dsau.dp.ua)

Scientific advisor: **Olga RODINA**, Doctor of Philosophy in Management,
Associate Professor of the Department of Management and Law
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine
(e-mail: rodina.o.v@dsau.dp.ua)

In conditions marked by geopolitical instability, climate volatility, and structural transformations of supply chains, the effective use of production capacities is no longer merely an operational concern - it is a strategic imperative. Operations management, as a scientific discipline and practical domain, encompasses the planning, organisation, and improvement of systems that create and deliver a company's core products and services. Unlike strategic management, which targets long-term goal-setting, or financial management, which focuses on capital allocation, operations management prioritises the improvement of current business processes, ensuring maximum productivity in the short-to-medium term.

The Ukrainian academic tradition offers complementary perspectives. Kuzmin O. interprets operations management as a system of production activity management oriented towards achieving maximum efficiency while minimising resource costs [1]. Group of authors [2] emphasises systemic coherence, noting that operations management ensures the alignment of production operations with other functional units of the organisation.

The material foundation of operations management is the production capacity of the enterprise. A critical distinction must be drawn between "production potential" and "production capacity": potential represents the theoretical ceiling of enterprise possibilities, while capacity is a calculated indicator of activity under optimal operating conditions for fixed assets [2, 3]. Production capacity as the maximum possible output of products in a defined range, given full utilisation of available

equipment and progressive technologies. For the agricultural sector, this concept acquires an expanded content. In agriculture, production capacity is determined not only by the technical productivity of machinery, but also by the biological potential of assets and the qualitative characteristics of land parcels [3]. The biological component - crop variety potential, livestock productivity, soil quality indices - constitutes an inalienable dimension of capacity that standard industrial approaches fail to capture. Thus, for agrarian enterprise, production capacity must be understood as the maximum possible volume of output of a defined range and quality, achieved through full and rational utilisation of production funds, progressive technologies, and optimal labour organisation, with consideration of the industry's specific characteristics.

Capacity formation is governed by five principal groups of factors. Technical-technological factors encompass the composition, age, and progressiveness of the equipment fleet. Organisational factors include the operating regime, working time fund, and logistics integration level. Nomenclature factors reflect the assortment structure and product labour intensity. Subjective (internal) factors cover personnel qualifications, motivation, and the level of operational management. External factors - market conditions, competitor activity, and input supply - determine the boundaries within which internally controlled factors can operate [1; 2; 3].

The effective management of production capacities requires a rigorous system of assessment methods. Research identifies six principal methodological approaches:

- 1) technical-economic analysis of the composition and condition of fixed assets;
- 2) the balance method, which evaluates capacity dynamics through renewal and disposal coefficients;
- 3) the coefficient method, operating with indicators such as the capacity utilisation rate (CUR), shift coefficient, and equipment loading coefficient;
- 4) economic-mathematical modelling, applying linear and non-linear programming to maximise marginal profit given resource constraints;
- 5) the integral method, constructing a composite efficiency indicator from partial indicators;

6) benchmarking, which positions the enterprise against industry norms and competitors [1; 2; 3].

Production capacity forms the core resource foundation of an enterprise, and the efficiency of its use largely determines the competitiveness of agricultural businesses. Under conditions of modernization and investment-driven innovative development of Ukrainian agribusiness, shifting toward a management approach based on accurate quantitative techniques and digital technologies becomes essential. Such a transition enables a fundamental transformation - from reactive oversight of capacity use to a proactive mechanism for building long-term competitive advantages.

References

1. Kuzmin O. Ye., Melnyk O. H. Theoretical and Applied Foundations of Management. Lviv: Lviv Polytechnic National University, 2002. 228 p.
2. Aranchi V. I., Makarenko P. M., Lesiuk V. S. Competitiveness of Agricultural Enterprises. Poltava: PDAA, 2024. 152 p.
3. Andrieieva H. I. Enterprise Economics. Sumy: DVNZ UABS NBU, 2009. 296 p.

ЦИФРОВА РЕКЛАМА ЯК ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анна ФЕДОРЧЕНКО, здобувачка гр. МР-2-24
Науковий керівник: **Ольга КРАВЕЦЬ**,
старший викладач кафедри маркетингу
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
fed.ann001@gmail.com

Аграрні підприємства функціонують в умовах посилення конкуренції, зміни поведінки споживачів та зростання ролі цифрових каналів комунікації. Традиційні підходи до просування продукції поступово втрачають ефективність, що зумовлює необхідність використання сучасних рекламних інструментів. У цьому контексті цифрова реклама набуває значення одного з ключових елементів маркетингових комунікацій.

Цифрова реклама охоплює широкий спектр інструментів: таргетовану рекламу в соціальних мережах, контекстну рекламу в пошукових системах, банерну рекламу, відеорекламу та просування через маркетплейси. Її основною перевагою є можливість точного налаштування аудиторії за демографічними, географічними та поведінковими характеристиками, що дозволяє оптимізувати витрати та підвищити результативність комунікацій [2].

Для аграрних підприємств цифрова реклама відкриває нові можливості взаємодії зі споживачами. Зокрема, виробники можуть безпосередньо інформувати про наявність продукції, сезонні пропозиції, умови постачання та якісні характеристики товарів. Використання соціальних мереж дозволяє формувати довіру через демонстрацію виробничих процесів, відгуки клієнтів та візуальний контент [1].

Особливу роль відіграє таргетована реклама, яка дає змогу досягати конкретних сегментів ринку з урахуванням їхніх потреб. Наприклад, локальні виробники можуть орієнтувати рекламні кампанії на споживачів у певному регіоні, що є важливим для збуту свіжої продукції. Контекстна реклама, у свою

чергу, забезпечує залучення споживачів, які вже мають намір придбати відповідний товар [3].

Використання цифрової реклами також сприяє збору та аналізу даних про поведінку споживачів. Це дозволяє підприємствам оцінювати ефективність рекламних кампаній, коригувати стратегії просування та підвищувати точність комунікацій. У результаті формується більш гнучка система взаємодії з ринком, що відповідає сучасним вимогам.

Разом із тим, впровадження цифрової реклами потребує відповідних знань, ресурсів та адаптації бізнес-процесів. Недостатній рівень цифрової компетентності та обмежені фінансові можливості можуть стримувати її активне використання, особливо серед малих аграрних підприємств [2].

Отже, цифрова реклама є ефективним інструментом маркетингових комунікацій аграрних підприємств, що забезпечує підвищення результативності просування продукції, розширення каналів збуту та зміцнення зв'язків зі споживачами. Її подальше використання сприятиме підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору та адаптації підприємств до умов цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Голишева Є. Інструменти інноваційного маркетингу для підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств // Економіка та суспільство. - 2021. - № 32. - С. 134-139.
2. Котлер Ф., Келлер К. Маркетинг-менеджмент. - К.: Основи, 2019.
3. Сороколіт О. Сучасні тренди екологічного маркетингу для українського агробізнесу // Економіка та суспільство. - 2024. - № 52. - С. 87-93.

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ ВИСОКОЇ ВОЛАТИЛЬНОСТІ РИНКІВ

Лілія ЮДІНА, здобувачка гр. МР-1-23
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
lilaudina7@gmail.com
Науковий керівник: **Ірина КАДИРУС**,
к.е.н., доцент кафедри маркетингу
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
irinakozhushko@ukr.net

Сучасне антикризове управління аграрними підприємствами трансформується з моделі «гасіння пожеж» у систему превентивного реагування. В умовах високої волатильності ринків, що спричинена коливанням цін на енергоносії, логістичними розривами та нестабільністю валютних курсів, здатність менеджменту передбачати ризики стає головною конкурентною перевагою. Ефективна стратегія починається з глибокого аудиту внутрішніх ресурсів та оцінки їхньої стійкості до зовнішніх шоків.

Ключовим фактором нестабільності для аграрія є непередбачуваність цін на продукцію. Висока волатильність вимагає від підприємств відходу від стратегії «продажу з поля» на користь складніших фінансових інструментів. Використання форвардних контрактів та опціонів дозволяє зафіксувати прибутковість ще на етапі посівної, що нівелює ризик різкого падіння ринкової вартості врожаю в період масового збору.

Важливим складником антикризового механізму є диверсифікація виробничого портфеля [1]. Монокультурне господарство є найбільш вразливим до ринкових коливань. Розширення структури посівів, інтеграція тваринництва або переробка сировини всередині підприємства створюють додаткові «подушки безпеки». Це дозволяє перерозподіляти фінансові потоки, коли один із сегментів ринку демонструє низьку маржинальність.

Оптимізація витрат у кризовий період не повинна бути тотальною, а має носити селективний характер [2]. Замість простого скорочення бюджетів,

антикризове управління фокусується на впровадженні ресурсозберігаючих технологій. Наприклад, системи точного землеробства дозволяють суттєво зменшити витрати на добрива та паливо, що критично важливо, коли ціни на ці ресурси зростають швидше, ніж вартість кінцевої продукції.

Фінансова стійкість агропідприємства в умовах волатильності залежить від управління ліквідністю. Важливо забезпечити збалансованість грошових потоків, щоб уникнути касових розривів у пікові періоди (посівна, жнива). Формування резервних фондів та налагодження довгострокових відносин з кредитними установами дозволяють отримати доступ до «дешевого» капіталу саме тоді, коли ринок перебуває в нижній точці циклу.

Діджиталізація виступає потужним інструментом антикризового аналізу. Використання Big Data та ERP-систем дає змогу менеджменту отримувати дані про стан посівів, складські запаси та рух коштів у режимі реального часу [3]. Це мінімізує людський фактор і дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення на основі точних прогнозів, а не інтуїції, що є життєво необхідним при швидкій зміні ринкової кон'юнктури.

Логістичний аспект управління стає критичним у часи нестабільності. Криза часто супроводжується блокуванням звичних шляхів експорту або різким здорожчанням фрахту. Антикризове управління передбачає розбудову власної елеваторної інфраструктури та пошук альтернативних транспортних коридорів. Наявність власних потужностей для зберігання дозволяє підприємству перечекаати періоди низьких цін і реалізувати товар на піку попиту.

Кадровий потенціал у системі антикризового управління часто недооцінюється. В умовах стресу та невизначеності зростає роль лідерства та оперативності комунікацій. Навчання персоналу роботі в кризових ситуаціях та чіткий розподіл відповідальності дозволяють уникнути хаосу під час різких ринкових змін. Гнучка система мотивації, прив'язана до результатів ефективності, стимулює працівників до пошуку внутрішніх резервів економії. Екологічні ризики та зміна клімату лише посилюють ринкову волатильність. Сучасне управління агробізнесом повинно включати стратегії адаптації до

посух чи повеней. Впровадження посухостійких сортів та систем зрошення є довгостроковою інвестицією в стабільність, яка захищає підприємство від природних форс-мажорів, що автоматично перетворюються на фінансові втрати.

Підсумовуючи, антикризове управління в аграрній сфері сьогодні – це поєднання фінансової дисципліни, технологічних інновацій та стратегічної гнучкості. Головна мета полягає не просто у виживанні підприємства, а в його трансформації. Ті господарства, які сприймають волатильність не як загрозу, а як можливість для модернізації та підвищення ефективності, виходять з кризи сильнішими та більш підготовленими до майбутніх викликів.

Список використаних джерел

1. Єпіфанова І. Ю., Оранська Н. О. Сутність антикризового управління підприємства. *Економіка та суспільство*. 2016. № 2. С. 265-269.
2. Миськів Г. В., Білик В. М. Етапи та заходи антикризового управління на підприємстві. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2024. Т. 1, № 11. С. 19-27.
3. Ареф'єва О., Пілецька С., Лістрова М. Формування конкурентної стратегії підприємства в системі антикризового управління. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-41>

СЕКЦІЯ 4. МОДЕЛЮВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

АДАПТАЦІЯ СИСТЕМ КОМП'ЮТЕРНОГО ЗОРУ НА БАЗІ YOLOV8 ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Данило **БЕРЕЗОВСЬКИЙ**, магістрант
Науковий керівник: **Ольга МАСЛЯЄВА**, к.е.н., доцентка
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У сучасних умовах цифровізація логістичних процесів відіграє ключову роль у діяльності аграрних підприємств, особливо в контексті оптимізації контролю матеріальних потоків. Одним із пріоритетних напрямів модернізації є впровадження інтелектуальних систем моніторингу руху автотранспорту на територіях елеваторів та складських комплексів. Традиційні методи реєстрації транспортних засобів, що ґрунтуються на ручному введенні даних, створюють ризики помилок та знижують загальну ефективність управління ресурсами.

Для вирішення проблем автоматизації ідентифікації транспорту пропонується застосування нейромережевої моделі архітектури YOLOv8 (You Only Look Once). Ця технологія дозволяє в реальному часі виконувати детекцію об'єктів, розпізнавання державних номерних знаків та класифікацію типу кузова автомобіля (наприклад, зерновоз або самоскид). Технічна реалізація системи на базі мови Python та бібліотек комп'ютерного зору забезпечує високу точність обробки відеопотоку навіть у складних природно-кліматичних умовах.

Ефективність впровадження такої інновації визначається низкою внутрішніх та зовнішніх факторів. До внутрішніх чинників належать рівень матеріально-технічної бази підприємства та готовність менеджменту до впровадження цифрових стратегій розвитку. Використання YOLOv8 дозволяє автоматизувати логування часу перебування транспорту на території, що

забезпечує прозорість обліку та мінімізує вплив людського фактору на результативність функціонування логістичної системи.

Таким чином, інтеграція систем комп'ютерного зору є важливим технологічним фактором підвищення конкурентоспроможності аграрного підприємства. Це дозволяє не лише оптимізувати витрати матеріальних ресурсів, а й створити надійну основу для подальшої реалізації стратегій інноваційного розвитку в межах концепції інтелектуального агровиробництва.

Список використаних джерел

1. INTELLIGENT LOGISTICS EXPRESS PARCEL REAL-TIME DETECTION SYSTEM BASED ON IMPROVED YOLOV8. *ResearchGate*. 2026. URL: <https://www.google.com/search?q=https://www.researchgate.net/publication/390334154>

2. Сидоренко В. П. Використання нейронних мереж для моніторингу транспортних потоків на підприємствах АПК. *Аграрна економіка*. 2024. № 4. С. 88-94.

3. Косенко А.В. Удосконалення управління бізнес-процесами на підприємствах України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2024. № 2. С. 70-76.

РЕГУЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ігор ВІНІЧЕНКО, д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
vinichenko.i.i@dsau.dp.ua

Системність підходу щодо ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств обумовлена взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими регулюючими інструментами використання земель сільськогосподарського призначення, які представлено у поєднанні законодавчого забезпечення, соціально-економічних і екологічних критеріїв. Регулювання, як процес, характеризує цілеспрямований вплив факторів на поведінку об'єктів, які уособлюють в собі сукупність складових, що набувають особливого значення при координації соціально-економічного стимулювання, економічних гарантій та санкцій щодо диференціації рентної плати за землю, надання пільг щодо стягнення земельних платежів, визнання розміру штрафу за правопорушення у земельних відносин, а також впровадження фінансової підтримки щодо розширення обсягів землекористування та ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Поєднання регулюючих інструментів земельно-ресурсного потенціалу передбачає формування складної конструкції компонент, які утворюють розподільчу структуру елементів його ефективного використання. Визначальним базисом елементів земельно-ресурсного потенціалу є множина складових, які впливають на стійкість економічного розвитку сільськогосподарських підприємств [1; 2]. Зосередимо увагу на конструкції землекористування сільськогосподарських підприємств, як основної складової земельно-ресурсного потенціалу, оскільки вона є домінантою їх стійкого розвитку з урахуванням важелів екологічного, економічного та соціального

впливу. Ця проблема вирішується шляхом застосування певної кількості обмежувальних нормативів, які мають забезпечити відтворення виробничого процесу суб'єктів виробництва сільськогосподарської продукції та ефективного використання земель сільськогосподарського призначення.

Під обмеженнями необхідно розуміти не жорстку заборону на ті або інші дії щодо відтворення земель сільськогосподарського призначення, а обмеження нераціональних, недоцільних та неефективних бізнес-функцій землекористувачів та спрямування їх зусиль у поведінкові норми, що визначаються публічним соціумом та обумовлені якнайбільш тривалим терміном збереження земельних ресурсів у сільській місцевості. Тобто, обмеження можливостей учасників сільськогосподарського землекористування звужує сектор неочікуваних і непередбачуваних дій сільськогосподарських підприємств, виокремлюючи найбільш раціональні та ефективні їх дії до ефективного використання земельно-ресурсного потенціалу.

Реалізація регулюючих процесів щодо збереження стійкості системи користування землями сільськогосподарського призначення та забруднення навколишнього природного середовища, дозволяє підтримати оптимальне співвідношення між окремими складовими земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств та передбачити загрози природного характеру. Використання земельно-ресурсного потенціалу через соціально-економічні важелі впливу на загальну ефективність земель сільськогосподарського призначення, мотивує окремих суб'єктів господарювання запроваджувати заходи щодо збереження природно-виробничих комплексів, які визначаються оптимальною галузевою структурою сільського господарства на певній території та раціональним землекористуванням. При цьому, механізм оцінки земельно-ресурсного потенціалу передбачає визначення його величини через обрахунок середньорічного ефекту від використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення.

Системність підходу щодо ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств обумовлена взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими регулюючими інструментами використання земель сільськогосподарського призначення, які представлено у поєднанні законодавчого забезпечення, соціально-економічних і екологічних критеріїв. Регулювання ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств з використання й охорони земель сільськогосподарського призначення є однією із центральних позицій забезпечення збалансованості розвитку сільського господарства. Дослідження теоретичних концепцій щодо імплементації земельних відносин доводить, що земельні відносини є складною економічною категорією, яка поєднує в собі елементи соціально-економічних, екологічних та правових відносин, що, з огляду на важливість земельних ресурсів для існування сільського господарства, вимагає формування ефективного регулятивного механізму, спрямованого на створення підґрунтя для ефективного використання земельно-ресурсного потенціалу з урахуванням національних інтересів у сфері сільськогосподарського виробництва.

Список використаних джерел

1. Головіна О. Л. Організаційно-правове забезпечення раціонального використання земель сільськогосподарського призначення. *Агросвіт*. 2022. № 14. С. 54-59.
2. Гронська М. В. Раціональне використання земель сільськогосподарського призначення через призму організаційно-правового забезпечення. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2014. Вип. 149. С. 128-136.

РАЦІОНАЛЬНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

Тетяна ГАЛАГАН, к.е.н., доцентка кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
(halahan.t.i@dsau.dp.ua)

Зелена економіка включає модель господарювання, яка спрямована на зниження екологічного навантаження на довкілля, збереження природи та сталий розвиток. Людство завжди дбало ставилось до землі, оскільки вона забезпечувала людей усім необхідним для життя.

У степовій зоні України чорноземи в поєднанні із кліматичними умовами зумовлюють високий рівень виробництва сільськогосподарської продукції. В надрах цієї території природою закладені численні скарби багатьох корисних копалин. Більшість з них добувається відкритим (кар'єрним) - найбільш економічним способом, який, на жаль, супроводжується руйнацією ґрунтової товщі, флори та фауни, відновлення яких є дуже складним і тривалим процесом.

Воєнні дії в Україні внаслідок повномасштабного вторгнення завдали катастрофічного негативного впливу ґрунтам: угіддя забруднені не тільки металобрухтом від снарядів, а й токсичними речовинами та важкими металами внаслідок вибухів. Більше 5 млн. га українських земель зазнали воєнного техногенного руйнування, що загрожує їх родючості та продовольчій безпеці України.

Ця аксіома набуває особливого значення з врахуванням того, що для забезпечення життєдіяльності людини, необхідно обробляти землю, будувати різні спорудження та переробляти певну кількість корисних копалин і матеріалів. Кожна стадія цього процесу супроводжується відходами, які забруднюють повітря, воду, землю, тобто навколишнє середовище. Все це вже перетворило, на жаль, благодатний український край на місце, де людині вже небезпечно жити. Саме через це порушені землі треба відновлювати і в подальшому використовувати в певній сфері економічної діяльності людей.

Із самого початку наукових пошуків найважливішим було визначення тих видів сільськогосподарських рослин, які спроможні пристосуватися до екстремальних умов техногенного середовища і при цьому здатні забезпечити не тільки високу продуктивність, але і здійснювати середовищеперетворюючу функцію, тобто поліпшувати екологічну ситуацію свого місця перебування та всього довкілля.

Наразі, і в майбутньому, охорона та раціональне використання земельних ресурсів - одна із найактуальніших проблем сьогодення. Тим більше, що ґрунтовий покрив України на 60% складається з родючих чорноземів. На жаль, приблизно третина цих земель вже еродована, втрачено близько чверті органічної речовини, відчутно знижуються запаси живильних речовин і вже настав час нагальної консервації майже 10 млн. га угідь.

Головними причинами цього негативного явища - це недооцінка реальної погрози скорочення орних земель для сучасного й майбутнього поколінь, відсутність діючих механізмів виконання законів про охорону ґрунтів, незбалансоване і науково не обґрунтоване землекористування. Конче потрібна переорієнтація всього суспільства на вирішення цієї надзвичайно складної державної проблеми, гармонізація між наукою, владою і суспільством, поступове формування навичок нового, дбайливого, відношення до навколишнього середовища, у тому числі і до ґрунтів.

Список використаних джерел

1. Галаган Т.І. Зниження техногенного навантаження на об'єкти довкілля як складова концепції «зеленої економіки». *АгроСвіт*. 2024. №4. С. 87-90 (<https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/2976>)
2. Галаган Т.І. Ефективність рекультивації земель в контексті «зеленої економіки». *Ефективна економіка*. 2024. №4. (електронне видання) (<https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/issue/view/142>)
3. Узбек І.Х., Галаган Т.І. Особливості ґрунтоутворення в умовах техноземів степового Придніпров'я. *Ґрунтознавство*. 2012. Т. 13. № 1-2. С. 108-113.

МОДЕЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Вероніка ДЕВ'ЯТКІНА, здобувачка групи ЕК-1-23
Науковий керівник: **Юлія ТЕСЛЮК**, к.е.н., доцентка
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Сучасні умови функціонування аграрних підприємств України характеризуються високим рівнем невизначеності, зростанням виробничих ризиків, нестабільністю цін на ресурси, порушенням логістичних ланцюгів, дефіцитом робочої сили та необхідністю адаптації до вимог європейського ринку. В умовах воєнного стану аграрний бізнес змушений не лише підтримувати поточне виробництво, а й шукати нові напрями розвитку, які дозволяють зменшити залежність від одного виду продукції або одного каналу збуту. Саме тому диверсифікація виробництва стає одним із найважливіших стратегічних напрямів розвитку аграрних підприємств.

Диверсифікація виробництва в аграрному підприємстві - це процес розширення або зміни виробничої діяльності шляхом впровадження нових культур, розвитку тваринництва, переробки продукції, зберігання, логістики, енергетичних або сервісних напрямів. Її головна мета полягає у зниженні ризиків, підвищенні стабільності доходів, збільшенні прибутковості та формуванні доданої вартості. Для українських аграрних підприємств це питання є особливо актуальним, оскільки державна Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій України до 2030 року передбачає відновлення аграрного сектору, підвищення його конкурентоспроможності, розвиток сільських територій та адаптацію до вимог Європейського Союзу.

Моделювання стратегії диверсифікації передбачає попередню оцінку ресурсів підприємства, аналіз зовнішнього середовища, вибір перспективних напрямів розвитку та прогнозування економічних результатів. На першому етапі необхідно проаналізувати наявні земельні ресурси, структуру посівних

площ, технічне забезпечення, трудові ресурси, фінансовий стан, рівень доступу до кредитів, грантів або державної підтримки. На другому етапі визначаються ризики: кліматичні, цінові, логістичні, воєнні, технологічні та кадрові. На третьому етапі формується кілька можливих сценаріїв розвитку: базовий, помірно диверсифікований і інноваційно-диверсифікований.

Для моделювання стратегії диверсифікації доцільно використовувати сценарний підхід. Базовий сценарій передбачає збереження існуючої структури виробництва з незначними змінами. Помірний сценарій може включати часткову зміну структури посівів, введення більш рентабельних культур, розвиток зберігання або сортування продукції. Інноваційний сценарій передбачає глибшу диверсифікацію: створення переробного підрозділу, впровадження точного землеробства, використання біоенергетичних установок, розвиток власної логістики або вихід на нові ринки збуту (табл.1).

Таблиця 1

Модель вибору напрямів диверсифікації аграрного підприємства

Напрямок диверсифікації	Сутність напрямку	Очікуваний ефект	Можливі ризики
Зміна структури посівних площ	Збільшення частки культур із вищою рентабельністю або стійкістю до посухи	Підвищення прибутку з 1 га, зменшення залежності від однієї культури	Коливання цін, нестача насіння, кліматичні ризики
Розвиток тваринництва	Використання частини рослинницької продукції на корми	Стабільніший дохід, внутрішнє використання кормової бази	Високі початкові вкладення, ветеринарні ризики
Первинна переробка продукції	Виробництво борошна, олії, круп, комбікормів	Зростання доданої вартості, вищий прибуток	Потреба в обладнанні, сертифікації та збуті
Будівництво складів або елеваторів	Зберігання продукції до вигіднішого періоду продажу	Зменшення втрат, можливість продавати продукцію за кращою ціною	Висока вартість будівництва, енергетичні витрати
Впровадження точного землеробства	GPS-навігація, карти полів, диференційоване внесення добрив	Економія пального, добрив, насіння, підвищення урожайності	Вартість техніки, потреба у кваліфікованих кадрах

Біоенергетичний напрям	Використання рослинних решток, гною або відходів для енергії	Зниження витрат на енергоносії, екологічний ефект	Потреба в інвестиціях, складність обслуговування
------------------------	--	---	--

Важливим елементом стратегії є фінансове моделювання. Для кожного напряму диверсифікації слід визначити обсяг капітальних вкладень, прогнозований дохід, зміну виробничих витрат, термін окупності та очікуваний економічний ефект. Наприклад, впровадження переробки потребує значних інвестицій в обладнання, приміщення, енергозабезпечення та сертифікацію, але водночас дає змогу реалізовувати продукцію дорожче. Впровадження точного землеробства також потребує витрат на техніку, програмне забезпечення й навчання персоналу, однак дозволяє зменшити витрати ресурсів і підвищити ефективність виробництва.

Отже, моделювання стратегії диверсифікації виробництва в аграрному підприємстві є важливим інструментом підвищення його стійкості та конкурентоспроможності. В умовах війни, нестабільності ринків, зростання витрат і логістичних обмежень аграрні підприємства не можуть покладатися лише на один напрям виробництва. Найбільш перспективною є модель, яка поєднує рослинництво, зберігання, переробку, цифрові технології, енергоефективність і гнучку систему збуту. Такий підхід дозволяє зменшити ризики, підвищити прибутковість, створити додану вартість і забезпечити довгостроковий розвиток аграрного підприємства в сучасних умовах.

РОЛЬ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ У ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Катерина ДІДУР, к.е.н., доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
kmdidur@ukr.net

Проблематика продовольчої безпеки в Україні виходить далеко за межі аграрного сектору і дедалі глибше інтегрується у механізми макроекономічної стійкості. Воєнні дії, масштабні руйнування інфраструктури, розриви транспортних коридорів і нестабільність зовнішніх ринків сформували нову конфігурацію економічних ризиків, у якій продовольство виконує не лише функцію задоволення базових потреб населення, але й роль елемента стабілізації всієї економічної системи. Порушення постачання продуктів харчування швидко трансформується у зростання соціальної напруги, що, у свою чергу, впливає на фінансову систему, бюджетні витрати та інституційну довіру. У такій логіці продовольча безпека набуває значення індикатора здатності економіки витримувати тривалі шоки.

Економічна резильєнтність у сучасному науковому дискурсі пов'язується з можливістю системи адаптуватися до глибоких змін без втрати функціональності. Йдеться не про повернення до попередніх параметрів, а про збереження здатності до відтворення за умов зміненого середовища. Продовольча система виконує роль своєрідного стабілізаційного механізму, через який підтримується безперервність економічних процесів. Забезпечення доступності харчування визначає рівень соціальної рівноваги, а отже, опосередковано впливає на продуктивність праці, податкову базу та ефективність функціонування державних інститутів. Порушення в цій сфері створюють ефект швидкого поширення нестабільності, який виходить за межі аграрної економіки.

Аграрний сектор України відіграє системоутворюючу роль у підтриманні макроекономічної рівноваги. Частка сільського господарства

разом із харчовою промисловістю стабільно перебуває в діапазоні 10-12 % валового внутрішнього продукту, однак його значення суттєво зростає при аналізі зовнішньоекономічної діяльності. До початку повномасштабної війни продовольчі товари формували понад 40 % експорту, що забезпечувало критично важливі валютні надходження. Навіть після різкого скорочення обсягів експорту у 2022 році аграрна продукція зберегла статус ключового джерела валютної виручки, частково компенсуючи падіння в інших секторах. Таким чином, функціонування аграрного сектору безпосередньо впливає на стабільність національної валюти, рівень інфляції та можливості фінансування державних витрат [1].

Висока інтегрованість у глобальні ринки формує складний канал передачі зовнішніх шоків у внутрішню економіку. Динаміка світових цін на продовольство безпосередньо відображається на внутрішньому ринку, що особливо проявилось у 2022 році, коли індекс цін на продовольство Food and Agriculture Organization перевищував докризовий рівень більш ніж на третину [3]. Продовольча інфляція в Україні у цей період перевищила 26 %, що суттєво випереджало темпи зростання доходів населення. За таких обставин домогосподарства змушені змінювати структуру витрат, збільшуючи частку витрат на базові продукти та скорочуючи споживання більш дорогих і якісних товарів. Перерозподіл споживання відображає не лише короткострокову адаптацію, але й формує довготривалі зміни у структурі попиту [2].

Зміна структури харчування має прямі наслідки для якості людського капіталу. Скорочення споживання білкових продуктів і збільшення частки дешевих калорійних товарів поступово впливає на стан здоров'я населення, рівень працездатності та продуктивність праці. У довгостроковому вимірі такі процеси створюють приховані економічні втрати, які не відображаються безпосередньо у статистиці ВВП, але знижують потенціал економічного зростання. Формується ефект накопиченої вразливості, коли навіть після завершення кризових явищ економіка зберігає обмежену здатність до швидкого відновлення.

Логістичний фактор набув ключового значення для функціонування продовольчої системи. Блокування морських портів у 2022 році призвело до різкого скорочення експорту зернових культур, обсяги якого в окремі періоди зменшувалися майже вдвічі. Перенаправлення потоків через дунайські порти та залізничні маршрути супроводжувалося істотним зростанням витрат на транспортування. У пікові періоди логістичні витрати збільшувалися у 2-3 рази, що впливало як на кінцеву ціну продукції, так і на прибутковість виробників. Фактично транспортна складова почала виконувати роль одного з визначальних чинників формування цін, обмежуючи можливості як експорту, так і внутрішнього постачання [4, 5].

Структурні особливості аграрного сектору додатково впливають на рівень стійкості продовольчої системи. Значна частка виробництва зосереджена у великих аграрних підприємствах, орієнтованих на експортні ринки. Подібна концентрація забезпечує високу ефективність у стабільних умовах, однак зменшує гнучкість системи у разі виникнення кризових ситуацій. Малі та середні господарства, які здатні швидше адаптуватися до локальних змін попиту і забезпечувати внутрішні ринки, стикаються з обмеженим доступом до фінансових ресурсів, технологій і логістичної інфраструктури. Нерівномірність розвитку різних сегментів аграрного виробництва знижує загальну адаптивність системи.

Напруження між експортною орієнтацією та внутрішньою доступністю продовольства проявляється через механізм цінового передавання. Зростання світових цін стимулює експортну активність, водночас внутрішній ринок стикається з підвищенням вартості продуктів харчування. Частина населення за таких умов змушена обмежувати споживання, попри наявність достатніх обсягів виробництва в країні. Подібне поєднання надлишку пропозиції на макrorівні та обмеженої доступності на мікрорівні формує соціально-економічну напругу, яка послаблює здатність економіки реагувати на подальші виклики.

Інституційний вимір визначає здатність продовольчої системи адаптуватися до кризових умов. Регуляторна політика, механізми державної підтримки, розвиток інфраструктури та формування резервів створюють основу для функціонування системи в умовах невизначеності. В українській практиці простежується фрагментарність рішень, що знижує ефективність реагування на шоки. Переважна орієнтація на підтримку великих виробників не супроводжується достатнім розвитком інструментів підтримки малих господарств, що обмежує можливості диверсифікації виробництва та постачання.

Продовольча безпека в українських умовах виступає одним із ключових механізмів забезпечення економічної резильєнтності. Її значення проявляється через здатність підтримувати безперервність економічних процесів, стримувати соціальну напругу та забезпечувати мінімальний рівень добробуту населення навіть у кризових ситуаціях. Обмеження в цій сфері швидко поширюються на інші сегменти економіки, створюючи ефект каскадної нестабільності. Подальший розвиток економічної політики потребує зосередження на підвищенні адаптивності продовольчої системи, що передбачає розвиток альтернативних логістичних маршрутів, підтримку диверсифікованої структури виробництва та узгодження зовнішньоекономічних інтересів із внутрішніми соціальними потребами.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. Сільське господарство України 2022: статистичний збірник. Київ, 2023. Режим доступу: <https://ukrstat.gov.ua/>
2. Міністерство фінансів України. Індекс інфляції в Україні у 2022 році. Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2022/>

3. Food and Agriculture Organization. The State of Food Security and Nutrition in the World 2023. Rome: FAO, 2023. Режим доступу: <https://www.fao.org/publications/sofi/2023/en/>

4. OECD. Building Agricultural Resilience to Natural Hazard-Induced Disasters. Paris: OECD Publishing, 2021. Режим доступу: <https://www.oecd.org/agriculture/topics/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation/resilience-natural-disasters/>

5. World Bank. Food Security Update. Washington, DC: World Bank, 2024. Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/brief/food-security-update>

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

Софія ЖУМАР, *магістрантка*

Науковий керівник: **Ольга МАСЛЯЄВА**, к.е.н., доцентка
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У сучасних умовах господарювання, які можна характеризувати нестабільністю як глобальної, так і локальної економічної ситуації, постійним посиленням конкурентної боротьби при цьому стрімким розвитком технологій, задача збереження і підвищення конкурентоспроможності підприємства будь якої сфери набуває особливого значення. Конкурентоспроможність виступає одним із визначальних факторів впливу на ефективність функціонування підприємства, що по суті відображає можливість утримувати та посилювати ринкові позиції, гнучко і оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища та забезпечувати сталий розвиток у довгостроковій перспективі [1].

Досвід провідних підприємств і проведені дослідження показують, що для досягнення високого рівня конкурентоспроможності організаціям варто

постійно вдосконалювати продукцію або послуги, здійснювати ефективний моніторинг виробничих процесів і що не мало важливо, залучати висококваліфікованих фахівців, здатних забезпечити результативність діяльності. Часто підприємства знаходяться в умовах «ринку споживача», де важливе значення має глибоке розуміння потреб споживачів і здатність адаптувати пропозицію підприємства відповідно до їх вимог. З'ясовано, що суттєвим фактором є раціональне використання ресурсів, в т.ч. часу та раціональна організація операційних процесів, що забезпечує підвищення якості виконання завдань, оптимізацію діяльності підприємства та зміцнення його позицій на ринку [2].

Сучасні умови бізнес-середовища передбачають підвищення конкурентоспроможності підприємства, а також інтеграцію цифрових технологій у виробничу і маркетингову діяльність. Маркетингова діяльність відіграє ключову роль у формуванні ринкових позицій підприємства, оскільки дає змогу не лише досліджувати потреби споживачів, але й активно впливати на формування попиту. У зв'язку з цим підприємства мають орієнтуватися на застосування комплексного маркетингового підходу, що включає обґрунтовану цінову політику, розвиток комунікацій зі споживачами. Водночас важливим є створення унікальної конкурентної пропозиції, яка дозволяє підприємству виділитися серед конкурентів і забезпечити стійкі конкурентні переваги.

Отже, синергія високої якості продукції, результативної маркетингової політики та раціонального використання ресурсного потенціалу створює підґрунтя для зростання конкурентних спроможностей підприємства в сучасних умовах господарювання. Загалом це складний і безперервний процес, що передбачає системне удосконалення як продуктів так і процесів. Важливе значення у формуванні конкурентних переваг має врахування потреб споживачів, а також гнучка адаптація підприємства до бізнес-середовища. Вагомим чинником зміцнення ринкових позицій є впровадження новітніх маркетингових інструментів, які сприяють забезпеченню стабільного розвитку підприємства у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1.Красняк О. П., Мицик В. О. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах. Ефективна економіка. 2019. № 11. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/23748.pdf> (дата звернення: 14.04.2026).

2.Герасимова В. О., Резанов Е. О. Конкурентоспроможність підприємства: сутність та фактори впливу в сучасних умовах. Економічний простір. 2020. № 154. С 93-97. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/154-17> (дата звернення: 15.04.2026)

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Карина КАРМАЗІНА, здобувачка групи МТз-1-21
 Науковий керівник: **Валерій ГАРКАВИЙ**,
 к.е.н., доцент кафедри МПУА
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Усі комерційні організації функціонують у межах певного ринкового середовища. Основною метою будь-якої з них є досягнення прибутку. Одним учасникам ринку вдається реалізувати цю мету, іншим - ні. Такі реалії ринкової конкуренції.

Здатність організації досягати своїх цілей у конкурентному середовищі, в якому інші гравці змагаються за аналогічні результати, визначається терміном "конкурентоспроможність". Традиційно, дослідження цього явища починається з аналізу конкуренції у бізнесі.

Конкурентне середовище формується через взаємодію п'яти ключових сил, що впливають на прибутковість підприємства. Це, зокрема, здатність фірм диктувати ціни, обсяг витрат, які вони змушені нести, і масштаб капіталовкладень, потрібних для утримання позицій у конкретній галузі.

Загальний потенціал прибутковості зменшується через ризик появи нових учасників ринку або продуктів-замінників. Потужні постачальники та покупці, які вміють торгуватися і захищати власні інтереси, також можуть значно скоротити прибуток організації. До того ж, посилення конкуренції між гравцями бізнесу призводить до додаткових витрат, зумовлених необхідністю підтримки конкурентоспроможності. Це може включати витрати на покращення якості товарів і послуг, післяпродажне обслуговування, рекламні кампанії тощо.

Ступінь впливу кожної з цих п'яти сил залежить від конкретної ситуації в галузі на певний момент часу. Ця ситуація визначається унікальним поєднанням ключових економічних, технологічних та інших факторів, що характеризують ринкову кон'юнктуру даного бізнесу [1].

До найбільш поширених джерел здобуття конкурентних переваг належать:

- впровадження сучасних технологій;
- трансформація структури та зниження вартості окремих елементів у технологічному ланцюжку виробництва й реалізації продукції;
- виникнення нових запитів серед споживачів;
- відкриття нових сегментів ринку;
- зміна встановлених ринкових правил.

Особливим джерелом є володіння інформацією про власний бізнес, доповнене професійними навичками, які дають змогу отримувати та аналізувати такі дані таким чином, щоб кінцевий результат обробки забезпечував реальну конкурентну перевагу.

Ключовим фактором збереження конкурентоспроможності комерційної організації є постійне вдосконалення виробництва чи інших критично важливих напрямків її діяльності.

Конкурентоспроможність організації не є сталою характеристикою. Вона відображає здатність ефективно протистояти конкурентам у певний період часу. У міру змін у внутрішньому та зовнішньому середовищах підприємства змінюються і його конкурентні переваги порівняно з іншими компаніями галузі.

Тому конкурентоспроможність є відносним поняттям, оскільки її можливо оцінити лише шляхом порівняння характеристик конкретного підприємства з параметрами інших, подібних організацій.

Рівень конкурентоспроможності підприємства зумовлений як вибором об'єктів для порівняння, так і набором чинників, що використовуються для її оцінки. Абсолютної конкурентоспроможності не існує: компанія може бути лідером у своїй галузі на національному рівні, але водночас залишатися неконкурентоздатною на міжнародних ринках [2].

У ринковій економіці отримання повного обсягу інформації про конкурента є неможливим, проте стратегічно важливо регулярно аналізувати його поточну позицію в галузі, конкурентний потенціал, підходи до його використання, а також короткострокові й довгострокові цілі.

Часто для оцінювання потенціалу конкурента та аналізу його стратегій використовується функціональний підхід. Основними об'єктами такого підходу є: аналіз стратегії продуктового портфеля з урахуванням ключових техніко-економічних характеристик; маркетингові дії; виробничі процеси; системи розподілу; дослідження і розробки; фінансова спроможність; людські ресурси та система управління. Таким чином, оцінка конкурентів ґрунтується на тих самих принципах, що й аналіз внутрішнього середовища підприємства.

Список використаних джерел

1. М. Портер. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів. Київ: Наш формат, 2019. 624 с.
2. Дикань ВЛ. Стратегічне управління : нав. посіб. 2-ге вид. / В.Л. Дикань, В.О. Зубенко, І.В. Токмакова, О.В. Шраменко. К. : ЦУЛ, 2019. 272 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В АГРОБІЗНЕСІ

Олена ПАВЛЕНКО, к.е.н., доцентка кафедри економіки
(pavlenko.o.s@dsau.dp.ua)

Дарія СИПЧЕНКО, здобувачка групи МГЕКз-1-25
(sypchenko.d.s@dsau.dp.ua)

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Глобальна продовольча система перебуває під тиском трьох взаємопов'язаних криз: кліматичної, ресурсної та демографічної. За прогнозами ФАО, до 2050 року людство потребуватиме на 56% більше продовольства, тоді як деградація ґрунтів, дефіцит прісної води та втрата біорізноманіття суттєво обмежують виробничий потенціал традиційного сільського господарства. У цьому контексті циркулярна економіка (Circular Economy, CE) постає не як альтернативна концепція, а як системна необхідність для забезпечення сталості агропродовольчих ланцюгів.

Циркулярна економіка - це регенеративна модель господарювання, що ґрунтується на принципах мінімізації відходів, замкнення матеріальних потоків та відновлення природних систем. На відміну від лінійної моделі «видобути - виробити - викинути», циркулярний підхід передбачає безперервну циркуляцію ресурсів через каскади переробки, відновлення та повторного використання. В агробізнесі це набуває особливої актуальності, оскільки сільське господарство є одночасно найбільшим споживачем природних ресурсів і найпотужнішим генератором біологічних відходів, придатних для повторного залучення у виробничий процес.

Концепція циркулярності в агросекторі реалізується через кілька взаємодоповнюючих моделей і підходів, що охоплюють увесь ланцюг створення вартості - від землеробства до споживача.

Регенеративне землеробство (Regenerative Agriculture) є фундаментом циркулярного агробізнесу. Воно базується на відновленні ґрунтового

мікробіому, секвестрації вуглецю, мінімальному обробітку ґрунту та агролісівництві. За даними Rodale Institute (2023), перехід до регенеративних практик здатен скоротити викиди CO₂ сільськогосподарського сектору на 40-70%, одночасно підвищуючи врожайність у довгостроковій перспективі на 20-30%.

Управління органічними відходами та біоекономіка формують другий ключовий вимір. Агровиробничі відходи - солома, гній, жом, кісткове борошно, стічні води - є потужним ресурсом для виробництва біогазу, компосту, біодобрив та біоматеріалів. Технологія анаеробного зброджування дозволяє одночасно утилізувати органіку, генерувати відновлювану енергію та отримувати рідкий дигестат як повноцінний замітник мінеральних добрив. Наприклад, датська компанія Arla Foods щорічно переробляє 100% виробничих відходів у біогаз і компост, досягаючи вуглецевої нейтральності.

Замкнені водні цикли та прецизійне зрошення набувають критичного значення в умовах глобального водного стресу. Системи крапельного зрошення з рекуперацією дренажних вод, збір дощової води та очищення аграрних стоків для повторного використання скорочують споживання прісної води на 30-50% порівняно з традиційними методами (FAO, 2022).

Скорочення харчових втрат і втрат по ланцюгу поставок є окремим пріоритетом. За оцінками UNEP, близько третини всього виробленого у світі продовольства губиться або викидається. Циркулярні рішення - переробка нестандартної продукції, платформи перерозподілу залишків, активне пакування з подовженим терміном зберігання - дозволяють суттєво скоротити ці втрати та монетизувати те, що раніше вважалось відходом.

Цифрові технології виступають ключовим акселератором циркулярності в агробізнесі. Інтеграція таких інструментів суттєво підвищує ресурсну ефективність та прозорість ланцюгів постачання:

1. Точне землеробство (Precision Agriculture) на базі IoT-сенсорів, безпілотних літальних апаратів та супутникових даних дозволяє оптимізувати

внесення добрив і пестицидів з точністю до кількох квадратних метрів, скорочуючи хімічне навантаження на ґрунт на 20-40%;

2. Блокчейн-технології забезпечують повну простежуваність руху продукції від поля до прилавку, що критично важливо для верифікації сталих практик і доступу до преміальних ринків;

3. Штучний інтелект та машинне навчання оптимізують управління запасами, прогнозують врожайність і виявляють аномалії у виробничих процесах у режимі реального часу;

4. Агробіотехнології - редагування геному (CRISPR), мікробіомні добрива, біологічний захист рослин - замінюють синтетичні хімічні ресурси відновлюваними біологічними аналогами;

5. Вертикальне та закрите землеробство (CEA - Controlled Environment Agriculture) реалізує замкнені цикли води та поживних речовин у міських умовах, скорочуючи використання землі на 99% і води - на 95% порівняно з відкритим ґрунтом.

Циркулярні моделі демонструють переконливий економічний потенціал. Дослідження Ellen MacArthur Foundation (2023) свідчить, що перехід до циркулярної агропродовольчої системи у Євросоюзі здатен генерувати щорічну економічну вигоду понад €700 млрд за рахунок скорочення витрат на ресурси, нових ринків для вторинної продукції та зниження екологічних штрафів.

Водночас існують системні бар'єри для масштабування: високі первинні інвестиції у технологічну інфраструктуру, недосконалість регуляторного середовища щодо статусу вторинної сировини, брак стандартизації у вимірюванні циркулярності, а також консерватизм агровиробників, особливо малих і середніх господарств. В українському контексті до цих факторів додаються наслідки повномасштабної війни - руйнування логістики, забруднення ґрунтів та міграція кваліфікованих кадрів.

Україна має значний потенціал для розвитку циркулярного агробізнесу. Наявність великих масивів орних земель, розвинута переробна промисловість та зростаючий інтерес інвесторів до ESG-агенди створюють сприятливі умови для системної трансформації. Пріоритетними напрямками є: розвиток біогазової інфраструктури на базі агровідходів, впровадження стандартів регенеративного землеробства як умови доступу до ринків ЄС у рамках Угоди про асоціацію, а також формування екосистем циркулярних агропарків - кластерів підприємств, що обмінюються матеріальними потоками за принципом промислового симбіозу.

Застосування принципів циркулярної економіки в агробізнесі є стратегічним вектором, що поєднує екологічну відповідальність з економічною ефективністю. Циркулярна трансформація агропродовольчих систем потребує синхронізованих зусиль на рівні політики, технологій, фінансів та освіти. Для України, що відновлюється після руйнівної війни, перехід до циркулярних моделей агровиробництва - це не лише екологічний імператив, а й конкурентна стратегія інтеграції в глобальні ланцюги сталої доданої вартості.

Список використаних джерел

1. Ellen MacArthur Foundation (2023). The Circular Economy in Food and Agriculture. The Circular Economy in Food and Agriculture.
2. FAO (2022). The State of Food and Agriculture 2022. The State of Food and Agriculture: Leveraging Food Systems for Inclusive Rural Transformation.
3. Rodale Institute (2023). Regenerative Organic Agriculture and Climate Change. Regenerative Organic Agriculture and Climate Change.
4. UNEP (2022). Food Waste Index Report 2022. Food Waste Index Report 2022.
5. European Commission (2023). Farm to Fork Strategy. Farm to Fork Strategy - For a Fair, Healthy and Environmentally-Friendly Food System.
6. Kirchherr J., Reike D., Hekkert M. (2017). Conceptualizing the Circular Economy. Conceptualizing the Circular Economy: An Analysis of 114 Definitions. Resources, Conservation and Recycling, 127, 221-232.

THE DEVELOPMENT OF AGRIBUSINESS ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF INTEGRATION

Андрій СІРІНЬОК, здобувач вищої освіти
ОС «Доктор філософії» спеціальності 051 «Економіка»
Науковий керівник: **Алла СІТКОВСЬКА**, д.е.н., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Sirinok_A@ukr.net

Poultry farming is one of the key sectors of agriculture in Ukraine, which provides a significant part of the domestic market of meat and eggs, and also has a large export potential. The hostilities had a significant impact on the industry, especially in regions where the main production facilities were concentrated. However, most large manufacturers have resumed work, and the market is gradually stabilizing. Poultry meat is the most consumed type of meat in Ukraine, and its production is supported by both domestic demand and export opportunities.

The poultry meat market in Ukraine shows signs of adaptation to new conditions, in particular thanks to the support of state and international programs aimed at restoring the agricultural sector. The products of many Ukrainian manufacturers are in demand abroad, especially on the markets of the European Union and the Middle East, which creates additional opportunities for export. At the same time, domestic consumption remains stable, as poultry remains an affordable and relatively inexpensive source of protein for the population. The logistics of the poultry farming market in Ukraine faces numerous challenges due to the disruption of traditional transport routes, especially in the southern and eastern regions. Western border points and alternative routes through European countries are actively used to ensure the export of poultry meat. Manufacturers are implementing new logistics strategies, including increasing masonry capacity in safe regions, to ensure uninterrupted supply of products to markets [1; 2; 3; 4].

Investments in the poultry industry in Ukraine continue to grow despite challenges related to security and economic instability. Large enterprises direct funds to modernize equipment and improve production processes in order to increase

efficiency and reduce costs. In particular, the emphasis is on automation, which allows to optimize the work of enterprises and improve the quality of products.

The infrastructure of the poultry industry has undergone significant changes, in particular due to damage to logistics routes and warehouses in war zones. However, enterprises are gradually rehabilitating infrastructure and adapting to new conditions. An important element is the modernization of production facilities, including the renewal of product processing and storage technologies, which contributes to the improvement of the quality and safety of poultry meat. In addition, support from international organizations and donors helps to develop and expand the logistics network, which is important for ensuring a stable supply to both domestic and foreign markets. Also, large manufacturers are actively investing in the construction of new complexes and modernization of existing ones to meet modern quality and efficiency standards. In addition, alternative logistics routes for export are being developed, which reduces dependence on traditional port routes affected by military operations.

Demand for Ukrainian poultry meat on foreign markets remains consistently high, especially in the countries of the European Union, the Middle East and Southeast Asia. Thanks to the competitive price and high quality standards, Ukrainian products are becoming an attractive choice for foreign importers. Ukrainian manufacturers are actively adapting to the requirements of international markets, implementing certification that meets European and international food safety standards. This makes it possible to expand the geography of exports, which in turn supports the development of the industry and ensures the inflow of currency into the country's economy.

Poultry farming is an important segment of the food market of Ukraine, which has already survived the difficult quarantine restrictions of 2020 and, unfortunately, is currently at war. Therefore, agriculture suffered great losses in all directions. Poultry farming in Ukraine demonstrates stability and positive dynamics, despite the difficulties faced by the industry. Poultry production is expected to continue to grow, maintaining stability in the domestic market and expanding export opportunities. According to the results of 2024, the growth rate of poultry meat production in

Ukraine was about 5%, which is higher than the average indicators for the world and developing countries. It is predicted that by 2033 Ukraine will be able to overcome the pre-war production level with an average annual growth rate of 1.1%, reaching volumes of 1.372 million tons of meat. The share of exports in the total volume of production increased to 37.2% last year. Poultry prices remain below the global level, which will contribute to maintaining demand in both domestic and foreign markets.

Environmental initiatives in poultry farming, in the context of sustainable development, are becoming increasingly relevant in the context of global climate change, biodiversity conservation and the growing attention of consumers to the environmental responsibility of producers. The implementation of such initiatives can increase the competitiveness of the enterprise, strengthen its reputation and open up new markets. Organic poultry farming (growing birds without the use of antibiotics, hormones and genetically modified feed; using natural methods of disease prevention); waste management systems (introduction of technologies for processing bird waste into biogas or organic fertilizers; minimization of emissions of harmful substances into the environment); energy efficiency and use of renewable energy sources (installation of solar panels and wind turbines to provide poultry farms with electricity; optimization of ventilation and heating systems to reduce energy consumption); conservation of water resources (use of rainwater collection and treatment systems; introduction of reverse osmosis technologies for water treatment and reuse); biodiversity and conservation programs (promoting the preservation of local bird species and their natural habitats; creating "green zones" on the territory of poultry farms to support the ecosystem); environmental certification (obtaining international certificates confirming the environmental responsibility of the enterprise; involvement in environmental programs and initiatives at the national and international levels).

The issue of organic waste management is in the phase of active regulation in connection with the harmonization of the current legislation of Ukraine with the requirements of the European Union. The approach according to which the European market of responsible entrepreneurship functions will work a little more, namely: the

enterprise that carries out production activities is obliged to sell the disposal of organic waste. Until this condition is fulfilled, the enterprise does not receive an operational permit. The introduction of these conditions by the state was preceded by a legally regulated stimulation of the introduction of organic waste disposal facilities. Today, the implementation of solutions for the disposal of organic waste of enterprises in Ukraine has state support, the period of which allows both to pay off the implemented biogas plants and to make money from biogas production products.

Therefore, the key aspects of sustainable development in the field of poultry farming should be: economic sustainability - support of local producers, market diversification, export development; environmental safety - emission reduction, waste processing, efficient use of resources; social responsibility - ensuring proper working conditions, availability of quality products for the population.

Список використаних джерел

1. Заходим М. Продовольча безпека та її місце у структурі економічної безпеки держави. Інноваційна економіка. 2022. № 1. С. 31-37. DOI: <https://doi.org/10.37332/23091533.2022.1.4>

2. Мех Л. М., Рублевська Л. Ю. Роль України в забезпеченні глобальної продовольчої безпеки. The latest implementation of technologies in education: Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference. Munich, Germany 2022. Pp. 89-93.

3. Shuliar A. L., Shuliar A. L., Tkachuk V. P. The current state of Ukrainian agrarian business and its impact on global food safety. The impact of the war on the development of Ukraine's agricultural sector : materials of International scientific conference, December 6-7, 2023. Częstochowa, the Republic of Poland. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. P. 66-69. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-384-2-16>

4. Палапа Н. В., Дем'янюк О. С., Нагорнюк О. М. Продовольча безпека України: стан та актуальні питання сьогодення. Агроекологічний журнал. 2022. № 2. С. 34-45. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.2.2022.263314>

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Максим ЯЦИШИН, здобувач гр. МгЕКз-1-25

Володимир СУСЛА, здобувач гр. МгЕКз-1-25

Науковий керівник: **Ігор ВІНІЧЕНКО**, д.е.н., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Створення і впровадження новацій є процесом, у якому беруть безпосередню участь усі внутрішні елементи підприємства, усі його структурні ланки. Їх постійна взаємодія дає змогу своєчасно виявити вузькі місця у виробничому чи управлінському процесі, сформувані інноваційні рішення для їх ліквідації, реалізувати інновації у мінімальні терміни та з мінімальними витратами ресурсів. Проте специфіка інноваційної діяльності не передбачає розроблення стандартних процедур для виконання певних дій зі створення інновацій. Це ускладнює як контроль за перебігом інноваційних процесів, так і їх стимулювання [2; 3].

Існуючі системи стимулювання персоналу передусім націлені на досягнення конкретних показників, що відображають результат виконаної роботи і служать підставою для стимулювання виконавців. Проте інноваційна діяльність не завжди завершується створенням нового у чітко окреслені терміни. Крім того, характеристики новації, які визначають її комерційну вигідність, багато в чому залежать від креативних здібностей її творців, їх здатності до асоціативного мислення, врешті-решт - від широти їх кругозору та всебічності знань, що забезпечується їх постійним розвитком та саморозвитком [1; 4]. Тому було б помилкою, наприклад, оцінювати менеджерів тих функціональних служб, що задіяні у інноваційному процесі, лише за кількістю створених інноваційних продуктів. Досить часто позитивний кінцевий результат досягається після копіткої роботи по переорієнтації системи роботи з персоналом на цінності, що лежать у площині інноваційного розвитку. При цьому мусять бути подолані не тільки стереотипи мислення, а і стереотипи

поведінки, відмова від пасивності у виконанні дорученої роботи, культивування ініціативності, безпосередньої участі більшості працівників у розв'язанні виробничих проблем.

Стратегічний розвиток аграрного виробництва передбачає взаємопов'язаний вплив різних елементів інноваційної сфери, зокрема учасників інноваційного процесу в аграрному секторі. Реалізація інноваційної стратегії базується на механізмі інноваційно орієнтованого розвитку через оцінку виконання галузевих програм і впровадження інвестиційних проєктів, спрямованих на зростання інноваційної сфери. Для цього необхідна узгодженість дій спеціалізованих управлінських структур, відповідальних за формування параметрів інноваційного розвитку, а також за контроль і регулювання виконання стратегії.

Враховувати доцільно характерні риси розвитку інноваційних процесів в аграрному секторі: посилення інтеграції аграрних підприємств із інноваційними структурами та об'єднаннями; наявність багаторівневої роз'єднаності між аграрними товаровиробниками; недостатній розвиток інституційних механізмів передачі та впровадження наукових розробок у виробництво, що обмежує здатність галузі до активного освоєння інновацій.

Ефективність функціонування інноваційної інфраструктури на різних рівнях визначається чіткими цілями, закріпленими у стратегії розвитку даного сектору економіки. Водночас у процесі її реалізації можливі коригування, що потребують оперативних і тактичних рішень у коротко- та середньостроковому плануванні. Важливо, щоб індикатори інноваційного розвитку враховували інтереси виробників аграрної продукції відповідно до їхнього рівня інноваційності та не суперечили чинному законодавству.

Ключовим завданням інноваційно орієнтованої стратегії є формування практичних рішень для вдосконалення й диверсифікації цієї сфери на мезо- та макrorівнях, містить обґрунтування перспективних наукових напрямів, здатних забезпечити конкурентоспроможність інноваційної та наукоємної продукції й стабільний попит на неї. Водночас актуальним залишається вибір

ефективної моделі взаємодії елементів інноваційної системи та вирішення проблеми доступу аграрних підприємств до ресурсів інноваційного середовища через оцінку їхнього потенціалу й інноваційного клімату.

Побудова механізму реалізації інноваційної стратегії потребує врахування низки підходів і чинників: визначення конкретних цілей на оперативному рівні з урахуванням ресурсного забезпечення; формування часових горизонтів планування з можливістю коригування індикаторів; аналіз інноваційного клімату та потенціалу; наявність нормативно-правової бази тощо. Так, для ефективної організації інноваційних процесів в аграрному секторі важливо забезпечити своєчасне й професійне впровадження наукових розробок у виробництво, щоб досягти відчутних результатів і підвищити економічну віддачу. Необхідним є посилення інтеграції між наукою та практикою: з одного боку, наукові установи мають орієнтуватися на потреби виробництва й надавати прикладні рекомендації як продукт підвищеного попиту, а з іншого - випереджати його розвиток, пропонуючи економічно обґрунтовані організаційно-технологічні рішення з урахуванням регіональних особливостей і фінансових можливостей аграріїв.

Отже, впровадження інноваційної стратегії сприятиме повнішому розкриттю аграрного потенціалу на всіх рівнях. Важливими умовами цього залишаються збалансований розвиток сільського господарства, ефективне використання трудових ресурсів і якісні управлінські рішення. Очікуваними результатами є зростання інвестицій у базові галузі, активізація соціально-економічних і технологічних процесів, раціональне використання ресурсів та посилення ролі інновацій і наукоємної продукції.

Список використаних джерел

1. Вініченко І.І., Дідур К.М., Кутня І.С., Методологічні аспекти інноваційно-інвестиційного забезпечення продовольчої безпеки. *Ефективна економіка*. 2025. № 2.

2. Лупенко Ю. О., Захарчук О. В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. *Економіка АПК*. 2018. № 11. С. 9–18.

3. Матковський П., Шеленко Д., Сас Л., Баланюк І. Інноватизація сільськогосподарських підприємств в умовах модернізації економіки. *European Journal of Economics and Management*. 2019. Vol. 5, Issue 2. p. 79-85

4. Кісіль М. І. Макроекономічний інвестиційний процес у сільському господарстві України. *Економіка АПК*. 2021. № 9. С. 19 - 30.